

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

**Prevence rizikových forem chování dětí na základních
školách v regionu Uherské Hradiště**

Bc. Adéla Pištěková Malíková

Vedoucí práce: Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.

Diplomová práce
2022

**Pedagogická
fakulta**

Prohlášení

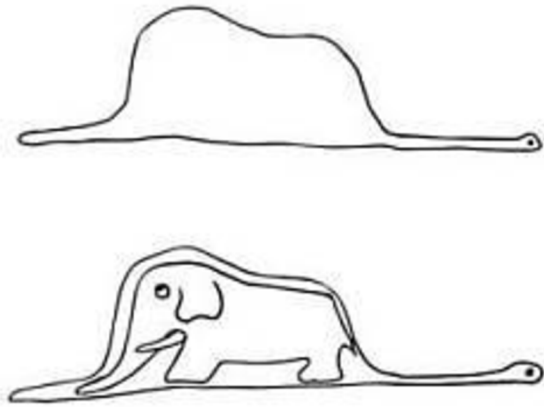
*„Tímto prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Prevence rizikových forem chování dětí na základních školách v regionu Uherské Hradiště* vypracovala sama. Všechny materiály a prameny, se kterými jsem pracovala jsou uvedeny v seznamu použité literatury a internetových zdrojů.“*

V Olomouci dne

Bc. Adéla Pištěková Malíková

Poděkování

Tímto děkuji Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D. za pomoc a rady při zpracování diplomové práce a za vstřícné vedení v průběhu celé tvorby práce. Dále děkuji všem respondentům a základním školám, které se zúčastnily výzkumu. V neposlední řadě děkuji svému manželovi a rodině za podporu v průběhu celého studia.

obrázek č. 1 – Malý princ a slon v Hroznýši (internetový portál kafe.cz)

„Tady je mé tajemství, úplně prostinké: Správně vidíme jen srdcem. Co je důležité, je očím neviditelné.“ – Malý princ

Antoine de Saint-Exupéry

Malý princ

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Adéla Pištěková Malíková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pitnerová Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Prevence rizikových forem chování dětí na základních školách v regionu Uherské Hradiště
Název práce v anglickém jazyce:	Prevention of risky forms of children's behavior at primary school in the Uherské Hradiště region
Anotace práce:	Cílem diplomové práce je lépe pochopit problematiku rizikových forem chování u dětí na základních školách v regionu Uherské Hradiště. Dále tento problém analyzovat, najít případné podobnosti, a zjistit, jak dané základní školy problém řeší a předchází mu. Diplomová práce se skládá ze dvou částí, teoretické a empirické. Teoretická část práce popisuje vývoj psychiky dítěte školního věku, rizikové formy chování, jejich popis, řešení a důsledky. Dále se zaměřuje na školní řád a roli hlavních aktérů v řešení rizikových forem chování. Poslední kapitola popisuje Odbor sociálně právní ochrany dětí a jejich práci v tomto sektoru. Empirická část práce se věnuje výzkumu rizikových

	forem chování na vybraných základních školách v regionu Uherské Hradiště.
Klíčová slova:	Prevence, rizikové formy chování, základní škola, sociálně právní ochrana dětí, ředitel školy, výchovný poradce školy, speciální pedagog školy, šikana, kyberšikana, závislostní chování, prevence
Anotace práce v anglickém jazyce:	The aim of the diploma thesis is to better understand the issue of risky forms of behavior in children at primary school in the Uherské Hradiště region. Further analyze this problem, find similarities and find out how the given primary schools solve and prevent the problems. The diploma thesis consists of two parts, theoretical and empirical. The theoretical part of the thesis describes the development of the psyche of school-age children, risky forms of behavior, their descriptions, consequences and solutions. It also focuses on school rules and the role of the main actors in dealing with risky forms of behavior. The last chapter describes the Department of Social and Legal Protection of Children and their work in this sector. The empirical part of the thesis is devoted to the risky forms of behavior at selected primary schools in the Uherské Hradiště region.

Klíčová slova v anglickém jazyce:	Prevention, risky forms of behavior, primary school, social and legal protection of children, school principal of the school, educational counselor of the school, specialy pedagogue of the school, bulletiny, cyberbullying, aditiva behavior, preventive
Přílohy vázané v práci:	Transkripce rozhovorů s respondenty
Rozsah práce:	125 stran
Jazyk práce:	český jazyk

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST.....	13
1 OSOBNOST DÍTĚTE ŠKOLNÍHO VĚKU	14
1.1 Vývoj osobnosti a sebepojetí dítěte	14
1.2 Vývoj osobnosti z pohledu socializace.....	15
1.3 Vývoj osobnosti z pohledu školy	16
1.4 Vývoj osobnosti dítěte jako spolužáka ve třídě	17
1.5 Vývoj osobnosti z pohledu vrstevnické skupiny	18
2 RIZIKOVÉ FORMY CHOVÁNÍ	20
2.1 typologie rizikových forem chování	20
2.2 Příčiny rizikových forem chování	28
2.4 Následky rizikových forem chování	35
2.5 Řešení rizikových forem chování	36
3 STRATEGIE ŘEŠENÍ PRIMÁRNÍ A SEKUNDÁRNÍ PREVENCE NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH.....	37
3.1 školní řád	37
3.2 školní metodik prevence	38
3.3 školní výchovný poradce	38
3.4 školní speciální pedagog.....	39
3.5 školní psycholog	39
4 ODBOR SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	41
4.1 individuální plán ochrany dítěte	41
4.2 multidisciplinární spolupráce ohrožení dítěte.....	41
EMPIRICKÁ ČÁST	43
5. EMPIRICKÁ ČÁST.....	44
5.1 Demografie regionu Uherské Hradiště	44
5.2 Cíle výzkumu a výzkumná otázka.....	46
5.3 Metodologická příprava.....	47
5.4 Výzkumný soubor, organizace výzkumu	49
5.5 Analýza výzkumu a interpretace výsledků.....	53
5.5.1 Ředitel školy, zástupce ředitele školy	54
5.5.2 Speciální pedagog, školní psycholog	57
5.5.3 Výchovný poradce, školní metodik prevence	60
5.6 Diskuse a porovnání výsledků.....	74
5.7 Výzkumné závěry	75
5.8 Shrnutí výzkumných výsledků	77
ZÁVĚR.....	79

SEZNAM LITERATURY A ODBORNÝCH ZDROJŮ.....	81
SEZNAM ZKRATEK.....	88
SEZNAM POUŽITÝCH TABULEK	90
SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ	92
SEZNAM PŘÍLOH	93

ÚVOD

Práce nese název *Prevence rizikových forem chování dětí na základních školách v regionu Uherské Hradiště*. Zabývá se rizikovými formami chování, jejich odhalováním, nápravou těchto jevů a jejich prevencí.

Školní docházka provází dítě již od šestého, či sedmého roku věku. Od té doby chodí téměř nepřetržitě až do dospělosti do nějaké instituce s vyučovacím charakterem. Dítě tedy provází nejen školní docházka, ale také socializace se spolužáky, rozeprě, a přátelství. Jde tedy o velmi důležitou životní etapu, u které jsou jedny z nejdůležitějších právě začátky, což je základní škola. Teoretická část práce se věnuje popisu dětské psychiky, jejímu vývoji, přehledu rizikových faktorů, preventivnímu systému a které se vyskytují ve sféře rizikových forem chování. Rizikové formy chování se ve školách vyskytují čím dál častěji a ve větší míře. Mezi nejčastější typy rizikových forem chování patří v dnešní době šikana, hlavně odnož kyberšikany. Ale i jevy jako kouření, či požívání alkoholu a závislost na počítačích jsou v této době velmi rozšířeny již na základních školách. Jak Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, tak školy se snaží poskytnou dětem všechny prostředky k tomu, aby se těmto jevům vyvarovaly, či se s nimi dokázali vypořádat zdravou cestou. Je důležité poskytovat dětem jak primární, tak sekundární prevenci v rámci rizikových forem chování, aby se snižovala možnost těchto jevů a dětský vývoj tímto nebyl omezován.

Hlavní cíle práce:

- Popsat psychiku dítěte v období školní docházky a objasnit fungování prevence a intervence v prostředí rizikových jevů a jejich řešení.
- Zjistit, jaké se vyskytují na základních školách v regionu Uherském Hradišti rizikové formy chování, jak jsou tyto problémy řešeny a jak je jim předcházeno

Dílčí cíle práce:

- Objasnit, jaké psychické procesy se vyskytují u žáka základní školy z pohledu rodiny, školy a vrstevnické skupiny
- Charakterizovat systém prevence a intervence rizikových jevů v České republice.
- Definovat, s jakými rizikovými formami chování se nejčastěji setkávají základní školy v regionu Uherské Hradiště.
- Popsat, jak nejčastěji zjišťují základní školy v regionu Uherské Hradiště problém v oblasti rizikových forem chování.

- Specifikovat, jak nejčastěji základní školy v regionu Uherské Hradiště řeší problém rizikových forem chování.
- Objasnit, jak by při řešení rizikových forem chování pomohl sociální pedagog jako zaměstnanec školy.
- Určit, jaké preventivní metody používají základní školy v regionu Uherské Hradiště.

Diplomová práce se skládá ze dvou částí, z části teoretické a empirické. Teoretická část práce popisuje základní charakteristiky vývojové psychologie dítěte školního věku, s ohledem na školní třídu kolektiv. Dále popisuje rizikové formy chování, jejich příčiny, následky a projevy. V další části práce nalézt legislativní podporu, tedy školní řád, o který se základní školy opírají v rámci řešení a prevence rizikových forem chování a seznam pracovníků školy, kteří se nejčastěji setkávají s problematikou rizikového chování. Důležitou částí práce je i poslední kapitola v teoretické části práce, která popisuje odbor sociálně právní ochrany dětí, který se v této problematice vyskytuje mimo školu nejčastěji.

Empirická část obsahuje výzkum, který se skládá z rozhovorů s pracovníky v základních školách, konkrétně s ředitelem školy, výchovným poradcem, metodikem prevence, školním psychologem a speciálním pedagogem. Snahou výzkumu je zjistit, jaké nejčastější rizikové formy chování se vyskytují na základních školách, jak tyto školy problémy řeší a jak jim předchází. Jako výzkumná metoda je zvolena metoda rozhovoru, a to z důvodu větší možnosti se případně doptávat na otázky na místě rozhovoru a také z důvodu spontánních výpovědí pedagogů o problémech, které za svou kariéru zažívali. Výzkum se tedy odehrával za pomoci kvalitativního rozhovoru, kde po metodologické přípravě byly sesbírány potřebné informace, ty následně byly vyhodnoceny a výsledky zaneseny do studie na konci empirické části práce.

Téma práce je zvoleno z části z osobního důvodu autorky, vzhledem k předchozím osobním zkušenostem s rizikovými formami chování u spolužáků, konkrétně se šikanou. Zároveň se toto téma jeví jako zajímavé jak z perspektivy celku, tak v případě příležitosti dalšího zkoumání v budoucích letech. Zde by mohlo být dobrým tématem pro další výzkum například výskyt kyberšikany na základních školách.

Tímto tématem se v České republice zabývají také: Veronika NIELSEN Sobotková, Ondřej SKOPAL, nebo Jaroslava Suchá. V zahraničí jsou to například: Dave PELZER, Justin S. HOLCOMB

TEORETICKÁ ČÁST

1 OSOBNOST DÍTĚTE ŠKOLNÍHO VĚKU

„Pro rozvoj dětského sebepojetí je důležité, kým se dítě cítí být, za koho se považuje. Jaký je subjektivní obraz jeho osobnosti. Je faktorem, který ovlivňuje jednání a směřování. V tomto smyslu má význam i pro budoucnost: předurčuje, o co se bude dítě snažit, jakou pozici nejspíš získá a jak na ni bude reagovat.“ (VÁGNEROVÁ, 2005, s. 305)

Lidská osobnost se vyvíjí již od narození, ale dá se říci, že existují v životě jistá období, která naši osobnost formují více než jiná. Mezi tato období lze určitě zařadit i nástup na základní školu a celou školní docházku. V tomto období se začínají tvořit první přátelství, která formují osobnost do budoucna pro životní vztahy. Dochází zde také k socializaci dítěte na úplně jiné úrovni než na mateřské škole, nebo doma v rodině. Základní škola proto z mnoha důvodů představuje zásadní období pro psychiku dítěte.

1.1 Vývoj osobnosti a sebepojetí dítěte

V období školní docházky dochází v myšlení a osobnosti dítěte ve velkém změnám. Před začátkem školní docházky vyplývá dětské sebepojetí z většiny pouze z jeho sebepojetí, nebo jinak řečeno vlastními zkušenostmi. Dítě posuzuje sebe podle svých vlastních zážitků, výher a proher. Jeho sebepojetí také stojí na hodnocení aktuálních zážitků, kdy dítě například považuje sebe samo za dobrého v matematice, protože momentálně vypočítalo příklad. Nemusí tomu tak však být i v budoucnosti. V době, kdy dítě začne navštěvovat základní školu se sebepojetí začíná měnit. Příčinou této změny je socializace, kdy ve škole dítě dostává zpětné informace o své osobě i od dalších jedinců, například učitele, či spolužáků. V této době, což je kolem sedmého roku věku, začíná být tedy plněji dětská mysl ovlivňována i dalšími lidmi, a v této době také u dítěte samotného začíná uvažování o názorech jiných lidí na vlastní osobu. Dalším měřítkem, které u dítěte ovlivní jeho sebepojetí, je též výkon. V tomto věku se dítě učí, že nejenom splnění úkolu je hodno odměny, jak tomu bylo doposud. Ve věku osmi až devíti let, je dítě schopno posoudit svůj výkon podle určité normy, která je nastavena. Touto normou může být dobrá známka, zadání od učitele, nebo srovnání známek se svými spolužáky. Dalším pomyslným stupněm vývoje dětské osobnosti je sociální skupina. V době školní docházky dochází k párování dětí do skupin, kdy každé dítě postupně najde vlastní sociální status ve své skupině. Dítě zde hledá určitou sociální roli, která se může v budoucnu upevnit, nebo také změnit. Důležitou částí vývoje osobnosti u dítěte je také jeho vlastní zralost a hodnocení emočního prožívání. Dítě mladšího školního věku není schopno hodnotit objektivně všechny emoce, které jsou například vyvolány určitou situací, hodnotí je tedy často zkresleně, nebo zjednodušenou formou. (VÁGNEROVÁ, s. 305-309) Starší děti, tedy ve věku devíti až deseti

let, jsou již schopny hodnotit lépe, ve více dimenzích. Umí si představit své vlastní já jako spolužáka ve škole, ale také jako dítě doma, či ve volnočasovém kroužku. V každé této společnosti se následně umí dítě hodnotit diferencovaně, tedy někde jako spolužák a kamarád, někde jako člen týmu a někde jako samo ve své komfortní zóně. Po desátém roku věku se u dítěte začíná ještě lépe vyvíjet tento postup diferenciací. Dítě se již umí ohodnotit více pojmy, kdy nejsou pouze protichůdné, jako hodný a zlý, nebo chytrý a hloupý. Dítě se v tomto období ještě více srovnává se svým okolím, se svými vrstevníky. Již umí posoudit, že není nejpomalejší, nebo nejrychlejší, ale dle třídy je druhý nejrychlejší. Díky tomuto srovnávání se dítě v tomto věku učí kritickému uvažování a posuzování sebe sama i jiných osob. Důležitým bodem tvorby dětského sebepojetí a osobnosti je také reakce na požadavky a očekávání. U dítěte školního věku jsou dané požadavky jakousi očekávanou a vyhledávanou formou. Dítě samotné chce dostávat úkoly a plnit požadavky. Díky splnění daného úkolu se u dítěte formuje pozitivní sebehodnocení a sebeúcta. Tato sebeúcta vede k pozdějšímu pocitu naplnění, o které dítě usiluje. Samotná představa ideálního sebepojetí se dále formuje u dítěte až ve středním školním věku, kdy se dítě snaží ztotožnit s ideálem, nebo jakýmsi vzorným člověkem. Tyto ideály, nebo normy, které by dítě mělo splňovat mu jsou dávány výchovou doma i ve školním prostředí. Dítě se pak snaží samo co nejvíce se přiblížit ideálnímu chování, což při úspěchu motivuje dítě k dalšímu správnému chování. V případě neúspěchu však toto může být pro dítě velmi stresující zážitek a může zde následně docházet k poklesu sebedůvěry, sebeúcty a snahy. V pozdějším školním věku dochází k prohloubení sebehodnocení a diferenciací hodnot. Dítě umí zhodnotit, zda je v něčem opravdu nadané a má schopnosti pro tuto činnost, nebo zda musí činnosti dávat větší čas a úsilí. V době středního školního věku také přichází k méně optimistickému hodnocení sebe sama, a to z důvodu změn v hodnotovém žebříčku dítěte a v jeho cílech. V době staršího školního věku také děti již dokáží vnímat sama sebe jako vlastní osobnost, dokáží popsat, co je odlišuje od ostatních a čím je dané dítě typické. V této části vývoje dítě ví, že se od ostatních odlišuje a dokáže poznat, jakým způsobem. Dochází zde také k vědomí stálosti vlastní osoby, kdy si je dítě vědomo, že jako daná osoba se již měnit nebude, pouze bude růst, je však možné změnit své chování, návyky a podobně. (NAKONEČNÝ, s. 101–126)

1.2 Vývoj osobnosti z pohledu socializace

Jednou ze základních a prvních socializačních jednotek pro dítě je škola. Se začátkem povinné školní docházky dochází i k socializaci dítěte, která je však jiná, než tomu bylo například v rodinném prostředí nebo v mateřské škole. Základní škola je chápána jako obecná

výchovná norma, kde jsou děti připravovány na budoucí život specifickým způsobem. Ve školním prostředí se u dítěte rozvíjí specifické kompetence a hodnoty, které mohou být určující pro jeho pozdější život. V této době se také začínají u dětí rozvíjet vztahy mimo rodinu s novou skupinou lidí, tedy s učiteli a se spolužáky. V rámci této nové socializace se u dítěte také tvoří nové vnímání jeho samotného já, tedy já doma, já ve škole, nebo já ve vrstevnické skupině. Lze tedy říci, že dítě má v každém tomto prostředí jinou sociální roli a každé místo je tedy jakýmsi jiným teritoriem. Tyto teritoria se od sebe v pohledu dítěte liší, v každém se dítě chová jinak. Ve školním prostředí, kde je více pravidel dítě ví, kam může a kam naopak ne, co je zde dovoleno a co zakázáno. Ve vrstevnické skupině se dítě může naopak víc uvolnit, najít své místo ve skupině a dále se socializovat s ostatními. Je však velmi důležité, aby například ve školním prostředí tyto skupiny sledovali i učitelé. Zde totiž může docházet ke konfliktům mezi členy skupiny, kdy může docházet k sociálně patologickým jevům, jako například šikaně mezi členy skupiny, či vyřazením dítěte ze skupiny, se kterým se následně ostatní děti nebaví. (VÁGNEROVÁ, str. 266–268)

1.3 Vývoj osobnosti z pohledu školy

Školní třída jako skupina je nevýběrová skupina, což znamená, že děti si nemohou vybrat, s kým ve třídě budou nebo ne. Skupina jako taková bývá věkově vyrovnaná, nepočítá se tedy s většími výkyvy v kompetencích, nebo chování žáků. Následné přátelství zde vzniká většinou v náhodném seskupení, děti se začnou bavit například proto, že spolu sedí v lavici a podobně. Škola jako instituce je chápána dítětem jako cosi nadřazeného, dokonce i nad rodiči, protože rodiče se musí v jistých případech také podřízovat a zodpovídat škole. Pro dítě samotné školní docházka znamená několik nových rolí v osobním životě. Přibývá zde role dítěte-školáka, tedy toho, který navštěvuje tuto instituci. Dítě v samotné škole také zastupuje několik rolí. Je zde jako dítě-žák, dítě-školák a dítě-spolužák. Tuto roli si dítě nemůže vybrat, vzhledem k tomu, že školní docházka je povinná. Je však možné dítě na tento přestup připravit, nachystat ho do těchto rolí a trénovat s ním budoucí povinnosti. V roli povinné školní docházky se postupně dítě integruje do společnosti, učí se novým věcem a nabývá nové schopnosti. Škola nabízí dítěti nejen intelektové vzdělávání, ale také socializaci na jiném stupni, než na jakém se mu dostávalo doma. Škola může být chápána jako jeden z prvních stupňů odpoutávání se od závislosti na rodině. Probíhá zde rozvoj identity dítěte, zvyšuje a mění se sebehodnocení a sebeúcta dítěte. Samotné dítě pak může vnímat školní docházku jak pozitivně, tak negativně. Je důležité, jak dítě samotný nástup do školy vnímá, jaký kognitivní přístup zvolí k nové zkušenosti. Je-li dítě obeznámeno se školou již před nástupem, dokáže samostatně uvažovat a pochopit princip

povinné školní docházky a také to, že bude rodičem opět odpoledne vyzvednuto, neměl by být v nástupu do školy problém. Není-li ale dítě se školou obeznámeno, neví, co jej čeká, jaké mohou nastat situace, či neví, kdy ze školy bude odcházet a s kým, může být pro dítě nástup do školy velmi nepříjemným zážitkem. Dále je dítě důležité pro povinnou školní docházku motivovat. Dítě samotné má o škole jakousi představu, která by měla být pozitivní. Správnou motivací by měl být pro dítě jeho samotný úspěch, to, že se mu ve škole daří. Je-li dítě ve škole spokojené, odráží se to také na jeho výsledcích. Tyto výsledky, nebo jinak také školní prospěch, mají také určitou sociální hodnotu u dítěte. U mladšího školního věku dítě hodnotí spíše samo sebe, sleduje své pokroky na sobě, podle svých výkonů. U staršího školního věku se děti začínají měřit a hodnotit mezi sebou, a mimo jiné i díky školnímu prospěchu mohou stoupnout, či klesnout na sociálním žebříčku školy, či třídy. (VÁGNEROVÁ, str. 283–292, ČAPEK, s. 17–19)

1.4 Vývoj osobnosti dítěte jako spolužáka ve třídě

Školní třída jako taková je velmi specifická vrstevnická skupina. Děti zde nemají možnost si vybrat, s kým do třídy budou docházet, a proto je pro ně může být těžší najít si zde kamarády. Na počátku školní docházky dochází k nediferenciováním kamarádstvím, tedy takovým, které nemají žádné hlubší základy. Může jít o kamarádství z toho důvodu, že spolu sedí jako žáci v lavici, nebo budou chodit na stejný zájmový kroužek. Postupně se však začíná sociální status každého dítěte ve třídě měnit, a to dle jeho chování, prospěchu, oblíbenosti a podobně. Důležitým měřítkem pozdějšího sociálního statusu ve třídě je oblíbenost dítěte, tedy to, jak sympatické je dané dítě ostatním dětem. Děti, které snadněji navazují přátelství, jsou přátelské a hodné, budou na sociálním žebříčku ve třídě na vysokém stupni. S těmito dětmi bude v budoucnu jednodušší navázat kontakt, spřátelit se. Podobně na tom také budou děti, které jsou prosociální, tedy nebojí se pomoci, nebo ukázat emoce. Naopak na nízkém stupni v sociálním žebříčku se ocitnou ty děti, které nejsou kamarádské, či více důvěřivé, nedokáží navázat vztah jednoduše, nebo nesplňují jiný sociální status třídy. Takové děti mají často problém s poslechnutím autority, nedodržují normy dané školou, nebo nejsou schopné vyhovět požadavkům skupiny. V tomto věku děti zatím nedokáží chápat jinak motivované osoby, nebo osoby jinak smýšlející, či s jinými předpoklady. Děti v tomto věku nehledají příčinu v chování jedince, pouze vidí, že chování neodpovídá správné představě, proto dané dítě odmítají. V tomto případě dochází k odloučení daného dítěte od kolektivu, což v budoucnu může být pro dítě samotné nebezpečné. Je proto potřeba vývoj ve třídním kolektivu sledovat, stejně tak sledovat samotné dítě. Tyto děti mají ve třídní skupině podřadné místo, ze kterého se mnohdy

nedokáží samy odrazit. V takovém případě dítě hledá pomoc autority, nebo se následně snaží prorazit mezi spolužáky samo. V případě, že se dítě snaží prosadit samo, stává se tak často za pomoci špatných metod, tedy agrese, zlomyslnosti v chování a podobně. Ostatní děti následně daného agresora do skupiny nepřijmou, ale naopak se jej mohou začít bát, odstrkovat je ze skupiny úplně, či ho dokonce například bit. Děti v kolektivu také získávají různou míru vlivu, kterou později mohou použít na ovlivnění skupiny. Tento vliv záleží u každé osoby na projevech chování a osobnostních vlastnostech. Děti, které mívají větší vliv ve skupině, jsou často ty odvážnější, které se nebojí ukázat se před ostatními. Dále to mohou být děti, které jsou zdatné fyzicky, nebo mají velmi dobrou školní úspěšnost. Samotná skupina se ve středním školním věku transformuje. Členové se již dokáží shodnout a vystupovat jako celek. Děti získávají jako skupina větší hlas, což jim také pomáhá k socializaci a k utřídění role jak ve skupině, tak v pozdějším životě. V dané skupině také v tomto období dochází k tlaku na loajalitu jednotlivých členů a také na vymezování proti jiným skupinám, nebo proti jednotlivci. Zde se jedná o moment sociální diferenciacce, kdy je zde určen sociální status my a oni a určují se vztahy v rámci skupin, normy a další fungování skupiny jako celku. Důležitý je také školní prospěch dítěte, který se odráží na jeho třídním statusu. S dětmi, které jsou kolektivem považovány za chytré, se baví více dětí, a to ať z důvodu dobrého prospěchu, či z důvodu dobrého chování dítěte. (VÁGNEROVÁ, s. 266-268, s. 283-292, ČAPEK, s. 79-81) Školní prospěch dítěte také slouží jako hodnotící pomůcka pro dítě samotné, které si takto může samo porovnat, jak velký pokrok ve škole učinilo. Tímto srovnáváním se mimo jiné zabývá i kniha *Pediatric Primary Care*, která o tomto fenoménu tvrdí, že:

„School is major source of intellectual stimulation and an arena where the children experience cognitive growth. Expectations for performances increase over the school years with examinations, graded papers, projects, and homework assignments.“ (kolektiv autorů, 2016, s.113)

Z tohoto textu lze vyvodit, že i například domácí úkoly, které děti dostávají, jim pomáhají k tomu, aby se mezi sebou mohly porovnávat, ale například si i pomoci, což zlepšuje klima ve třídě a prohlubuje přátelství mezi dětmi.

1.5 Vývoj osobnosti z pohledu vrstevnické skupiny

„Potřeba kontaktu s vrstevníky je považována za jednu z nejvýznamnějších potřeb školního věku.“ (VÁGNEROVÁ, s. 292)

Socializace s vrstevnickou skupinou je považována za jednu z nejdůležitějších potřeb u dítěte školního věku. Vzhledem k tomu, že kontakt s vrstevnickou skupinou není tak institucionalizovaný jako ve škole, mohou se děti daleko více projevovat a v těchto skupinách se nadále vyvíjí nové kompetence a specifické rysy osobnosti, které se ve školním prostředí nemohou takto přímo vyvíjet. Ve skupině není žádná nadřazená moc, například učitel, nebo vychovatel, děti se tedy mohou chovat přirozeně. Absence autority ale také znamená, že se každé dítě musí postavit samo za sebe, musí si najít své vlastní místo ve skupině, nebo si například obhájit svůj názor, či čin. Každé dítě tedy vykonává ve skupině určitou roli. V této době také dochází u dětí k novým přátelstvím, ale také hádkám a nesympatiím. Všechny tyto složky dále pomáhají dítěti k tvorbě a rozvoji hlubších přátelství a intimity v pozdějším věku. Schopnost dítěte zvládat všechny tyto situace, ať už pozitivní, nebo negativní, jej ovlivní a vytvoří tak základ pro další socializaci v budoucnu a pro zvládnutí sociální úspěšnosti. Sociální skupina je pro dítě důležitá i z jiného důvodu, a to konkrétně z důvodu stejného věku a porozumění. Ve skupině spolu často děti probírají problémy, se kterými by se nesvěřili doma rodičům, či pedagogům ve škole. Od svých vrstevníků mnohdy získají děti větší pochopení než například od rodičů, toto prostředí vrstevnické skupiny je tedy pro ně daleko příjemnější a bezpečnější. Ve starším školním věku začínají být přátelství opravdovější a hlubší, děti u svých vrstevníků hledají vzájemné pochopení a solidaritu. Přátelství se tedy oproti mladšímu školnímu věku stává více hluboké a také stojí na hlubším recipročním charakteru, tedy vzájemné pomoci a opoře. (VÁGNEROVÁ, s. 292-299, LABÁTH a kol., s. 36-41)

SHRNUTÍ

Zkoumání podrobného vývoje psychiky dítěte v období školní docházky na základní škole. Jednotlivě jsou zde charakterizovány různé pohledy na rozvoj osobnosti, od seberozvoje, přes školní docházku a spolužáky, až po sféru přátel a sociální skupiny. Všechny tyto prvky rozvoje osobnosti jsou popsány více podrobně s klasickými jevy chování.

2 RIZIKOVÉ FORMY CHOVÁNÍ

„Za rizikovní mládež považujeme dospívajících, u kterých je, následkem spolupůsobení viacerých faktorov, zvýšená pravdepodobnosť zlyhania v sociálnej a psychickej oblasti“ (LABÁTH, kolektiv, s. 11)

Pojem riziková forma chování může mít v oblasti mládeže více definic. Je důležité se zaměřit na problematiku, kterou daná osoba prožívá a následně je možné definovat samotný problém. Můžeme zde ale mluvit jak o ohrožení mládeže více typů, zneužívání a s tím spojené problematice pohlavních chorob a dalších nemocí, nebo například o šikaně, nebo špatné adaptaci mládeže. Jako rizikové zde můžeme chápat chování, které se dá chápat jako vyšší psychosociální ohrožení vývinu oproti ostatní populaci. Tato práce je zaměřena na rizikové chování u mládeže, což je skupina osob, která je v období pubescence až adolescence, nachází se tedy v období mezi dětstvím a dospělostí, konkrétně na období druhého stupně základní školy, kde se rizikové formy chování začínají projevovat nejvíce a v plné míře. (LABÁTH, kolektiv, s. 20-23, © Pražské centrum primární prevence)

2.1 typologie rizikových forem chování

Rizikové chování je možné podrobit zkoumání a vyvodit na tomto zkoumání důsledky. Následně je možné připravit například preventivní programy, které školy používají pro prevenci a řešení těchto jevů. Není však možné ukázat na jeden mechanismus, který by byl společný pro toto chování, vše závisí na konkrétních případech. Toto chování je ovlivněno množstvím faktorů, mezi které můžeme řadit školu, vrstevnickou skupinu, zázemí a také komunitu, ve které se daný jedinec nachází. Je však možné určit několik základních typů, které jsou považovány za nejčastější projevy rizikového chování. (VÁGNEROVÁ, s. 160-170) Je zajímavé porovnat, jaké mohou být základní rizikové formy chování v České republice a například v USA. Pro zajímavost, článek časopisu Journal of Biosciences and Medicines z roku 2021 tvrdí, že:

„American children die daily from preventable behavior related causes such as unintentional injuries and violences: sexual behaviors related to unintended pregnancy and sexually transmitted diseases, including HIV infection, alcohol, and other drug use, tobacco use, unhealthy dietary, behaviors, inadequate psychical activity.“ (© Journal of Biosciences and Medicines)

Jde tedy říci, že v USA mezi hlavní problémy rizikových forem chování můžeme zařadit i problematiku HIV nákazy, nebo nechtěné těhotenství z důvodu nechráněného sexuálního styku mladistvých.

Šikana a agresivní chování

Šikanu lze definovat jako jednání, které je úmyslné, opakované a je namířeno proti jiné osobě, či osobám s úmyslem ji, nebo je poškodit. Šikanování tedy mohou být jak jedinec jiným jedincem, tak jedinec skupinou, či naopak. Toto jednání má za následek fyzické, psychické, či emocionální ublížení šikanované osobě. Pro šikanu je také charakteristických několik znaků, jedním z nich může být například nepoměr sil ze strany šikanujícího. V častých případech se k šikanujícímu přidávají další osoby z okolního prostředí, které se například bojí útoků ze strany šikanujícího, nepřidají-li se k jeho skupině. Dále je u šikany možné spatřovat časté zatajování problému ze strany šikanovaného, který má strach z toho, co se může stát po prozrazení ze strany útočníka. Šikana může být velmi nebezpečná z důvodu ublížení oběti, která může mít v nejhorším případě například i sebevražedné sklony. Důvod šikanování bývá v mnoha případech velmi složitý, často daná osoba tímto způsobem sama volá o pomoc. Je důležité, aby školy i rodiny sledovaly děti a kolektivy dětí, zda například některé z nich není vyloučeno ze společnosti ze třídy, či zda se u dítěte neobjevují změny a nechť navštěvovat školu. (TITMANOVÁ, s. 24-55)

Nepřímé body poukazující na šikanu:

- chování dítěte se mění,
- nechce chodit do školy,
- je často nemocné, nebo nemoc předstírá,
- ztrácí zájem o školu a zhoršuje se prospěch,
- ztrácí věci, peníze, nebo žádá o peníze a není schopné vysvětlit z jakého důvodu
- dítě je ustrašené, chová se lekavě, častěji pláče,
- zpožděné příchody ze školy,
- dítě je apatické, nesoustředí se, má špatné sny, či má problémy se spánkem a usínáním,
- dítě si nechce hrát se spolužáky nebo kamarády, nechodí ven, ve třídě či v družině se drží blízko učitele, či vychovatele.

Přímé body poukazující na šikanu:

- zranění, modřiny,
- roztrhané oblečení,
- časté úrazy s podivným vysvětlením,
- chování okolí vůči dítěti a naopak,
- dítě není s ostatními v kolektivu, je ostrčené,

- posměšky, nadávky,
- zpochybňování schopností, nebo vzhledu,
- fyzická agresivita vůči dítěti,
- krádeže osobních předmětů, peněz, či jídla,
- omezování osobní svobody,
- poškozování či krádež oděvu (© Klinika adiktologie Lékařská fakulta Univerzita Karlova)

Agrese se oproti šikaně projevuje jiným chováním. Dle PAVLOVSKÉHO a RABOCHA je agrese charakterizována jako:

„dynamický prvek chování, jehož vyjádření je závislé na kontextu a na individuálně specifickém odhadu svých a protivnickových sil. Rozhodujícím kritériem pro útok či útěk je cena možného střetu a jeho potenciální výhoda.“ (RABOCH, PAVLOVSKÝ, kolektiv, s. 139)

Lze tedy říci, že agrese je určitý prvek jednání, který většinou osoba činí za určitým účelem, tento účel však na rozdíl od šikany bývá jednorázový. U dítěte to může být například moment, kdy praští kamaráda na pískovišti, protože mu nechce půjčit hračku. Můžeme tedy říci, že agresivita slouží jako prostředek k dosažení určitého cíle. MARTÍNEK v knize Agresivita a kriminalita mládeže tvrdí, že:

„Každé dítě ve věku zhruba tři let se začíná chovat přirozeně agresivně. Tento jev souvisí s procesem rozvoje tzv. „prvního já“, dochází k sebeuvědomování jedince a tendenci jednat samostatně. Projevuje se touha prosadit se, dát o sobě vědět.“ (MARTÍNEK, s. 12)

Určitá míra agrese je tedy v dětském vývoji normální. Dítě se musí naučit se prosadit, jak před rodiči, tak spolužáky, či kamarády. Na pedagogích a rodičích nadále zůstává, aby své dítě naučili reagovat zdravou cestou, a ne cestou agrese.

Záškoláctví

Tento problém lze definovat jako záměrné vyhýbání se školní docházce. Žák, či student dobrovolně nedochází do jednotlivých hodin, nebo na celé dny do školy. Záškoláctví se negativním způsobem projevuje na následném prospěchu žáka, který se s přibývajícím zmeškanými hodinami nadále prohlubuje. Záškoláctví může být plánovaná činnost, kdy dítě již předem ví, že do školy nepřejde, nebo může jít o činnost impulzivní, kdy dítě odejde ze školy v průběhu dne, nebo nepřejde bez předešlého rozmyšlení se. Pro tento jev může být mnoho vysvětlení, mezi nejčastější patří šikana ve třídě, strach z testu, nebo zkoušení, nenávisť ke

škole, či vyučujícímu, nebo například způsob, jak se předvést spolužákům, či členům party. Záškoláctví je bráno v České republice jako přestupek, kdy při opakovaných absencích je tento problém řešen se zákonnými zástupci a následně s dalšími organizacemi. (MATĚJČEK, s. 307-309, © Klinika adiktologie Lékařská fakulta Univerzita Karlova)

Rasismus a xenofobní chování

Jedná se o negativní projevy vůči společnosti, nebo jedinci s rozdílným kulturním, rasovým, nebo náboženským chováním, nebo vzezřením. Toto chování nejčastěji vychází z předsudků, které mají osoby vůči jinému etniku a podobně. Agresor v tomto případě díky předsudku ztotožní jednu osobu s celou společností. Následně pak přeneseme všechny negativní charakteristiky na celou cizí společnost. Toto chování může být nebezpečné hlavně z důvodu vyloučení, či ostrakizace, nebo násilnému chování agresora vůči oběti, či obětím. Xenofobie je druh jevu, při kterém daná osoba považuje vše neznámé, za špatné. Tímto neznámým je pak bráno skoro cokoli, ať je to od barvy kůže, národnosti, jazyka, náboženství až po jiný styl oblékání, či jinou sexuální orientaci. (TITMANOVÁ, s. 55-64, © Klinika adiktologie Lékařská fakulta Univerzita Karlova)

Závislostní chování

Závislost můžeme definovat jakou nutkavou touhu po určité látce, díky které se mění životní návyky jedince i jedinec samotný. Je-li osoba závislá, často upřednostňuje ukojení své tužby před činnostmi, které v minulosti provozovala. V častých případech si je závislý vědom, že potřebuje užít látku, a také se často tuto závislost snaží nějakým způsobem korigovat, či s ní bojovat. Bez profesionální pomoci však bývá tento boj ve velkém množství případů marný. Závislost lze vytvořit na mnoho látek a věcí, nejčastějšími závislostmi jsou pak závislost na psychoaktivní látce (alkohol, tabák, drogy), gambling (závislost na hraní o peníze) a v posledních letech se přidala i závislost na počítačových hrách a na počítačích. (NEŠPOR, s. 11-44) Závislostní chování se rozvíjí také s dobou. V každé historické době bylo možné být na něčem závislý. Posouvá se pouze předmět závislosti, nikoli samotná problematika. Například patologické hráčství, tedy gambling, byl do mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10) zařazen jako nemoc v roce 1994. (DÁVIDOVÁ, s. 16) Mezi nejnovější formy závislosti se dá zařadit i online závislost neboli závislost na internetu. BLINKA ve své knize Online závislost popisuje tuto problematiku následovně:

„Obecná online závislost či závislost na internetu jsou spíše zastřešující termíny pro (potenciální) poruchy související s jednotlivými aplikacemi dostupnými na internetu než svébytné diagnózy.“ (BLINKA, s. 39)

Je velmi důležité, aby rodiče sledovali aktivitu svých dětí na mobilním telefonu a na jiných zařízeních s internetovým připojením. Nejenom aplikace, které děti mají v telefonu, ale také profily na sociálních médiích a délku času, kterou zařízení děti stráví.

Aby osoba byla označena za závislého, musí splňovat alespoň některé z následujících bodů:

- Osoba má silnou touhu užít látku,
- závislý není schopný kontrolovat množství požití látky,
- lze průkazně nalézt vyšší toleranci k dané dávce,
- zanedbávání rodiny, práce, zájmů,
- osoba pokračuje v užívání i přes jasné uvedení vedlejších příznaků, či budoucích chorob způsobených užíváním,
- Závislý užívá jinou látku pro skrytí odvykacích symptomů (pot, třes, neklid...).

(© Klinika adiktologie Lékařská fakulta Univerzita Karlova)

Rizikové sexuální chování a nevhodně projevovaná sexualita

Rizikové sexuální chování popisuje WEISS v knize Sexuální deviace takto:

„Podstatu deviace vidíme v odlišné (atypické) struktuře sexuální motivace, tedy výhradně v intrapsychických charakteristikách jedince, které pak následně umožňují, podmiňují, či modifikují i vnější projevy sexuální poruchy v podobě deviantního chování.“ (WEISS, s. 16)

Sexuální deviace, či rizikové sexuální chování je vážný rizikový jev, který je možné v mnohých případech charakterizovat jako nemoc. Daná osoba si nemůže pomoci, musí projevit navenek své niterní emoce, které však v souladu s normou.

Toto chování lze tedy definovat jako chování sexuální povahy u nezletilých, které je předčasné pro jejich věk, psychologickou a sociální vyspělost a přináší rizika pro jejich život. Jako rizikové sexuální chování můžeme označit například předčasné zahájení sexuálního života, promiskuitu a sexuální styk bez ochrany s náhodnými osobami, nevhodné, či poškozující sexuální praktiky, nebo projevy sexuality, které jsou nevhodné pro veřejnost (sexuální uspokojování se na veřejných místech a podobně). V posledních letech k této problematice přibýly také nové směry, které jsou odvozeny od používání moderních

technologií. Mezi tyto rizikové sexuální praktiky patří pořizování a rozesílání intimních fotografií, nadměrné sledování pornografie před patnáctým rokem věku a také zasílání nevyžádaného obsahu sexuální povahy dalším osobám. Se vzestupem nových technologií přichází také možnosti jejich zneužití, z toho důvodu je často intimní obsah fotografií, či videí osob zneužit, či například rozeslán jiným osobám. (WEISS, s. 37-39, © Klinika adiktologie Lékařská fakulta Univerzita Karlova)

Poruchy příjmu potravy

Poruchy příjmu potravy lze charakterizovat jako mentální onemocnění, které se projevuje nechutenstvím, odmítáním stravy, přejídáním se, nebo nucením se potravu zvracet. U mentální anorexie je pro postiženou osobu největším problémem nárůst váhy. Neustále si proto hlídá svou váhu a také příjem potravy. Postižený nepřijímá potravu, nebo jen ve velmi malých dávkách a neustále, nebo velmi často cvičí. U této nemoci je velmi častá porucha vnímání vlastní osoby, kdy postižený vidí své tělo pevnější, než je, často se vidí obézní. Časté také bývá používání potravinových doplňků, léků na podporu hubnutí, nebo projímadel. V případě bulimie se postižený vidí podobně jako v případě anorexie, má však problém s nekontrolovatelným jedením, či přejídáním. Po najedení přichází u osoby pocit viny, kdy následuje nucené zvracení, nebo požívání projímadel, či jiných léků na vyprázdnění. U bulimie mají často osoby normální váhu až lehkou nadváhu, snaží se ale často zhubnout za pomoci různých diet, či cvičení. Je důležité problematiku poruch příjmu potravy nepodceňovat. Některé rizikové jevy se mohou jevit více kritické, než bulimie a anorexie, ale i v těchto případech může dojít dokonce k smrti. PRAŠKO, LÁTALOVÁ A KAMARÁDOVÁ v knize Suicidia u psychických poruch tvrdí, že:

„Riziko suicidia u těchto pacientek řada odborníků podceňuje. Připadá jim, že pacientky se snaží dosáhnout jistého životního cíle a tedy nemají důvod páchat suicidium. Mají jasný plán svého dalšího života, snížit svou hmotnost. Riziko vnímají spíše v přílišném poklesu hmotnosti. Pravdou ovšem je, že více pacientek zemře kvůli spáchání suicidia než na přímé důsledky mentální anorexie.“ (KAMARÁDOVÁ, LÁTALOVÁ, PRAŠKO, s. 103)

Na první pohled se může zdát, že osoba, která trpí poruchou příjmu potravy pouze změnila svůj způsob života, proto bývá problematika často špatně odhalitelná a často dochází k jejímu odhalení až v pozdních fázích problému. Často se změni osobní návyky daného člověka, vypadá to jakoby, daný člověk reorganizoval svůj život. Je jistě dobré, když dospívající dítě tráví čas po škole kvalitním způsobem. Je ale důležité, aby všechny aktivity, které dítě

provozuje byly v souladu se zdravým životním stylem a pod dohledem rodičů, či profesionálů. Nároky na fyzický vzhled dívek i chlapců jsou v dnešní době velmi vysoké, a ne každé dítě dokáže obstojit v těchto nárocích. Děti, které jsou například pevnější, pak mohou mít ze své postavy trauma, začít příliš cvičit, nebo přestat jíst. Nepřijde na tento problém rodič, či učitel včas, může dojít k dlouhodobým, či trvalým zdravotními psychickým následkům, nebo dokonce smrt. Je jisté v pořádku, když se dospívající dívky a chlapci snaží žít zdravě a udržují si atraktivní tělesný vzhled, je ale potřeba, aby všechny tyto aktivity nepřekročily zdravou míru. (PAPEŽOVÁ, s. 25-36, © Klinika adiktologie Lékařská fakulta Univerzita Karlova)

Sektářství a vliv sekt

Sektou lze označit organizované seskupení osob, které uctívá stejný ideologický koncept. Tyto osoby se často vymezují vůči okolnímu světu, separují se a tvoří si vlastní práva ve společenství. Vedení dané sekty následně velmi často manipuluje se svými oběťmi, donutí je izolovat se od rodiny a přátel a také odevzdat veškeré finance i majetek vedení. Časté je také zasahování do soukromí členů sekty, kdy v některých případech poskytují sekty rodinám například domy k bydlení, ale pod neustálým dohledem. (ŠTAMPACH, s. 182-190, © Klinika adiktologie Lékařská fakulta Univerzita Karlova)

Rizikové chování ve sportu a v dopravě

Tato problematika je celkem nová, hlavně vzhledem k postupnému vývinu jak na straně dopravy, tak na straně sportu. Lze ji definovat jako záměrně ohrožující činnost sebe a ostatních. Tyto činnosti jsou nebezpečné osobě, která je vykonává, či přímo ohrožují pozorující, či další účastníky aktivity až do té míry, že může dojít k úmrtí. Mezi takové aktivity lze zařadit závodění v autech při provozu, nebo pod vlivem látek, provozování zimních sportovních aktivit v lavinových oblastech, nebo sjíždění řek bez potřebné instruktáže a pomůcek. (© Klinika adiktologie Lékařská fakulta Univerzita Karlova) Častým problémem, který se pojí s tematikou sportu je i doping a používání preparátů pro zvýšení síly, nebo hmotnosti. MUDRÁK, SLPIČKA a SLEPIČKOVÁ v knize Rizikové chování ve sportu dětí a mládeže o problému dopingu v období adolescence píše následovně:

„Adolescenti, zejména ti mladší, představují jednu z nejvíce dopingem ohrožených populačních skupin. V tomto věkovém období se zvláště snadno podléhá sociálním tlakům týkajícím se soutěžních výkonů či fyzického vzhledu a lidé v tomto věku mají také tendence podceňovat dlouhodobé dopady rizikového chování, což může vést mimo jiné i k experimentování s dopingem.“ (MUDRÁK, SLEPIČKA, SLEPIČKOVÁ, s. 58)

Dopingové látky jsou nelegální a často se prodávají například na černém trhu. Tyto látky jsou nebezpečné, hlavně z důvodu neznámého složení, které není možné zhodnotit. Dítě, nebo adolescent si tak může užíváním takovýchto látek velmi ublížit, hlavně z důvodu stálého vývinu organismu.

SHRNUTÍ

Popis a charakteristika nejčastějších rizikových jevů, které se vyskytují na základních školách v České republice. Mezi nejčastější jevy můžeme uvést požívání návykových látek, šikanu a kyberšikanu, nebo poruchy příjmu potravy. Jevy jsou uvedeny s charakteristikou a stručným popisem chování, které se může projevit u jedince postiženého daným jevem.

2.2 Příčiny rizikových forem chování

Příčiny rizikového chování nelze plně specifikovat. Záleží totiž na jednotlivém případě, lze tedy říci, že se jedná o multifaktoriální příčinu. Ke vzniku rizikového chování je potřeba jednoho, či více vlivů na osobu, kterou tyto vlivy oslabí a tím pádem se stane náchylnější pro počátek rizikového chování. Tyto vlivy mohou být jak vnitřní, tak vnější. Mezi vnitřní patří biologické, psychologické a fyziologické faktory, tedy takové, které přímo souvisí s dítětem, tedy s jeho osobou. Mezi nejčastější příčiny vzniku pak patří dědičnost, vrozené osobní predispozice a pohlaví osoby. Naopak mezi nejčastější vnější vlivy patří výchova v rodině a prostředí, ve kterém se dítě nachází. (VÁGNEROVÁ, s. 143-150, SOBOTKOVÁ, s. 422-432)

Dědičnost

„Bez ohledu na to, co je biologickým korelátém genetického předurčení lidského chování, je zřetelné, že některé typické rysy a vzorce chování jsou přítomné již při narození. Tyto vrozené charakteristiky lze chápat jako tendence, které mohou být posilovány či potlačovány další zkušeností.“ (JÁN, kolektiv, s. 28)

Většina osobních vlastností, a tedy i rysů je předávána dědičně. Je tedy velmi pravděpodobné, že má-li jeden z rodičů predispozici k tomu být například cholerik, je zde možnost, že se tato vlastnost přenesou i na budoucí dítě. Genetické dědictví, které dostáváme od rodičů, však neovlivní chování osoby natolik, aby například páchala trestnou činností. Mohou zde být pouze některé faktory, které zvyšují potenciální náchylnost k rizikovému chování. (VÁGNEROVÁ, LISÁ, s.11-14)

Vrozené osobní predispozice

Vrozené osobní predispozice můžeme chápat jako odchylky v chování od normy, která je nastavena podle osob, které se chovají dle se řící v pořádku, tedy v určité hladině normality. Za jakýsi nejvyšší stupeň vrozené predispozice tedy můžeme považovat psychopatii. Mezi psychopatií a normalitou však existují další měřítka, například anomální osobnost, nebo akcentovaná osobnost. Všechny tyto odchylky od normálního chování jsou velmi často vidány u pachatelů trestné činnosti. Diagnostika těchto poruch bývá dlouhým a specializovaným procesem. Zvláště v případě mladistvých v pubertálním věku, zde mohou být některé signály psychopatického chování zaměněny za chování v období puberty a hormonálními změnami v těle. Osoba s vrozenou osobní predispozicí je většinou neobratná v jistých kruzích sociální oblasti a často zde dochází k hádkám, či konfliktům. U této osoby nejsou z části, nebo úplně

vyvinuty některé části osobnostních vlastností. Tyto výkyvy se následně zkoumají u osoby již od dětství až po konkrétní věk. (VÁGNEROVÁ, LISÁ, s. 35-44)

Pohlaví osoby

Pohlaví rodičů ovlivňuje genetickou výbavu plodu. Některé nemoci, které se u dítěte mohou projevit, začínají již ve stádiu plodu. Může jít například o Downovu chorobu, která se dá ze screeningových testů zjistit již v těhotenství matky. Takovému typu dědičnosti se říká heterozomální typ dědičnosti. KLÍMA o tomto typu dědičnosti v knize Pediatrie pro nelékařské zdravotnické obory píše následující:

„U tohoto typu dědičnosti jsou geny vázány na pohlavní chromozomy (X nebo Y). Na chromozomech X a Y vázané vady podmiňují pohlavně vázanou dědičnost. Vzhledem k tomu, že chromozom X je výrazně větší než chromozom Y, je většina pohlavně vázaných chorob spjata s vazbou na X je výrazně větší než chromozom Y, je většina pohlavně vázaných chorob spjata s vazbou na X-chromozom.“ (KLÍMA, kolektiv, s. 75)

Dá se říci, že pohlaví a také vrozené faktory osobnosti a také možných nemocí úzce souvisí s problematikou dědičnosti. Správným postupem proto může být, v případě, že v rodině existuje nějaké genetické onemocnění přenášené například pouze na mužích, prokonzultovat stav s lékařem a případně provést u plodu testování na tyto dědičné nemoci.

Role muže a ženy je také vidět rozličně v historické rovině lidského vývoje. V době pravěku měli muži na rozdíl od žen jasný úkol lovit a přinášet domů potravu. Celkově v dějinách je mužská role více agresivní, více obranná a útočná. Proto i v dnešní době v míře agresivity a páchaní trestných činů muži převažují nad ženami. Podíl ženské kriminality sice v poslední době stoupá, ale stejně tak stoupá i alkoholismus u žen a sebevražedné sklony. Ve většině kultur jsou ženy již od dětského věku vychovávány jako dámy, tedy jsou vedeny ke slušnému chování, více než chlapi. Ženy mají také silnější vazby k rodině, pro muže jsou jako rodina většinou stejně důležití jeho přátelé či parta se kterou udržuje vztah. (© Klinika adiktologie Lékařská fakulta Univerzita Karlova.)

Výchova a rodinné zázemí

Dle knihy Sociální práva je výchova:

„množství obtížně definovatelných kroků, které formují citový, tělesný, duchovní, rozumový, mravní vývoj dítěte, rozvoj jeho společenských a kulturních vazeb, v rámci možností pak

zabezpečení podmínek pro to, aby dítě mělo šanci využít všech svých schopností.“ (ANTOŠ, WINTR, s. 140)

Lze tedy říci, že výchova je jakýsi soubor počinání, který má za následek harmonický vývoj dítěte po všech stránkách, jak fyzicky, tak emocionálně a osobnostně. To vše dopadne v pořádku, když má dítě zajištěny všechny potřeby, které jsou k neplnění jeho vývoje potřeba. Co se však stane v případě, že dítěti chybí určitá složka k naplnění správného vývoje? Harmonická výchova a rodinné zázemí je v tomto bodě velmi důležité. Rodič nejen že za dítě ručí, ale také ho vede a měl by pro něj být správným příkladem. Pro uvedení příkladu studie (CSÉMY, SOVINOVÁ, kolektiv, s. 10) GYTS provedena v roce 2002 prokázala, že kouření u dětí je běžné již od sedmého roku věku a s přibývajícím věkem se tyto počty nezletilých kuřáků stále zvyšují. Jednou z možností, proč tato čísla narůstají může být i problematika kouření doma. Častěji a častěji se objevují případy, kdy rodiče, či opatrovníci doma, kouří, ale i požívají v nadměrné míře alkoholické nápoje, či berou drogy. Na problematiku kouření v domácnosti reaguje například i Masarykova univerzita se svým projektem NEKUŘÁCKÉ DOMY, kde se snaží rodičům pomoci od návyku, který předávají svým dětem. V případě, kdy se u dítěte objeví rizikový jev, či více jevů, zpravidla se situace řeší s rodiči, či opatrovníky. Nastane-li však situace, kdy je sám rodič, nebo opatrovník ohniskem problémů, kontaktuje například základní škola OSPOD, či Policii ČR. Tyto organizace nadále začnou činit potřebné kroky k tomu, aby situace byla napravena. Může se zde jednat o kázeňská opatření pro žáka ve škole, dohled nad rodinou sociálním pracovníkem z OSPOD, zajištění dítěti pobytu ve výchovném zařízení, či dokonce v nejvážnějších případech, k odebrání dítěte a svěřením do péče. Dalším častým problémem bývá také rozdělená rodina, kdy například jde pouze o matku samoživitelku, která vychovává své dítě bez přítomnosti otce. (© Zlínský kraj.)

Sociální prostředí dítěte

Sociální skupina je pro dospívající dítě velkou součástí jeho života. Dá se říci, že jednou z hlavních. Je to druhá rodina dítěte, přátelé, se kterými může probírat i témata, která nechce probírat s rodiči. Jedná se tedy o jedny z nejbližších osob, se kterými udržuje dítě sociální kontakt. Je tedy jasné, že parta, se kterou se dítě stýká je ovlivňuje, a to jak chováním, tak například novými trendy. Jedním z trendů v partách bohužel v častých případech bývá i například kouření, požívání alkoholu, či záškoláctví. Tyto činy mohou být pro dítě netypické, ale přesto, chce-li uspět před svými vrstevníky, podnikne s nimi tato dá se říci dobrodružství. Je tedy velmi důležité sledovat dítě doma, a to i z dlouhodobé perspektivy. Pozorovat, zda nedochází ke změnám v chování, nebo například dítě nesmrdí cigaretami, či nemá problémy ve

škole. S tímto problémem se potýká také mnoha základních škol. Některé z nich, mimo programy pro děti v rámci prevence, nabízí také informace pro rodiče, či přednášky, na které se mohou dostavit. Jednou ze škol je také například základní škola v Ostravě-Porubě, konkrétně základní škola Dětská. (© Aplikovaná psychologie. 7, HUŇKOVÁ, Veronika. Vnější faktory determinující vznik rizikového chování v období dospívání. [online])

SHRNUTÍ

Rizikové jevy se vyskytují u osob z určitých příčin. Tyto příčiny jsou zde popsány i s charakteristikami. Příčiny můžeme dělit na vnitřní a vnější, přičemž vnitřní příčiny bývají nejčastěji dědičnost, vrozené osobní predispozice a pohlaví osoby. Jsou to tedy faktory, které se nedají ovlivnit zvenčí, ale jsou jaksi dané. Oproti tomu některé vnější faktory se dají ovlivnit snahou a výchovou. Faktorem, který se dá ovlivnit je výchova a rodinné zázemí dítěte. Faktorem, který se dá ovlivnit jen z části, je potom sociální prostředí dítěte.

2.3 Projevy rizikových forem chování

U dětí a následně hlavně u dospívajících se často objevují projevy rizikových forem chování. Děti a dospívající však často nehledí na důsledky svých činů, které tyto projevy mohou způsobit i do budoucna. Pro dospívajícího teenagera je v dané chvíli víc důležité, že když kouří, působí před svou partou jako něco více a stoupne tak na společenském žebříčku. Zde jsou nejčastější projevy rizikových forem chování, které se u dětí objevují. (LABÁTH, kolektiv, s. 44-55, © Klinika adiktologie Lékařská fakulta Univerzita Karlova)

Kouření

„V české populaci je převažující formou užívání tabáku kouření cigaret. Z hlediska věku je nejvyšší prevalence kuřáctví ve skupině 15-24letých (44,7%), poté prevalence klesá na 33,8% ve skupině 25-44letých, 28,9% ve skupině 45-64letých, až na 20,8% u osob ve věku 65 let a více.“ (MÜLLEROVÁ, s. 116)

V dnešní době je velké procento mladistvých, kteří požívají nikotinové výrobky, nebo přímo kouří. Ve výzkumu, který byl v této práci proveden, na jedné škole například přímo řešili problém s tzv. lifty, tedy žvýkacím tabákem. Mladiství mohou vidět špatný příklad kouření v televizi, v rodině u rodičů, či starších sourozenců, nebo v partě, se kterou se schází. Problém je také v menším procentu hlídání prodejen s tabákem, kde zároveň mnozí prodejci nepožadují po nakupujícím občanský průkaz a prodají tak tabákové výrobky i nezletilým, nehledě na jejich zdraví, či případnou kauci. (© Nemocnice AGEL Ostrava Vítkovice)

Požívání alkoholu

Požívání alkoholu v mladém věku vede k poškození těla, a to hlavně v důsledku vývinu organismu, ke kterému v dospívání dochází. U dítěte, které požívá alkohol, nebo je na něm dokonce závislé se projevuje zhoršení soustředění a paměti, zhoršení školní úspěšnosti, mohou se projevit i problémy jako záškoláctví, nebo agresivita bez přísunu alkoholu. Zároveň často mladiství, kteří konzumují alkohol začnou i kouřit, nebo zkusí dříve či později nějaké další drogy, jako je marihuana, nebo tvrdé drogy, jako pervitin. Mladiství také často v opilosti páchají trestnou, či přestupkovou činností, jako například sprejerství, výtržnictví, či řízení pod vlivem alkoholu. (KALINA, kolektiv. s. 41-46, 253-257)

Záškoláctví

Matoušek a Kroftová ve své knize tvrdí, že pro dospívající dítě je nejdůležitějším sociálním kontaktem jeho parta, tedy kamarádi, se kterými se stýká. Záškoláctví tedy často bývá právě důsledkem scházení se s partou. (KROFTOVÁ, MATOUŠEK, s. 81-84) Nemusí to však být

jediný důvod, těchto příčin je zde opět velké množství. Často může být příčinou tohoto chování neúspěšnost žáka ve škole, či šikana ze strany spolužáků, či učitele. Může se však jednat i o problém v domově žáka, kdy například může doma zažívat hádky rodičů, či alkoholismus, nebo týrání. Z tohoto důvodu se zároveň zhoršuje prospěch žáka, nemá často nachystané pomůcky, či chodí do školy ve špinavém, nebo roztrhaném oblečení, a proto se rozhodne do školy radši nejet a nebyť tak pro posměch spolužákům. (MATEJČEK, s. 307-309, © Klinika adiktologie Lékařská fakulta Univerzita Karlova)

Šikana

Šikana se projevuje jak fyzickými, tak psychickými cílenými útoky na vybranou osobu. Často se vyskytuje ve školách, v třídních kolektivech. Dítě, které šikanuje, tedy agresor, bývá často vyšší, či silnější, je ve třídě kolektivem oblíbený a často vystupuje jako vůdce kolektivu. Tyto agresivní děti často maskují šikanováním problém doma v rodině, kde mohou například stejné chování vidět u rodičů, kdy jeden z nich šikanuje druhého, nebo dokonce šikanuje dítě. Oběť šikany bývá často slabší členek kolektivu, ať po fyzické, či psychické stránce. Bývají to děti, které například nejsou fyzicky zdatné, neumí se postavit samy za sebe a bránit se, mají mentální postižení, nebo jsou například jiné národnosti, či barvy pleti. Dítě, které šikanuje má často velmi dobrou a důvěryhodnou výmluvu, kterou podá učiteli, či rodičům, proto je velmi těžké šikanu prokázat. Šikanovaný se také často bojí o svých problémech promluvit, například z důvodu bázně z pozdějšího trestu od agresora. Dlouhodobé následky šikany mohou vést k potlačení zdravého psychického a fyzického vývoje u jedince, zničení jeho sebevědomí a zdravého způsobu vyjadřování, či dokonce může vést k sebevražedným sklonům u oběti. Šikana se také dá zjistit například za pomoci měření školního klimatu. K tomuto měření se používá buď klasického pozorování, například třídním učitelem, nebo také různých dotazníků, které jsou k tomuto přímo určeny. Může se jednat například o dotazník „Naše třída“ a podobně. (ČAPEK, s. 106-109, © Hlasy dětí, © Klinika adiktologie Lékařská fakulta Univerzita Karlova)

Kyberšikana

Kyberšikana je způsob šikany, který se rozvíjí hlavně v posledních letech. Jde o způsob šikanování osoby za pomoci použití informační technologie, to znamená za použití internetu, mobilu, počítače a podobně. V případě kyberšikany u mladistvých se nejčastějším druhem stává pomlouvání osoby na soukromém chatu, či posílání fotek, nebo emailů s citlivým obsahem jiným osobám, než pro které byly určeny. Dále se může jednat také o vyhrožování, či vydírání přes internet, může se však jednat i o krádež identity, či pořizování audio či video záznamu bez dovolení. Je velmi důležité probrat s dětmi, jaké příspěvky na své internetové profily budou

přidávat a obeznámit je s pravidly a nebezpečím spojeným s používáním těchto profilů. Důležité je také zamyslet se nad tím, od jakého věku by měli mít mladiství samostatný profil na sociálních sítích, nebo měli samostatně přístup k internetu, počítači, či mobilu s internetovým připojením. K dalšímu dělení kyberšikany následně patří například sexting, což znamená komunikace, mnohdy i s audio, či video záznamy s citlivým sexuálním obsahem. Mladistvý často pošle fotku, či video svému momentálnímu partnerovi, a tato fotka, či video se dostane mezi spolužáky, kteří si ji následně rozešlou mezi sebou. Oběť je tak vystavena urážkám, posměškům, zbavení intimity u své osoby. Může také dojít k vydírání, kdy například spolužáci požadují po oběti peníze za to, že fotku či video neukáží učitelce, či rodičům. Dalším druhem kyberšikany je kybergrooming. Tento druh je extrémně nebezpečný. Agresor, velmi často starší osoba vydávající se na internetu za mladší, chce navázat internetovou komunikaci s nezletilým, kterého se poté snaží přemluvit k osobní schůzce. Dojde-li následně k této schůzce, je často oběť vystavena nechtěnému sexuálnímu kontaktu s násilníkem, nebo dokonce přímo znásilněna, či zabita. (© Policie České republiky, © Hlasy dětí)

Další projevy rizikových forem chování

- rizikové sporty a chování v dopravě,
- rasismus a xenofobie,
- negativní působení sekt. (© Klinika adiktologie Lékařská fakulta Univerzita Karlova.)

SHRNUTÍ

Dá se říci, že projevy rizikového chování jsou totožné se samotnými názvy rizikového chování. Je to pravda, ovšem je důležité zmínit, že například rizikový jev kouření a, požívání alkoholu a požívání drog můžeme zařadit do skupiny rizikových jevů zvaných požívání, nebo zneužívání návykových látek. Samotné projevy rizikových forem chování jsou zde popsány s charakteristikami. U některých rizikových jevů je pak možné najít i další druhy rizikového chování, jako například u kyberšikany podskupinu kybergrooming, nebo sexting. Pod jedním termínem se tedy může skrývat více poddruhů, nebo způsobů jednání, kterých se může osoba dopouštět.

2.4 Následky rizikových forem chování

Syndrom CAN

Fyzické a psychické rizikových forem chování na dítěti můžeme souhrnně označit jako syndrom CAN (child abuse and neglect), který zapříčiňuje trvalé změny ve vývoji dítěte. Jde o syndrom, který se u dítěte vytvoří po dlouhodobém, či trvalém a úmyslném týrání, fyzického, či psychického rázu. K tomuto jevu nejčastěji dochází v přímé rodinné péči, kdy je jedním agresorem otec, nebo matka, nebo jsou agresory oba. Dlouhodobé následky u dítěte jsou jak psychické, tak fyzické. Mezi hlavní psychické následky patří už fakt, že dítě oddaně věří svým rodičům, kteří by měli být jeho nejbližšími opatrovníky, a fakt, že dítěti ubližují, jej hluboce traumatizuje. Dalšími problémy v budoucnu mohou být také zhoršený prospěch ve škole, narušené soustředění a komunikace, agresivita, problémy v projevení chování a závislostní obtíže. Mezi fyzické příznaky syndromu CAN patří psychosomatické problémy jako bolest hlavy, nebo břicha, poruchy spánku, ale také například poruchy způsobené zraněním, jako jsou jizvy a podobně. (PEMOVÁ, PTÁČEK, s. 71-86, © Pražské centrum primární prevence)

SHRNUTÍ

Syndrom CAN je souhrnný název pro fyzické a psychické trauma u dítěte vyvolané vědomým týráním od svěřené osoby. Definovali jsme nejčastější fyzické a psychické projevy syndromu CAN u dětí a jejich dlouhodobý dopad na vývoj a budoucnost.

2.5 Řešení rizikových forem chování

Mezi nejdůležitější řešení rizikových forem chování patří včasná prevence. Prevence jak ze strany rodiny, tedy správná výchova, tak ze strany školy. Škola by měla své žáky řádně informovat o veškerých potížích, se kterými se mohou setkat a také o všem, čeho by se měli vyvarovat v budoucnu. Jako prevence se na základních školách využívá preventivních programů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Na internetových stránkách MŠMT je možné nalézt metodický dokument ke každému z hlavních rizikových forem chování, jako kouření, záškoláctví, vandalismus, nebo šikana. Každý z těchto dokumentů obsahuje osnovu, podle které se pedagog následně řídí při řešení problematického chování. Nachází se zde stručný popis jevu, východiska jevu, rizikové a projektivní faktory jevu, partneři a organizace, které na toto téma spolupracují s danou školou, legislativní rámec celé problematiky, doporučené postupy a také to, jaké jsou limity pro pedagoga v rámci řešení problému. Včasná prevence je tedy klíčovým faktorem k řešení problematiky rizikových forem chování. O tom, jak se řeší problematika na jednotlivých školách pojednává výzkumná část diplomové práce. (KREJČOVÁ, s. 145-153)

V České republice se také v dnešní době rozšiřují tzv. Peer programy. Tyto programy využívají vrstevníků, kteří v mnohých případech prošli rizikovou formou chování. V USA existuje mnoho programů, které používají Peer technologii, jeden z nich tvrdí například o Peer programu toto:

„Peers can increase risk-taking behaviors like substance abuse during adolescence, while parents can serve as a protective factor against substance use.“ (©Avoidance of Risky Behaviors)

SHRNUTÍ

Nejlepším řešením rizikových forem chování je včasná prevence. Vyjmenovali jsme základní pilíře prevence na základních školách a věnovali jsme se více MŠMT a plánu prevence, který tvoří. Mimo programy a prevenci ze strany MŠMT jsme také definovali nové formy prevence, jako Peer programy.

3 STRATEGIE ŘEŠENÍ PRIMÁRNÍ A SEKUNDÁRNÍ PREVENCE NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH

Pro základní školy v dnešní době existuje mnoho možností, jak pomoci studentům a žákům s problémy v jejich chování. Již v mnohých základních školách existuje speciálně-pedagogické pracoviště, které bývá obvykle tvořeno výchovným poradcem, speciálním pedagogem a školním psychologem. Právě na toto místo mohou žáci přijít v případě, že se cítí být ohroženi, či například byli svědkem nějaké situace, která jim nepřišla správná. Mimo toto pracoviště napomáhá ve škole každý pracovník tomu, aby zde vládla přátelská a bezpečná atmosféra a případné problémy zde byly řešeny civilizovanou cestou. V případě primární prevence lze říci, že zde největší roli hraje třídní učitel a školní řád. Školní řád se snaží těmto problémům zabránit globálně, tedy stará se o celou školu. Třídní učitel působí lokálně, a to na svou třídu, kde často včas rozpozná případné problémy ještě před tím, než by měly nastat. Také se stará o správné a zdravé klima ve třídě a o to, aby všichni žáci měli stejné možnosti a nebyli vytlačováni. Sekundární prevenci na druhou stranu řeší spíše pedagogicko-psychologická poradna, ředitel, či následné orgány moci, které spadají pod tuto konkrétní jurisdikci. V tomto případě dochází k řešení samotného problému, nikoli k jeho předcházení, jedná se tedy spíše o intervenci a prevenci sekundárního typu. I při řešení problému se však škola následně vrací k primární prevenci, kdy po analýze problému může s dětmi situaci rozebrat a připravit je na to, jak se chovat příště. (MIKÁČ, PUŠKINOVÁ, s. 70-86, © Zákony pro lidi)

3.1 školní řád

Školní řád se celkově snaží o to, aby žáci, zaměstnanci školy, nebo majetek školy nepřišel k úhoně. Lze tedy říci, že se zde celkově nalézáme v okruhu primární prevence. Školní řád je rozdělen na několik částí, a je celý upraven Školským zákonem, konkrétně paragrafem 30. Tento paragraf nám říká, že ředitel školy vydává školní řád, který jsou následně zaměstnanci a žáci povinni dodržovat. Najdeme zde části o tom, jaké práva a povinnosti mají žáci ve škole, provoz a vnitřní režim dané školy, podmínky k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků a k ochraně před sociálně patologickými jevy, pravidla pro hodnocení a podmínky zacházení s majetkem školy. Je tedy na řediteli školy, jaký zvolí postup pro prevenci jak primární sféře, tak v sekundární. Sestavení řádu a programu prevence pro jednotlivou školu závisí na počtu pracovníků, na tom, zda škola disponuje vlastním školním psychologem, nebo ne, jaké jsou finanční prostředky školy a jaké jsou její možnosti spolupráce s dalšími organizacemi. (© Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy)

3.2 školní metodik prevence

Výkladový slovník pedagogický obsahuje pojem metodický průvodce. K tomuto heslu je ve slovníku napsáno toto:

„Pomocný materiál pro učitele (i jiné činitele ve školství i jinde), který vysvětluje, jak pracovat např. s novou doporučenou metodou, s novým komplexem obsahu, s moderními pomůckami ve vyučování, s nabízenou učebnicí, s nově zavedeným předmětem. Zcela konkrétně metodický průvodce pro zpracování školního vzdělávacího programu“ (© Bookport)

Funkci metodika prevence můžeme najít v Zákoně o pedagogických pracovnících č. 563/2004 Sb. Lze se zde dočíst o tom, že metodik prevence získává svou kvalifikaci ukončením vysokoškolského vzdělání. Jedná se o zaměstnání, při jehož úkolu je zajistit metodickou, poradenskou a koordinační činnost na základní škole. Metodik prevence se tedy soustředí na potlačení, či úplné odstranění sociálně patologického chování, či rizikových forem chování, a to za pomoci primární a sekundární prevence. V rámci primární prevence hledá a vyhodnocuje potenciální varovné signály, které by mohly vést k problému, informuje třídní učitele, žáky i rodiče o hrozbách, které mohou nastat a také tvoří Minimální preventivní program pro danou základní školu. Metodik prevence také pracuje se žáky, a to ve skupinách, či jednotlivě. Často to také bývá on, kdo organizuje různá setkání, besedy, či přednášky k tématům prevence. (KNOTOVÁ, s. 51-54, © Zákony pro lidi)

3.3 školní výchovný poradce

Školní výchovný poradce je v zákoně pod vyhláškou MŠMT, a to konkrétně č. 72/2005 Sb. O poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Náplní výchovného poradce je především poradenská činnost v oblasti kariérního poradenství, tedy toho, jakou zvolí dítě školu, potažmo jakou budoucnost pro sebe vidí. K tomuto slouží výchovnému poradci mnoho různých metod, například dotazníková šetření jako Obrázkový kariérový test, nebo různé dotazníky k sebehodnocení a sebeurčení žáka. Dále se výchovný poradce stará také o vyhledávání problematických žáků a na jejich další šetření. Tyto žáky výchovný poradce zkoumá, dohlíží na jejich pokrok, informuje třídní učitele a často se také podílí na tvorbě metodik s metodikem prevence. Mimo vyhledávání a sledování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami také výchovný poradce pracuje na zprostředkovávání kontaktu s dalšími složkami, které mohou pomoci při určování, nebo následném snižování, či odstranění problému u dítěte. Může se jednat o psychologická, či psychiatrická vyšetření, návštěvu specializovaných lékařů, nebo speciálně-pedagogická vyšetření. V neposlední řadě se

často výchovný poradce podílí na metodické činnosti, kdy přichází například s novými metodami a podobně. Zprostředkovává také dokumentaci pomáhajícím složkám a pomáhá celkově pedagogům při problémech s žáky. (KNOTOVÁ, s. 29-36)

3.4 školní speciální pedagog

Speciální pedagog v českých školách většinou pracuje s jednotlivými dětmi s určitým postižením, nebo vykonává práci ve školním poradenském pracovišti. V zahraničí se, dle odborné literatury, zabývá speciální pedagog podobnou činností jako v České republice, v některých zemích však specializují svou činnost na preventivní programy pro děti s postižením. Náplní práce speciálního pedagogy školy je několik činností, které provádí. Jsou to depistážní činnosti, tedy hledání žáků, kteří mají pravděpodobné speciální vzdělávací potřeby, také žáků nadaných a žáků s patologickým chování, a tyto následně zařazuje do patřičné péče. Dále má na starost diagnostiku speciálně vzdělávacích potřeb daných žáků a jejich zařazení do výuky. S tímto úkolem se také pojí intervenční práce, kde se tento pedagog stará o naplnění všech potřeb žáků se speciálními studijními potřebami. Speciální pedagog také často připravuje, nebo se spolupodílí na tvorbě metodických plánů žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a také koordinuje celý proces školní docházky těchto žáků. V některých případech mají základní školy svého metodika prevence, v takovém případě tedy speciální pedagog nemusí tvořit celý plán, ale pouze spolupracuje při tvorbě. Speciální pedagog je uveden v zákoně O pedagogických pracovnících (zákon č. 563/2004 Sb.). Je zde uvedeno, jakou formu vzdělání je potřeba vystudovat k provozování profese speciálního pedagoga (§18 – vysokoškolský diplom, magisterský titul). (KUCHARSKÁ, kolektiv autorů, s. 23-25, MATĚJČEK, s. 29, © Zákony pro lidi)

3.5 školní psycholog

„Psychologické poradenství není samo o sobě výchovou dítěte. Jeho specifickou funkcí je působit na ty, kdo vychovávají. (Tím ovšem zprostředkovaně působí i na dítě.) Mělo by upravovat, opravovat či měnit jejich výchovné postoje, výchovný styl a koneckonců i výchovné zásady.“ (MATĚJČEK, s. 19)

MŠMT definuje činnosti školního psychologa do třech druhů: Depistáž a diagnostika, konzultační, poradenské a intervenční práce a metodická a vzdělávací činnost. Podíváme-li se na depistážní a diagnostickou činnost, školní psycholog se nejčastěji zaměřuje na pomoc při zápisech do první třídy, vyhledávání žáků se speciálními potřebami, činnost s jednotlivci a skupinami a na diagnostiku sociálního a třídního klimatu. Po diagnostice přichází práce s již

nalezenými žáky, kam bychom mohli vložit konzultační, poradenskou a intervenční činnost. Školní psycholog se stará nejen o psychologické poradenství žákům jako takové, ale i o integrované žáky, také pomáhá, či vede preventivní programy, tvoří a vede krizové intervence a podobně. Co se týká metodické pomoci, školní psycholog často tvoří metodické programy pro třídní učitele, nebo se stará o přednášky pro žáky v rámci prevence. Ne všechny školy si mohou dovolit vlastního školního psychologa. V uherském Hradišti je například možno navštívit středisko výchovné péče HELP. (KNOTOVÁ, s. 54-59, © Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy)

SHRNUTÍ

Popis pojmu školní řád, jeho definice a také nejčastější strategie prevence na základních školách. Určili jsme, jaké jsou základní jednotky pracující ve škole při pomoci žákům s rizikovými formami chování a přesněji jsme ukázali, jaké funkce zastávají v tomto procesu řešení a prevence rizikových forem chování.

4 ODBOR SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Toto oddělení se zaměřuje na ochranu ohrožených dětí a rodin. Mimo zabezpečení dítěte v jeho přirozeném rodinném prostředí se také stará o náhradní rodinnou péči a pomáhá obcím a pověřeným osobám s metodickou pomocí. Jedním z hlavních úkolů tohoto odboru je správa uskutečňování návštěv sledovaných domovů sociálními pracovníky. V neposlední řadě také tento odbor řeší okamžitou pomoc dětem v nouzi a také vyplácí státní příspěvky pro pomoc dětem v nouzi a pro zařízení k tomuto účelu určeným. Tento odbor má pobočku v každém kraji, která následně řeší problematiku daného kraje a na kterou se může každý občan obrátit s problémem. (MATOUŠEK, PAZLAROVÁ, s. 35-51)

4.1 individuální plán ochrany dítěte

Individuální plán ochrany dítěte, jinak též IPOD, je tvořen v případě, že se v rodině, či s dítětem děje něco, co neodpovídá normálnímu chování, či normální činnosti rodiny. Nastane-li tedy problém, který je potřeba řešit v rámci Sociálně právní ochrany dětí, přichází na řadu sociální pracovnice, která dochází k rodině domů, do jejich zázemí a po následné návštěvě a studii celé problematiky sepisuje IPOD. Tento dokument funguje jako návod pro zlepšení stavu dítěte i jeho okolí a podle tohoto dokumentu se další složky nadále řídí. Samotný IPOD spočívá v dílčích cílech, které se s pomocí dalších složek snaží dítě, potažmo rodina naplnit. V tomto plánu jsou popsány kroky, které je potřeba učinit, odpovědné osoby za učinění tohoto kroku, termíny, kdy se mají tyto kroky činit a ukazatel účinnosti, který značí, jak moc je rodinný příslušník ztotožněn s plánem a chápe jej. Po dokončení všech dílčích cílů je plán vyhodnocen a situace rodiny je znovu přezkoumána. Z tohoto zkoumání jsou dále vyvozeny výsledky, ze kterých lze vyčíst, zda docházelo k naplnění cílů, a zda došlo ke zlepšení situace. (© Ministerstvo práce a sociálních věcí, © Zlínský kraj)

4.2 multidisciplinární spolupráce ohrožení dítěte

Multidisciplinární zahrnuje v tomto případě několik oborů, které se starají o blaho dítěte. Jedná o profesionální tým, který se stará o dítě a sestává se například z pracovníka sociálních služeb pro práci s dětmi a rodinami, dětského lékaře, dětského psychologa, či psychiatra, pracovníka sociálně-právní ochrany dětí a podobně. Všichni tito specialisté by měli dodržovat přísnou profesionalitu, jak na pracovišti, tak mezi sebou a celá práce s danou osobou závisí na kvalitě daného spolupracujícího týmu. Multidisciplinární tým se používá již od prvotní sanace rodiny, kde rozhoduje o správně použitém postupu pro řešení. Odbornost jednotlivých pracovníků je popsána v zákoně č. 108/2006 Sb. O sociálních službách, a pro výkon jakékoli z těchto profesí je potřeba vysokoškolský titul. Tým je sestaven na popud sociální pracovnice

OSPOD, a to v případě, že je potřeba rychlé jednání o dítěti v tísni. Pracovnice OSPOD také tento tým řídí a má právo vydávat jim úkoly, k čemuž ji opravňuje novela zákona č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí. Je tedy na pracovníkovi OSPOD, aby vytvořil tým z takových profesionálů a odvětví profesí, které budou pro daný problém nejvíce nápomocné. (© Ministerstvo práce a sociálních věcí, © Zlínský kraj)

SHRNUTÍ

Definovali jsme pojem Odbor sociálně právní ochrany dětí a jeho jednotlivé složky. Blíže jsme se seznámili s pojmem individuální plán ochrany dítěte, tedy IPOD, který se stará o bezpečí dětí v rizikovém prostředí, nebo dětí s rizikovými jevy v chování. Zformulovali jsme také definici a charakteristiky multidisciplinární spolupráce v případě ohroženého dítěte, kde jsme se více zaměřili na jednotlivé složky, které spolu mohou spolupracovat a na pravidla takovéto spolupráce.

EMPIRICKÁ ČÁST

5. EMPIRICKÁ ČÁST

Výzkum je základním způsobem pro vytváření nových teorií a zkoumání dat, či problémů. Jde o dlouhodobý proces, díky kterému je možné získat nové výsledky z předchozího zkoumání, tvořit, či měnit stávající hypotézy. Tento výzkum se soustředí na průzkum sociálně patologických jevů na základních školách v regionu Uherské Hradiště z pohledu pedagogů. (HENDL, s. 27-29)

5.1 Demografie regionu Uherské Hradiště

„Řeka Morava ubíhá zde tokem hadovitým, vlníc se jako stříbrný proužek mezi rozkošnými lučinami. Po obou březích řeky střídají se rychle listnaté lesy s rozsáhlými sady a bohatými vinicemi a malebnými dědinami.“ (Kolektiv autorů, s. 7)

Region Uherské Hradiště se rozkládá na jihovýchodní Moravě. Jedná se o průmyslově-zemědělský region, a to hlavně z důvodu své polohy, která je na Dolnomoravském úvalu podél řeky Moravy. Region je také bohatý na víno a folklórní tradice. Centrálním městem regionu je Uherské Hradiště. Dle českého statistického úřadu má k roku 2022 město 24 430 obyvatel, z čehož 11 658 činí muži a 12 772 činí ženy. Uherské Hradiště sousedí s městem Kunovice a městem Staré Město, které dohromady tvoří hlavní blok produkce a služeb v regionu. Uherské Hradiště dále spadá pod Zlínský kraj, kde je hlavním městem kraje Zlín, který je cca. půl hodiny vzdálený od Uherského Hradiště. Jedná se o krajské město, které proslavil především obuvník Tomáš Baťa a je sídlem samosprávy Zlínského kraje. (© Český statistický úřad, © Město Uherské Hradiště)

Obrázek č. 2 – mapa Zlínského kraje s většimi městy a vesnicemi (© Topograf)

V okrese Uherské Hradiště je možno najít dle Českého statistického úřadu celkem šedesát šest základních škol. Z toho u šedesáti tří škol je zřizovatelem stát, obec nebo kraj, dvě jsou školy soukromé a jedna církevní. (© Český statistický úřad)

Pro tento výzkum jsme vybrali základní školy z regionu Uherské Hradiště a z města Uherské Hradiště. Tyto školy byly vybrány nezávisle bez specifického výběru, hlavním kritériem zde bylo pouze to, aby se výzkumu účastnily dvě školy městské čili větší školy, a dvě školy vesnické, které se dají považovat za menší.

Mezi dílčí cíle výzkumu patří:

- Definovat, s jakými rizikovými formami chování se nejčastěji setkávají základní školy v regionu Uherské Hradiště.
- Popsat, jak nejčastěji zjišťují základní školy v regionu Uherské Hradiště problém v oblasti rizikových forem chování.
- Specifikovat, jak nejčastěji základní školy v regionu Uherské Hradiště řeší problém rizikových forem chování.
- Objasnit, jak by při řešení rizikových forem chování pomohl sociální pedagog jako zaměstnanec školy.
- Určit, jaké preventivní metody a postupy používají základní školy v regionu Uherské Hradiště.

Strategie provedeného výzkumu:

- Metodologická příprava.
- Výběr respondentů.
- Vlastní analýza výzkumu.
- Tvorba studie výzkumu.
- Vyhodnocení výzkumu.

5.2 Cíle výzkumu a výzkumná otázka

Hlavním cíle výzkumu bylo zjistit, zda se základní školy v regionu Uherské Hradiště musí potýkat s problémem sociálně patologických jevů u dětí, s jakými, a jak problematiku řeší. Dílčím cílem je zjistit, jak školy problém rizikových jevů řeší, zda spolupracují při řešení i s jinými institucemi a jak tomuto problému předchází. Dalším dílčím cíle bylo také zjistit, zda školy používají pro řešení daného problému směrnice plány MŠMT, či krizové plány, nebo zda situaci řeší svým vlastním způsobem. Posledním dílčím cílem bylo zjistit, zda by se role sociálního pedagoga na základní škole mohla hodit pro řešení problému rizikových jevů u dětí. Pro výzkum tohoto problému byl zvolen přístup polostrukturovaného rozhovoru s řediteli, výchovnými poradci a speciálními pedagogy daných škol, kteří o tomto problému mají největší povědomí.

Hlavní cíle výzkumu

- Analyzovat problematiku rizikových forem chování na základních školách v regionu Uherské Hradiště, její vznik, vývoj a řešení.
- Definovat, jakou prevenci volí základní školy pro předcházení tomuto problému.
- Z výzkumu zjistit, zda by pozice sociálního pedagoga na základní škole pomohla k řešení problematiky rizikových forem chování.

Dílčí cíle výzkumu

- Definovat, s jakými rizikovými formami chování se nejčastěji setkávají základní školy v regionu Uherské Hradiště.
- Popsat, jak nejčastěji zjišťují základní školy v regionu Uherské Hradiště problém v oblasti rizikových forem chování.
- Specifikovat, jak nejčastěji základní školy v regionu Uherské Hradiště řeší problém rizikových forem chování.
- Objasnit, jak by při řešení rizikových forem chování pomohl sociální pedagog jako zaměstnanec školy.
- Určit, jaké metody a formy prevence používají základní školy v regionu Uherské Hradiště.

Výzkumná otázka

- S jakými sociálně patologickými jevy se potýkají základní školy v regionu Uherské Hradiště, jak jsou tyto jevy řešeny a jak je jim předcházeno v praxi?

5.3 Metodologická příprava

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“ (HENDL, s. 48)

Jako statistický výzkum můžeme rozumět takový výzkum, který není možné kvantifikovat, nebo při jeho kvantifikaci nedochází k uspokojivým výsledkům. Kvalitativní výzkum můžeme často přenést i do výzkumu kvantitativního, kde například zkoumáme kvantitou sčítání lidu, ovšem spokojenost jednotlivých občanů v daném městě už můžeme považovat za výzkum kvalitativní, tedy týkající se spokojenosti každého jednotlivce. (STRAUSS, CORBINOVÁ, s. 52-57) Kvalitativní výzkum v metodologii je v některých případech chápán pouze jako doplněk kvantitativního výzkumu, postupně se však stává stále častější používanou metodou pro výzkum, a to hlavně v sociálních vědách. (HENDL, s. 47-54) V případě kvalitativního zkoumání si vybírá výzkumník na začátku téma, kterému chce následně celý výzkum podrobit. V tomto bodu si tedy na začátku vytvoří výzkumník takzvanou výzkumnou otázku. S touto otázkou bude pracovat po celý výzkum a po jeho dokončení by tento výzkum měl odpovědět na danou výzkumnou otázku. Tuto otázku je možné v průběhu modifikovat. Kvalitativní výzkum je tedy oproti kvantitativnímu daleko pružnější, neboť je možné v průběhu vytvářet nové hypotézy, měnit je, nebo volit různé metody výzkumu dle dané situace. Jednou ze základních charakteristik je delší působení se zkoumanou osobou při sběru dat, například při metodě pozorování, nebo rozhovoru. Je také těžké takovýto výzkum zopakovat, nebo interpretovat výsledky všeobecně. Charakteristický je také výzkum tím, že se data analyzují jednotlivě a není tedy možné použít na ně všeobecnou metodu jako u kvantitativního výzkumu. Výsledkem kvalitativního výzkumu se tedy po jeho vyhodnocení stává formulace nové teorie o daném problému. Stejně tak jako u kvantitativní metody, i zde je velmi důležité udržet důvěryhodnost a validitu výzkumu. Je tedy důležité, aby všechna data ve výzkumu byla transparentní, zdroje informací byly různorodé a výzkum stále směřoval k zodpovězení původní výzkumné otázky. Výzkumník také musí počítat s tím, že tento proces je náročnější jak na čas, tak na zpracování výsledků. Při vlastním výzkumu byla použita metoda polostrukturovaného rozhovoru dle HENDLA (HENDL s. 173), kdy byly vytvořeny základní otázky, které byly zodpovězeny během rozhovoru. V průběhu rozhovoru byly důležité také podrobnosti, které mnohdy vyprávěli respondenti z vlastní vůle, bez otázek. Rozhovory se konaly na půdě základních škol. Na začátku rozhovoru je jistě dobré seznámit respondenta

s faktem, že bude rozhovor nahráván, a to pouze pro účely výzkumu. Dále bylo důležité vytvořit co možná nejpříjemnější atmosféru a s respondentem se před samotným rozhovorem seznámit. K tomuto účelu sloužily dotazníky se základními údaji, jako je věk, délka praxe a podobně. V průběhu daného rozhovoru bylo důležité snažit se udržovat příjemnou atmosféru a dostatek očního kontaktu, aby se daný respondent cítil pohodlně a odpověděl na všechny otázky s co největším počtem dat pro výzkum. Důvodem pro zvolení metody rozhovoru byla v tomto případě potřeba získat co nejvíce dat a informací, které budou následně použity pro výzkum. Rozhovory jako takové byly velmi příjemnou součástí práce, všichni respondenti na otázky odpovídali bez problémů a snažili se dodat co nejvíce informací o dané problematice. V případě sběru dat pro výzkum bylo jediným zádrhelem odmítnutí vyplnění osobního dotazníku několika respondenty. Úvod respondenti neuvedli a osobní dotazník byl na bázi dobrovolnosti, takže nebylo možné po nich tato data vyžadovat. Data získaná z rozhovoru byla následně zpracována za pomoci přepisu a analýzy a výsledky interpretovány ve výzkumné části níže. Při provádění samotného výzkumu bylo postupováno dle HENDLA a REMRA (HENDL, REMR, s. 58–63). Velmi důležité je naplánovat si které organizace máme v plánu zkoumat. Tyto organizace je pak kontaktovat a domluvit si předem schůzku. Vzhledem k faktu, že výzkum probíhal na základních školách, kde jsou nezletilé děti, není možné přijít na pracoviště bez ohlášení.

Metodologické východisko výzkumu

Transkripce, doslovná transkripce.

Tato metoda slouží především k přepisu, nebo k doslovnému přepisu daného rozhovoru do psaného textu. Je to jedna ze základních metod pro práci a vyhodnocování dat při kvalitativním výzkumu. Nevýhodou je velká časová náročnost dané metody, protože je potřeba přepsat celý rozhovor a následně z tohoto rozhovoru vyjmout ty informace, které jsou důležité pro daný výzkum. Výzkumník tedy celý rozhovor pročítá několikrát, může si přepisovat, či zvýrazňovat důležité pasáže. Následně se rozhovory srovnávají mezi sebou, kdy výzkumník hledá a srovnává podobné odpovědi jednotlivých respondentů. Rozhovor je možné přepsat jak s dialektem odpovídající osoby, nebo ve spisovném jazyce. V případě přepisu do spisovného jazyka je ve výzkumu většinou více pohlíženo na obsahovou stránku než na stylistickou. (HENDL, s. 208)

Další metody transkripce:

- Komentovaná transkripce – zahrnuje i mimoslovní projev, W. Kallmayer, F. Schutz
- Redigovaná transkripce – projev upraven do spisovné češtiny, odstraňují se mezery apod.

5.4 Výzkumný soubor, organizace výzkumu

U kvalitativního výzkumu je velmi důležité zvolit si kvalitní vzorek zkoumaných, tedy takovou skupinu osob, díky níž bude na konci výzkum validní. V tomto případě je výběr zkoumaného vzorku záměrný. Vždy je také potřeba zajistit dostatek respondentů, kteří se pohybují v dané problematice a budou moci odpovědět na otázky. (CHRÁSKA, s. 11-13)

Výběr a charakteristika respondentů

- dvě základní školy z městské oblasti regionu Uherské Hradiště,
- dvě základní školy z vesnické oblasti regionu Uherské Hradiště,
 - ředitel základní školy,
 - zaměstnanci školy spolupracující se školním pedagogicko-psychologickým pracovištěm (školním poradenským pracovištěm) – výchovný poradce, školní psycholog, metodik prevence, speciální pedagog.

Celkově se tohoto výzkumu účastnilo jedenáct respondentů. Respondenti byli vybráni na základě spojitosti jejich profese s pedagogicko-psychologickým pracovištěm školy, tedy blíže

se školním poradenským pracovištěm. Tito respondenti se skládali hlavně z řad speciálních pedagogů a výchovných poradců. Ve výzkumu jsou zahrnuty také data od školního psychologa a metodika prevence. Zároveň se výzkumu také zúčastnili tři ředitelé škol a jeden zástupce ředitele školy. Zástupci z vedení školy byli pro výzkum zvoleni z důvodu vůdčí pozice, kterou uplatňují i v problematice rizikového chování a často bývají posledním článkem mezi školou a navazujícími institucemi, jako je OSPOD, nebo Policie ČR. Tito respondenti byli v různém věkovém rozmezí a také různého pohlaví, toto však na výsledek výzkumu nemá žádný vliv. Kritériem zde bylo pouze, že tito pedagogové musí být zaměstnanci školy, ve které se rozhovor odehrával. Tyto školy, celkem čtyři, byly vybrány, dle velikosti okolního místa, ve kterém se nachází. Vybrány byly dvě školy, které se nacházejí ve městě, a dvě školy, které se nacházejí na vesnici. Tyto školy jsou ve výzkumu označovány jako škola na vesnici – V a škola ve městě – M. Samotný výzkum byl veden v prostředí školy, kdy rozhovory byly provedeny s respondenty v předem domluveném čase a na místě bez předešlé přípravy. Respondentům také bylo před rozhovorem sděleno, že jsou všechny odpovědi budou použity pouze pro účely daného výzkumu. Předem bylo také respondentům sděleno, že součástí tohoto rozhovoru je na začátku i osobní dotazník, který se ptá na jejich jméno (bez příjmení), vzdělání a pracovní zkušenosti. Zodpovězení osobního dotazníku bylo zcela dobrovolné. Otázky v rozhovorech byly otevřené a zároveň byly často formulovány jinými slovy a v jiném pořadí. Toto mělo za úkol zlepšit kvalitu odpovědí respondentů, vzhledem k tomu, že v častých případech byly rozhovory uskutečňovány například v kabinetě a na místě bylo více respondentů najednou. V tomto případě byl tedy zvolen takový postup, kdy respondenti neviděli předem připravené otázky a odpovídali na ně v různém pořadí a znění, aby se na odpovědi nepřipravili a jejich výpovědi byly autentické. S tímto přístupem k rozhovorům se respondenti mohli sami rozprávět o problematice, nepřemýšleli nad tím, jakou odpověď by zvolili před tím a bylo-li potřeba, přišly následně doplňující otázky. Rozhovory byly po předchozí domluvě zaznamenány na mobilní telefon, následně přepisovány do počítače. U dvou respondentů došlo v průběhu konání výzkumu k neočekávaným okolnostem (nemoc...), odpovídali proto jinou formou, telefonicky, nebo za pomoci emailu s přiloženými otázkami rozhovoru a instrukcemi. Rozhovory jsou přepsány takřka autenticky, vyňaty jsou pouze mezery a momenty, které se netýkají samotného tématu práce. Průměrná délka rozhovoru se pohybovala od deseti po třicet minut. Rozhovory dále prošly analýzou, kde z nich byla použita data pro další výzkum. Tyto analýzy byly prováděny zároveň s přibývajícím daty.

Organizace výzkumu

- metodologická příprava,
- výběr respondentů,
- příprava rozhovorů,
- spojení se se školami a domluva termínů,
- provedení rozhovorů,
- analýza materiálů,
- vyhodnocení výzkumu,
- interpretace dat,
- konečný výsledek.

Časový harmonogram výzkumu:

- výběr tématu – leden,
- vyhledávání zdrojů a literatury – únor,
- březen – příprava výzkumného šetření a metodologická příprava,
- duben až květen – realizace výzkumu,
- červen – analýza výzkumu a interpretace výsledků.

5.4.1 – údaje o respondentech

Kategorie											
Označení respondenta	R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7	R8	R9	R10	R11
Lokalita	V1	V1	V1	V2	V2	M1	M1	M1	M2	M2	M2
Pohlaví	ž	ž	ž		ž	m	ž	ž	ž	ž	ž
Pracovní pozice	Ředitel	Výchovný poradce	Speciální pedagog	Ředitel	Metodik prevence – výchovný poradce	Zástupce ředitele	Výchovný poradce	Speciální pedagog – psycholog	Ředitel	Výchovný poradce	Speciální pedagog
Délka praxe	27 let	21 let	Bez odpovědi	7 let	9 let	24 let	15 let	10 let	34 let	Bez odpovědi	18 let
Pracovní zkušenosti	SŠOU, ZŠ první a druhý stupeň	ZŠ	Bez odpovědi	Tábory a volnočasové aktivity u dětí	Kriminální policie ČR (odd. dětské kriminality)	Střední odborná škola a gymnázium Staré Město – učitel, zástupce ředitele	Bez odpovědi	Bez odpovědi	Učitelka	Bez odpovědi	MŠ, ZŠ
Studium	Pdf UP	UP křesťanská výchova, dějepis MU, vých. poradenství	Bez odpovědi	f. sportovních studií MU, pdf. MU – obor geografie	Pdf. Sociální pedagogika a sociální péče Liberec	Filozofická f. univerzity v Ostravě – němčina a dějepis pro střední SŠ	Filozofická fakulta UK Praha	psychologie, učitelství, VŠ UP – speciální pedagogika	PdF UP Olomouc	Bez odpovědi	Speciální pedagogika

Tabulka č. 1 – údaje o respondentech

5.5 Analýza výzkumu a interpretace výsledků

Pro vyhodnocení výsledků výzkumu byla zvolena metoda Analytické indukce. Tato metoda, jež navrhl americký vědec polského původu Florian Znanicki, slouží k porovnávání dat z různých zdrojů, v tomto případě z různých základních škol a snaží se přijít na problematiku, která tyto školy spojuje. Základem této teorie je tedy práce s dotazníky či rozhovory, jejich porovnávání a vyhledávání podobných případů. (HENDL, str. 236)

Po vyhodnocení výzkumu je pro lepší přehlednost přidána i legenda, která nabízí nejčastější odpovědi respondentů. Zde jsou k nahlédnutí nejčastější odpovědi s počtem respondentů. Legenda je členěna dle tabulek odpovědí, tedy na tři různé kategorie, ke které následně spadá sloupec s počtem odpovědí. Následují také přehledné grafy ukazující procentuální výskyt nejčastější odpovědi. Tento systém je zvolen pro větší přehlednost a viditelnost podobnosti jevů a pro snadnější orientaci a zkoumání.

5.5.1 Ředitel školy, zástupce ředitele školy

Kategorie	M2R9	M1R6	V1R1	V2R4
Typologie rizikového chování žáků	Kyberšikana	Problémové chování, zhoršená kázeň.	Kyberšikana, šikana, specifické poruchy chování, zneužívání návykových látek (lifty, elektronické cigarety).	Kyberšikana, šikana.
Formy odhalení rizikového chování	Dle informací od žáka, učitele, rodiče, pozorování, suplování v hodině pro pozorování kolektivu.	Upozornění vyučujícího, schránka důvěry, výchovná poradkyně, psychologka, dítě samo.	Pozorování, práce třídního učitele, rodiče dají podnět škole, děti se svěřují učitelům, či školní psychologce.	Rodiče uvědomí školu, děti uvědomí pracovníka školy, pozorování dětí učiteli.
Řešení rizikového chování	V konečné fázi řešení, konzultace při čtvrtletních poradách, komunikace s organizacemi a rodiči, udílení kázeňských opatření.	Osobní pohovor s žákem, osobní pohovor s rodiči, spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou, OSPOD.	Dle plánu školy pro řešení této situace, speciální pracoviště – výchovný poradce, speciální pedagog, psycholog, třídní učitel, řešení v třídním kolektivu.	Problém předán výchovné poradkyni, trest dle sankčního řádu školy, individuální řešení, lehčí formy řešeny přímo s žáky, tvrdší formy další instituce (Policie ČR).
Spolupráce s rodiči	Problém v nespolupracujících rodičích, legislativa hodnocena pozitivně, nedostatečná pomoc od organizací –	Nespolupracující rodiče, zanedbávání rodičovské odpovědnosti.	Případ žáků s rodinami sledovanými OSPODEM (nespolupracující rodiny), jinak spolupráce.	Rodič přislíbí nápravu u dítěte, ale nedodrží dohled a řádnou výchovu.

	psychologická poradna apod.			
Spolupráce s institucemi	OSPOD, SVP.	organizace zaměřující se na prevenci v Kroměříži, Policie ČR, Peer programy, SVP HELP, OSPOD.	OSPOD, Kovy (youtuber – programy o kyberšikaně), Policie ČR.	HELP UH. Hradiště, OSPOD, poradny.
Pozice sociálního pracovníka na škole	Zastávání role informátora v průběhu řešení problému s dítětem (znalost legislativy, možnosti).	Pro možné vyloučení komunity – cizinci, romské děti...	Jako spolupráce s výchovnou poradkyní, metodikem prevence a speciální pedagožkou při problémech, jako pracovník se širokou znalostí problematiky ve více oborech.	Tato profese není u tohoto respondenta vyžadována.
Školní preventivní program MŠMT	Důležité pro seznámení dětí se všemi krizovými situacemi, ve kterých se mohou ocitnout, obecný plán, je důležité zpracovat v každé škole zvlášť dle toho, co daná škola potřebuje.	Práce s programem MŠMT, program z vlastních zdrojů,	Třeba vytvořit na míru pro každou školu, vlastní přednášky a aktivity.	Tvoří vlastní plán s možným použitím plánů MŠMT.

Tabulka č. 2 – odpovědi respondentů – ředitel a zástupce ředitele

„Ano, potýkala jsem se s rodiči dětí, protože každý si obhajuje své dítě. Ať to dítě udělá, co udělá, žádný rodič tomu nevěří.“

(respondent M2R10)

„Každopádně je úspěch, když absolvuji těch devět roků, je to pro nás úspěch, ale většinou končí v sedmičkách, osmičkách.“ (respondent M1R7)

„No jasně, mohla by pomoci, pokud by ten sociální pedagog mohl zastávat zrovna tu roli, která mi tu chybí. Kdyby měl přehled, tak tady by mohla ta role být. Dokážu si představit, že by to mohl být nějaký sdílený sociální pedagog, třeba pro více škol. Já bych s dovedla představit, že sem pozvu třídního učitele, speciálního pedagoga a výchovného poradce a pak právě toho externího sociálního pedagoga, ony by všechno řekly a nemusely by pak pátrat, jestli se jedná o kyberšikanu nebo ne, jestli to řeší policie, kdy to už řeší a podobně.“ (respondent M2R9)

„Tak schránku důvěry jsme tady měli, ale v podstatě byla stále prázdná, takže hlavní pomůcka je komunikace. A pak je tady ta psychologka, které se žáci mohou svěřit a mohou za ni přijít. Nebo za tou výchovnou poradkyní. Anebo nám můžou napsat email. My máme všichni emaily i všichni žáci školy, takže můžou napsat email, aniž by o tom kdokoli věděl.“ (respondent V1R1)

5.5.2 Speciální pedagog, školní psycholog

Kategorie	M2R11	V1R3	M2R6
Typologie rizikového chování žáků	Kyberšikana, ohrožené sociální skupiny, záškoláctví, marihuana, kouření, alkohol.	Kyberšikana, šikana, agrese, zneužívání návykových látek, sebepoškozování.	Záškoláctví, agresivní chování směrem k ostatním, sebepoškozování.
Formy odhalení rizikového chování	Standardizovaný dotazník sociálního klimatu, pozorování, rozhovor.	pozorování, třídní učitelé, rozhovor s žákem, spolužák, rodič.	Zaznamenání psychologa, třídní učitel, žák samotný.
Řešení rizikového chování	Schůzka s dítětem, schůzka s rodiči, další instituce.	Minimální preventivní program, preventivní programy ve třídách, práce ve třídách, individuální práce s žáky, individuální práce s rodiči, Doporučení dalších odborníků.	Práce psychologa, řešení s rodiči, krizová intervence, předávání dalším specialistům, konzultace s dítětem ve škole, SVP HELP.

Spolupráce s rodinou	Problém s nespolupracujícími rodiči – nepřijetí vlastního dítěte v pozici agresora.	Nespolupracující rodiče.	Bagatelizace ze strany rodičů, snaha „ututlat“ problém.
Spolupráce s institucemi	Mírná, spíše řešení na půdě školy (instituce nejsou dostatečně nápomocné v problematice), OSPOD, Policie ČR.	SVP HELP, P-Centrum Olomouc, Aero films, hasičský sbor, Policie ČR.	SVP HELP, OSPOD, Policie ČR.
Pozice sociálního pracovníka na škole	Soc. pedagog ve formě asistenta pedagoga, na samostatného sociálního pedagoga nejsou dostatečné finanční prostředky.	Momentálně není potřeba z důvodu dostatečného pokrytí výchovným poradcem, metodikem prevence a školním psychologem.	Pro děti z cizojazyčného prostředí, romské děti...
Školní preventivní program MŠMT	Příliš obsáhlý, vlastní metody, MPP.	Nevyužívají program MŠMT, MPP a další vlastní zdroje.	Spíše vlastní postupy.

Tabulka č. 3 – odpovědi respondentů – speciální pedagog, školní psycholog

„A kdysi jsme řešili marihuanové koláčky, ale to byla spíše taková klukovina, než že by v tom ten kluk fakt jel, a bohužel kluk narazil na to, že jedna paní učitelka to odhalila.“ (respondent M2R12)

„Každopádně, neboť součástí našeho preventivního programu je tzv. Krizový plán školy, tedy jakási kuchařka, jak a kdo v konkrétních případech výskytu rizikového chování koná.“ (respondent V2R5)

„Rodiče někdy mají tendenci bagatelizovat, zlehčovat ten problém, takže to trvá nějaký čas, než se dopracujeme ke spolupráci.“ (respondent M2R6)

„To se jako hodí určitě takový člověk. Když ta škola je velká jako ta naše, protože mají tu samozřejmě i děti z cizojazyčného prostředí, máme tady děti s jiným mateřským jazykem, děti romské, takže jako umím si představit, že se tady o tu skupinu dětí stará jako další pedagogická osoba ještě.“
(respondent M1R8)

„Já mám nejčastěji úlohu jako moderátor, zapisovatel – snažíme se vést rozhovor s dítětem a zjistit všechny informace. Když se něco takového děje, tak si vždy voláme rodiče. Samozřejmě nejdříve mluvíme s dítětem, pak s rodiči. Vždycky je potřeba, aby u rozhovoru s dítětem bylo více dospělých a z rozhovoru vytvoříme záznam. Většinou je tam třídní učitelka, pak je tam nějaká jiná učitelka, která problém odhalila a řešila, a pak tam bývám já. Já jsem u rozhovorů jako takový garant, co má na starosti krizové postupy a intervence a já potom komunikuju s dalšími institucemi, například s OSPODEM.“ (respondent M2R11)

„Pozorováním, nejčastěji ze strany třídních učitelů, rozhovorem s daným žákem, jeho spolužáky, kteří přijdou na dané rizikové chování upozornit, nebo rozhovorem s rodiči, kterým se dítě svěří doma.“ (respondent V1R3)

5.5.3 Výchovní poradce, školní metodik prevence

Kategorie	M2R10	M1R7	V1R2	V2R5
Typologie rizikového chování žáků	Kyberšikana, šikana, konzumace návykových látek, poruchy příjmu potravy, sebepoškozování, závislost na technologiích strach z kolektivu ve třídě.	Šikana, záškoláctví, agresivní chování.	kyberšikana, zneužívání návykových látek (marihuana, alkohol cigarety, tvrdé drogy), poruchy příjmu potravy.	Kyberšikana, šikana, krádeže, konzumace návykových látek (tabák, alkohol), záškoláctví, poruchy příjmu potravy, sebepoškozování, agrese vůči druhým, úrazy.
Formy odhalení rizikového chování	Pozorování žáků, komunikace s žáky a kolegy, znalost žáka a klimatu ve třídě, komunikace třídního učitele a rodičů	informace od školní psycholožky, komunikace s žáky, komunikace s rodiči, schránka důvěry.	upozornění rodičů (rodič oběti, svědci), upozornění žáků, emailová komunikace žáků s učiteli, s ředitelkou.	monitorování prostředí, oznámením od oběti, oznámením od svědka, oznámením od dalších osob, schránka důvěry
Řešení rizikového chování	Komunitní kruh, komunikace,	Řešení s třídními učiteli, řešení s celou třídou,	práce s obětí a pachatelem jednotlivě,	Jednání s žákem, jednání s třídním učitelem, jednání s vedením školy,

	vybudování důvěry mezi žákem a učitelem, SORATH, vedení dětí k řešení vlastních problémů, pomoc sociálního/speciálního pedagoga, pomoc psychologa – externího.	spolupráce s psycholožkou.	práce s celou třídou pod vedením odborníků.	jednání se zákonnými zástupci, trest dle sankčního řádu školy, školská rada v těžkých případech.
Spolupráce s rodinou	Důraz kladen na komunikaci a otevřenost, v případě nespolupráce rodičů volán OSPOD.	Občasná nespolupráce s rodiči.	Mimo jeden případ nespolupráce bez problémů.	Nespolupracující rodiče, rodiče si nechtějí přiznat chybu.
Spolupráce s institucemi	Bez zvláštní externí spolupráce – zvládání problémů samostatně na půdě školy, - přednášky externích pracovníků na různá témata – např. kyberšikana, OSPOD.	Spolupráce s OSPOD (horší zkušenost se zpětnou vazbou)., SVP, speciálně-pedagogická centra.	Snaha o spolupráci s psychiatrickou léčebnou v akutním případě, ale bez úspěchu, pedagogicko-psychologická poradna, P-Centrum Olomouc,	SVP HELP, OSPOD, Policie ČR.

			Aerofilms (platforma s filmy s možností následné diskuse), Kovy (youtuber – program o kyberšikaně), hasiči Velehrad, záchranná služba, Policie ČR, metodik prevence, OSPOD.	
Pozice sociálního pedagoga na škole	Inspirace severskými zeměmi – sociální pedagog pro řešení konfliktů, učitel pouze pro výuku, soc. pedagog jako koordinátor řešení rizikového chování.	Ano, vzhledem k velikosti školy.	Jako nestranný supervizor při řešení krizových situací s žákem a rodiči – ne přímo zaměstnán ve škole, prostředník mezi rodiči a školou – jako přímý zaměstnanec školy.	Určitě ano, jako člen školního poradenského pracoviště, v rámci prevence a intervence, práce se žákem, školou i rodinou.
Školní preventivní program MŠMT	Velmi obsáhlé,	Spíše práce s vlastním programem,	Čerpání z vlastního plánu.	Hlavně s krizovým plánem školy,

	při řešení problémů spíše spoléhání na krizový plán, spolupráce s kolegy, vlastní metody.	primární preventivní plán.		dále internet, sankční řád školy.

Tabulka č. 4 – odpovědi respondentů – výchovný poradce, školní metodik prevence

„Určitě jsme se potkali, nebo jsem se potkala s rizikovým chováním. Konkrétně se teda jednalo o užívání návykových látek, jednalo se o marihuanu, ale i o nějaké tvrdé drogy plus alkohol, samozřejmě teda taky s užíváním cigaret. A co se týká rizikového chování, určitě jsme tedy zaznamenali nějakou kyberšikanu. Asi v tomto směru to bude všechno, i když musím teda říct, že v současné době jsme nedávno řešili nějaké poruchy příjmu potravy.“ (respondent V1R2)

„Oni o nás spoustu věcí ví, my o nich spoustu věcí víme a tím, že je to vzájemné, tak nepotřebuju žádnou speciální metodu na to, abych zjistila, co se tam děje.“ (respondent M2R10)

„Tam jde o spolupráci i třeba OSPOD, tak tam to možná vážne. Tam nemáme zpětné vazby.“ (respondent M1R7)

5.5.4 Legenda nejčastějších odpovědí dle tabulek z výzkumu

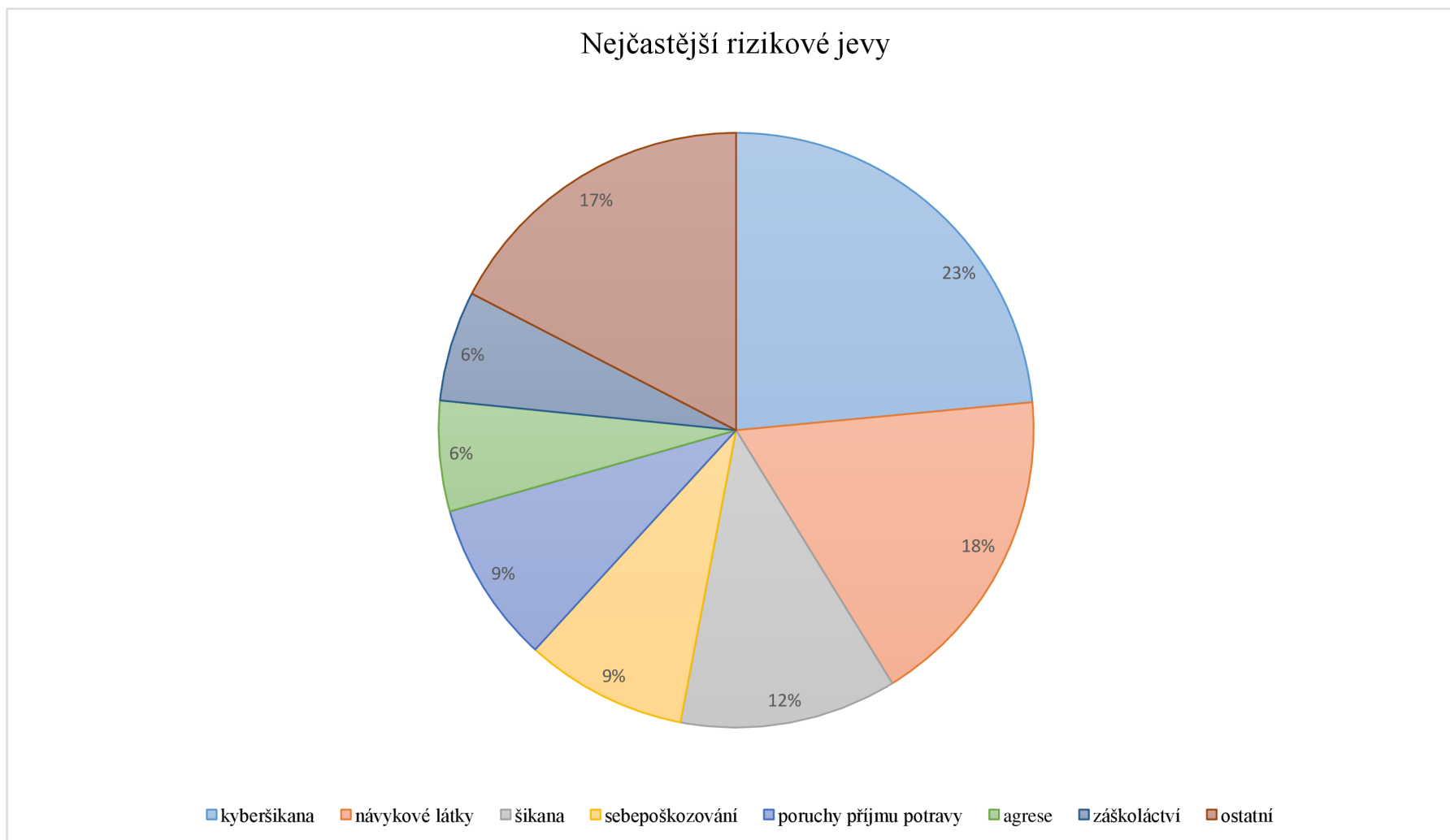
Kategorie	Ředitel školy, zástupce ředitele (tabulka č. 2)	Shoda odpovědí (tab. č. 2)	Speciální pedagog, školní psycholog (tabulka č. 3)	Shoda odpovědí (tab. č. 3)	Výchovný poradce, metodik prevence (tabulka č. 4)	Shoda odpovědí (tab. č. 4)
Nejčastější rizikové jevy	Kyberšikana	3 ze 4	Kyberšikana	2 ze 3	Kyberšikana,	3 ze 4
			Záškoláctví	2 ze 3	Šikana	3 ze 4
			Sebepoškozování	2 ze 3	Poruchy příjmu potravy	3 ze 4
			agrese	2 ze 3	Konzumace návykových látek	3 ze 4
Zjišťování	Pozorování	4 ze 4	Pozorování	2 ze 3	Komunikace se žáky	4 ze 4
	Třídní učitel	4 ze 4			Komunikace s rodiči	4 ze 4
	Zpověď dětí	4 ze 4	Rozhovor s žákem	2 ze 3	Pozorování	3 ze 4
	Rodiče	4 ze 4			Schránka důvěry	2 ze 4

Řešení	Výchovný poradce	2 ze 4	Individuální práce s žákem	2 ze 3	Individuální práce	3 ze 4
	Další organizace	2 ze 4	Práce s rodiči	3 ze 3	Práce se třídou	3 ze 4
			Další organizace	3 ze 3	Pomoc externího odborníka	3 ze 4
Spolupráce s rodiči	Nespolupracující rodiče	4 ze 4	Nespolupracující rodiče	3 ze 3	Nespolupráce rodičů	3 ze 4
Spolupráce s organizacemi	OSPOD (4 ze 4),	4 ze 4	OSPOD	3 ze 3	OSPOD	4 ze 4
	SVP	3 ze 4	SVP	2 ze 3	SVP	2 ze 4
			Policie ČR	3 ze 3	Policie ČR	2 ze 4
Školní preventivní program MŠMT	Program MŠMT	2 ze 4	Vlastní postupy	3 ze 3	MPP	2 ze 4

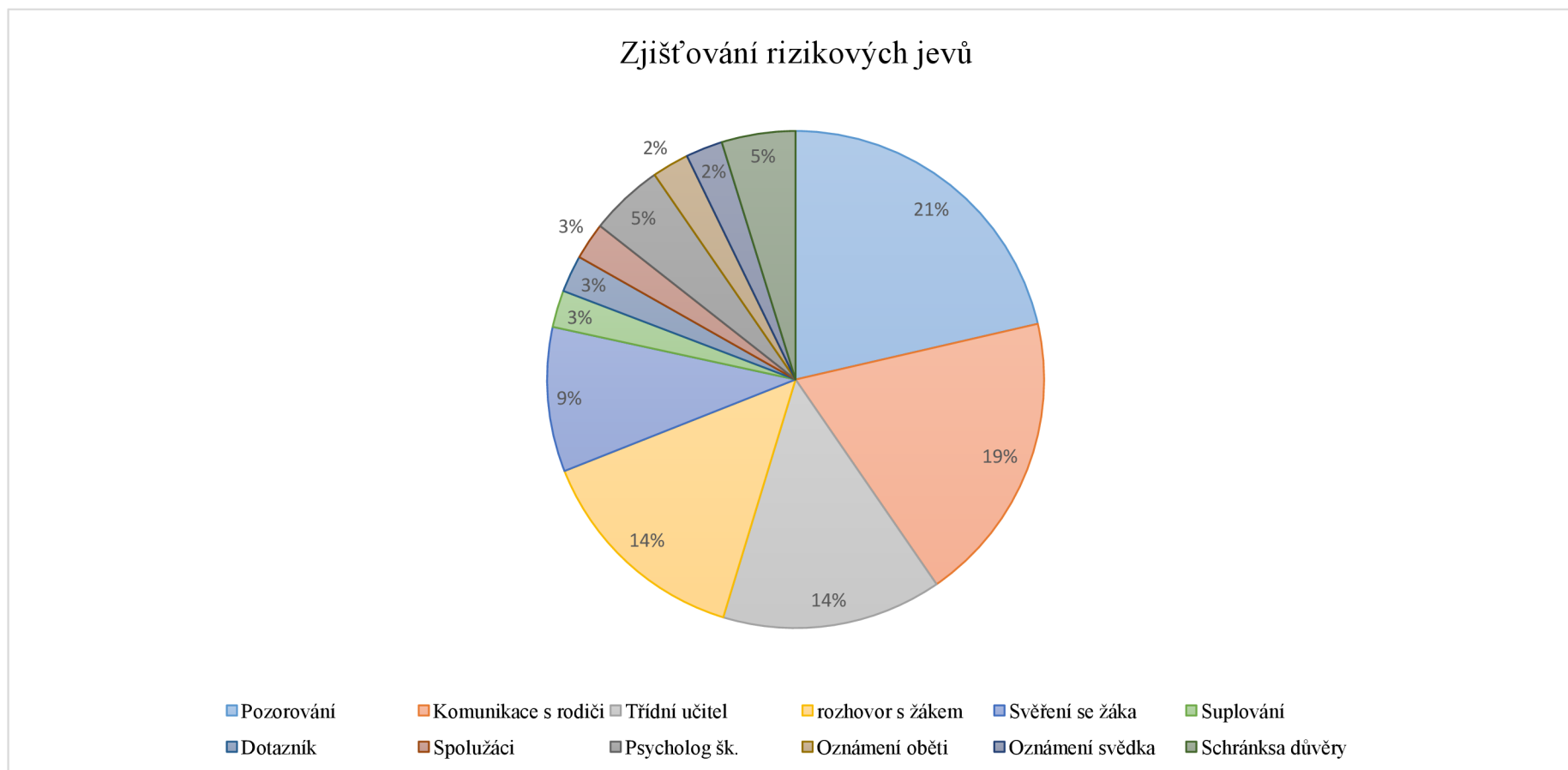
	Vlastní program	4 ze 4	MPP	2 ze 3	Vlastní program	4 ze 4
Sociální pedagog v rámci školy	Spolupráce s poradnou	2 ze 4	Není potřeba	2 ze 3	Práce se školou i rodiči	3 ze 4

Tabulka č. 5 – legenda nejčastějších odpovědí s počtem odpovědí

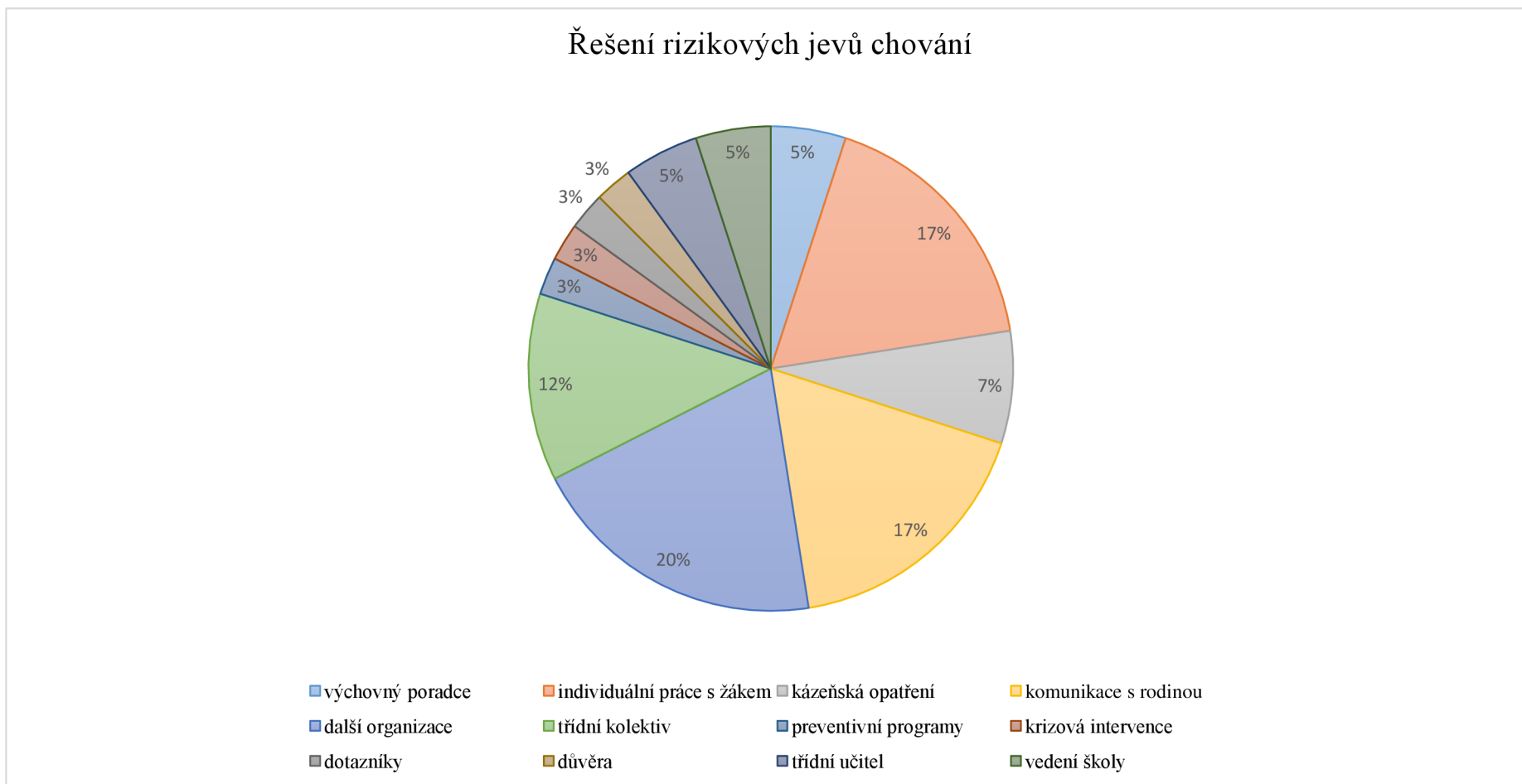
5.5.5 Grafy ukazující nejčastější odpovědi všech respondentů

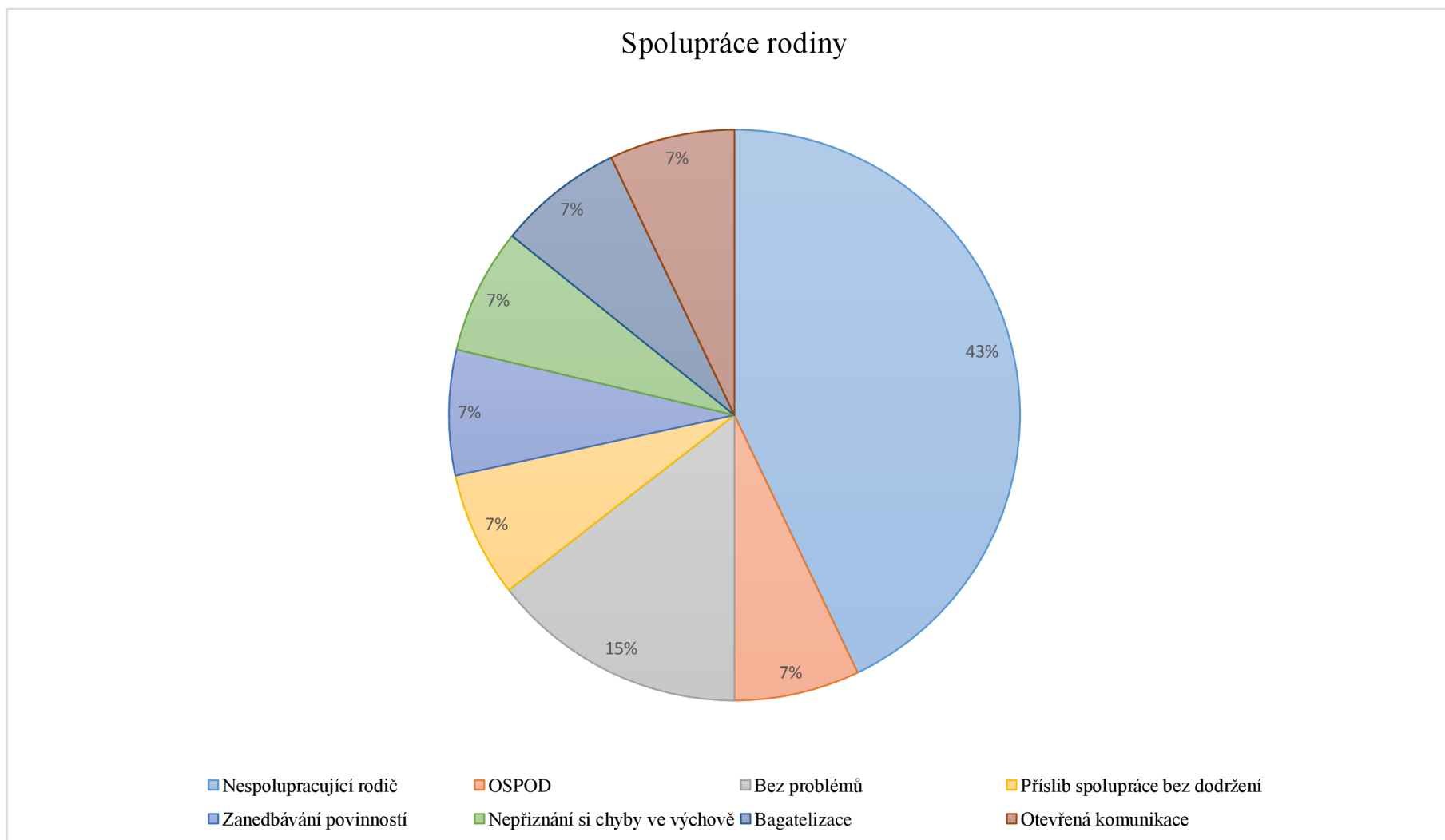
Graf č. 1 – nejčastější rizikové jevy

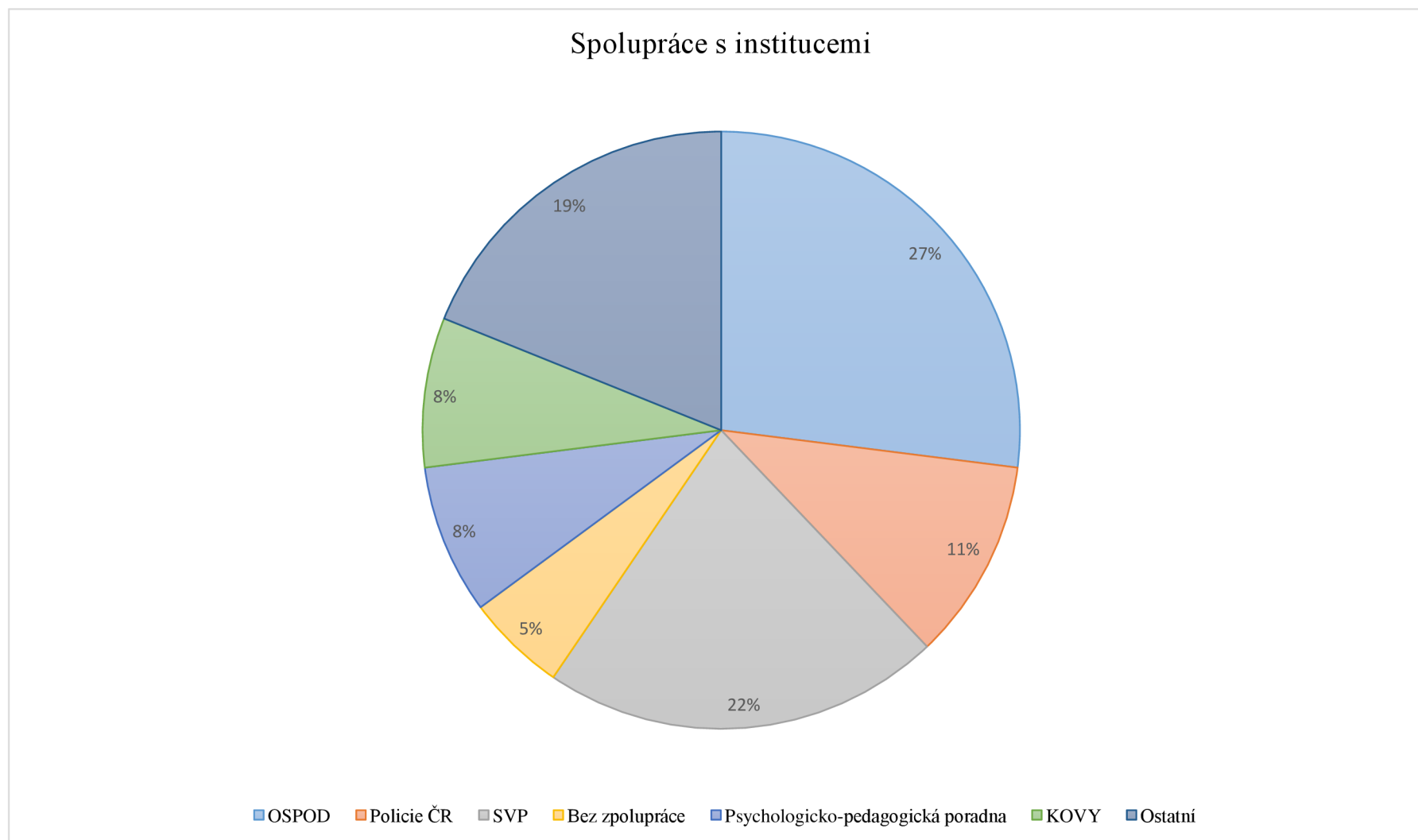
Graf č. 2 – zjišťování rizikových jevů

Graf č. 3 – řešení rizikových jevů

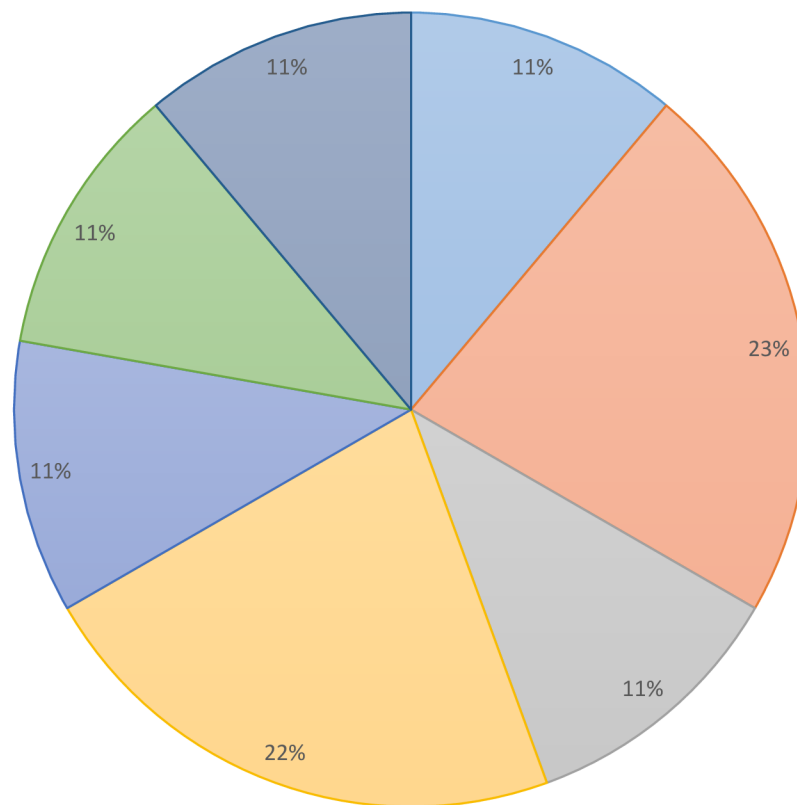

Graf č. 4 – spolupráce rodiny

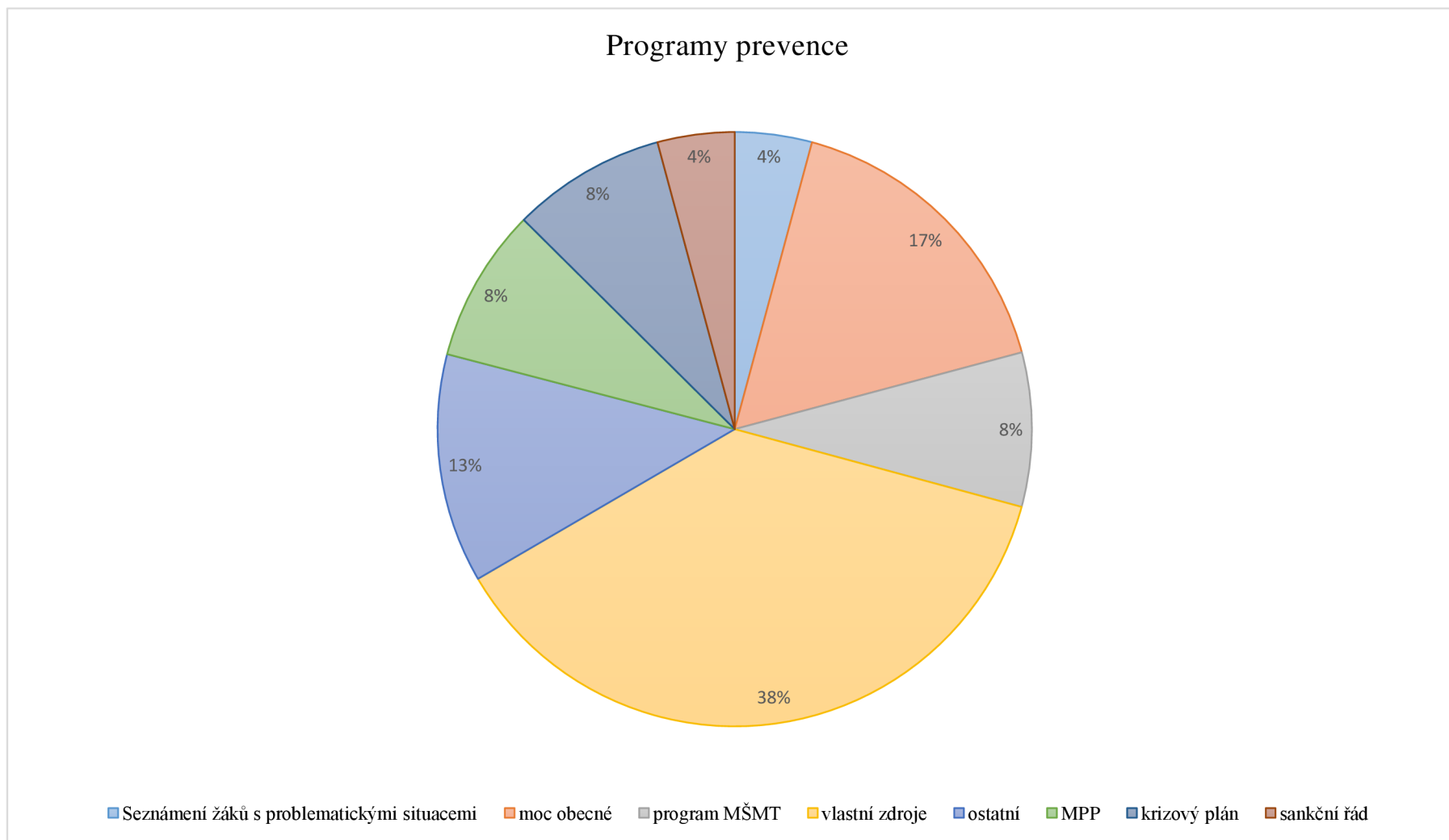
Graf č. 5 – spolupráce s institucemi

Role sociálního pedagoga jako zaměstnance školy v problému řešení rizikových jevů

- informační zdroj
- pro vyloučené děti a komunity
- nestranný supervizor
- prostředník rodič - škola
- koordinátor krizových situací
- není potřeba
- není dostatek finančních prostředků

Graf č. 6 – role sociálního pedagoga jako zaměstnance školy v problému řešení rizikových jevů

Graf č. 7 – programy prevence

5.6 Diskuse a porovnání výsledků

Diskuse se zaměřuje na porovnání výsledků tohoto výzkumu s dalšími pracemi a výzkumy. Tyto výzkumy se týkají stejné, nebo alespoň dostatečně podobné tematiky.

Pro první porovnání jsme zvolili diplomovou práci Dany KOZUBÍKOVÉ (s. 39-54), která nese téma Projevy rizikového chování a jejich prevence. V této práci výzkumnice pokládá otázku: Moje škola je místem? Z výzkumu vyplynulo, že z celkových 174 respondentů 33 % respondentů vnímá školu jako místo, kde se cítí dobře a 29 % respondentů vnímá školu jako místo, kde snadno nachází přátele. Tímto výsledkem se dá podpořit fakt, že základní školy se začínají více starat o klima a bezpečné prostředí a škola je tedy jakýmsi místem pohody, kam se děti nemusí bát přijít. Tento příklad o zlepšení klimatu školy také mohou potvrdit další data z tohoto výzkumu, kde většina respondentů například hodnotí kladně diskuse s učiteli, či vyjádření vlastního názoru.

Další zdroj, který slouží k diskusi a porovnání výsledků práce je diplomová práce Zdeňky ŠALAMOUNOVÉ (s. 63-85), s názvem Příčiny a důsledky rizikového chování dětí a mládeže na Českokrumlovsku. Práce popisuje nejčastější rizikové jevy u dětí, kdy lze z výsledků vidět, že tyto činy se posunují stále dopředu, a to jak ve své vážnosti, tak v tom, o jaký čin se jedná. Kniha Zdeňka MATĚJČEKA s názvem Praxe dětského psychologického poradenství z roku 1991, uvádí jako nejčastější rizikové chování lhaní, krádeže, záškoláctví, útoky z domova, toulky a čachrování, což by se dalo vysvětlit jako vyměňování věcí, či krádeže mezi dětmi a mládeží. Ve výzkumu Šalamounové je však vidět, že rizikové jevy dnešní doby jsou spíše stočeny směrem k užívání návykových látek, k nekázni, šikaně a k drobné kriminalitě. Je zde tedy jasně viditelný posun rizikových jevů a jejich rozšíření oproti původním, které ve své knize vyjmenovává Matějček. V tomto případě není možné posoudit, proč tento rozvoj rizikových jevů vzniká, je však možné, že tento problém souvisí s rychle se rozvíjející společností, která nabízí nepřehledné množství dobrých a bohužel i špatných věcí.

5.7 Výzkumné závěry

Výzkumná otázka:

S jakým rizikovým jednáním se potýkají základní školy v regionu Uherské Hradiště, jak jsou tyto jevy řešeny a jak je jim předcházeno v praxi?

Z výzkumu vyplývá, že za nejčastější rizikový jev můžeme považovat kyberšikanu. Tento problém se vyskytl u všech tří typů respondentů (dle tabulek odpovědí respondentů a legendy), na rozdíl od šikany, nebo záškoláctví. Dá se tedy vyvodit, že kyberšikana je momentálně nejčastějším jevem na základních školách. Dále je častý problém šikana, sebepoškozování, konzumace návykových látek, agrese, či poruchy příjmu potravy. Jedná-li se o otázku zjišťování rizikového chování, nejčastěji se tak děje za pomoci pozorování žáka, či kolektivu třídy. Z tohoto výsledku lze vyvodit, že učitel, či jiný zaměstnanec školy, který se přímým působením podílí na výchově, či vzdělání dítěte, musí být empatickou a velmi všímavou osobou. Lze zde hovořit o létech zkušeností, ale také o správném přístupu pedagoga, jeho iniciativě věnovat se třídě a také o samotném prostředí, ve kterém se děti cítí bezpečně a chovají se přirozeně. Mezi další časté odpovědi v případě zjišťování rizikového chování patří také zpověď samotného dítěte. Pouze jedna odpověď ode všech jedenácti respondentů na otázku zjišťování rizikových jevů u dětí nezahrnovala i rozhovor, nebo přiznání, či svěření se žákovi samotnému. Je pozitivní, že všechny školy, které se výzkumu zúčastnily mají v této problematice velmi pozitivní přístup a snaží se, aby jejich žáci neměli obavy s čímkoli se svěřit. Z rozhovorů je také patrné, že žáci se svěřují různým osobám, a školy je také nabádají k tomu, aby neměli strach se svěřit komukoli, i kdyby to měla být uklízečka, či kuchařka. U řešení problematiky rizikových forem jednání je na výsledcích výzkumu možné vidět, že existuje jistý rozdíl, mezi odpověďmi od vedení školy a od pedagogických pracovníků. V případě vedení si lze všimnout, že tvoří spíše styčný bod v jednání s dalšími organizacemi, či s pedagogickou poradnou uvnitř své školy. Nejčastější dvě odpovědi u této otázky byly tedy, že problém řeší výchovný poradce, který dále informuje vedení, u druhé odpovědi respondenti vysvětlovali svůj post v řešení jako kontakt na další organizace, jako je Policie ČR, OSPOD, nebo další lékaři a specialisté. Z výzkumu tedy vyplývá, že vedení školy je poslední styčný bod mezi danou základní školou a dalšími organizacemi. Podíváme-li se však na odpovědi pedagogických pracovníků, zjistíme, že nejčastějším způsobem řešení rizikového jednání je individuální práce se žáky, kterou provádí všichni respondenti z výzkumu, kteří jsou přímými pedagogickými pracovníky (tedy mimo ředitele a zástupce ředitele školy). Při řešení vážných případů dále spolupracují všechny školy z výzkumu se složkami OSPOD, SVP, a dvě ze tří tabulek ukazují

i na spolupráci Policie ČR. Častým problémem při řešení se však může zdát i nespolupracující rodič, což potvrdili všichni respondenti ve výzkumu, kromě jednoho. Z rozhovorů lze vyčíst, že nastávají problémy jako nadvláda dětí nad rodiči, nebo patologické lhářství. U některých respondentů se také opakoval problém s některými organizacemi, například v jednom z rozhovorů respondentka uvedla, že nekvituje spolupráci s OSPOD, a to hlavně z důvodu špatné zpětné vazby z tohoto úřadu. V otázce rizikového chování je také velmi důležitá prevence. Respondenti odpovídali na otázku o používání preventivního programu MŠMT, a používání vlastních zdrojů. Všechny školy, které byly do výzkumu zapojeny používají kromě tohoto programu také svých vlastních zdrojů, ze kterých tvoří preventivní program pro žáky. Dvě skupiny respondentů (mimo ředitele a zástupce ředitele) také uváděly, že používají minimálního preventivní plánu. Zajímavým faktem také je, že někteří z respondentů (konkr. 3 ze 4 respondenti, tabulka č.4) uvedli, že používají při prevenci i spolupráce rodičů. Je to jistě dobrý nápad, vzhledem k tomu, že na dítě působí mnoho faktorů a rizikovému chování může být vystaveno kdekoli. Je tedy důležité, aby na prevenci proti těmto jevům dbali i rodiče, či opatrovníci během výchovy dítěte mimo školu.

HLAVNÍ CÍLE VÝZKUMU

Analyzovat problematiku rizikových forem chování na základních školách v regionu Uherské Hradiště, její vznik, vývoj a řešení

Dle výzkum jsou nejčastějšími problémy kyberšikana, šikana, agrese namířená k druhé osobě a k sobě, tedy sebepoškozování, záškoláctví a poruchy příjmu potravy. Kyberšikanu v tomto případě v rozhovoru nahlásily jako problém všechny základní školy, lze tedy říci, že z tohoto výzkumu vyplývá, že kyberšikana je nejčastějším problémem. Z rozhovorů je možné vyčíst, že jedním z možných rizik je opětovný nástup žáků do škol po době Covid19. V čase, kdy se výuka odehrávala online a byl omezen pobyt venku žáci často tvořili skupiny na sociálních sítích, kde pomlouvali, či šikanovali spolužáka, či spolužáky.

Zjistit, jak základní školy řeší problematiku rizikových forem chování

Nejčastěji je problematika rizikových forem chování řešena formou individuální konverzace s žákem, kdy je snaha přijít na původ jednání žáka, který se často skrývá pod rizikovým chováním, například záškoláctvím, či šikanou. Jako další bod řešení uvádějí respondenti konzultaci s rodiči, popřípadě s pedagogickou poradnou školy, či jejími články. V těžkých případech následně přichází do role vedení školy, které rozhoduje s pedagogickou radou, či bez o trestu, ale také iniciuje komunikaci s dalšími organizacemi, jako OSPOD, SVP

a podobně. Výzkum ukazuje, že vedoucí pozice opravdu přicházejí do procesu řešení až jako poslední článek, na rozdíl od pedagogických pracovníků, tedy respondentů tabulky tři a čtyři, kteří s žákem procházejí celým procesem.

Definovat, jakou prevenci volí základní školy pro předcházení tomuto problému

Základní školy zvolené do výzkumu se nejčastěji opírají o preventivní plán MŠMT, nebo o vlastní plány, které si tvoří individuálně na každé škole. V rozhovorech také často zaznívá jméno Kovy, což je český youtuber a žurnalista, který se zabývá přednáškami pro školy. Mezi témata těchto přednášek patří mimo jiné i téma šikany a kyberšikany. Tyto programy, zvláště program kyberšikana respondenti kvitovali jako pozitivní. Lze tedy říci, že výzkum ukázal spíše používání vlastních technik prevence, či využívání externích zdrojů, jako jsou přednášky, či pobyty s tematikou stmelování kolektivu.

Z výzkumu určit, zda by pozice sociálního pedagoga na základní škole pomohla k řešení problematiky rizikových forem chování

Větší polovina respondentů uvádí, že by sociálního pedagoga jako trvalého zaměstnance školy uvítala. Zvláště pak jako styčný bod mezi rodiči a školou, kde by sociální pedagog působil jako objektivní, či nestranná osoba v případě řešení problémového chování. Druhým důvodem, který uváděli respondenti byla práce s vyloučenými, či sociálně slabšími skupinami, jako romskými dětmi, či dětmi, které nerozumí česky.

5.8 Shrnutí výzkumných výsledků

Problém rizikového chování dětí na základních školách je dlouhodobého charakteru. Je však viditelné, že se typy rizikového chování mění v průběhu vývoje společnosti a techniky. Je tedy potřeba nacházet stále nová řešení a možnosti prevence. Zároveň je však také vidět, že základní školy řeší tento problém, snaží se najít nové možnosti prevence, hlavně takové, která zaujme dnešní generaci dětí, které chodí na základní školu. Každý případ je unikátní a není možné jej řešit rychle a jednoduše, v častých případech se za rizikovým chováním skrývá hlubší bolest, či utrpení dítěte. Všichni pracovníci školy se snaží zajistit dětem co nejlepší výuku a výchovu po celou dobu, kterou ve škole tráví.

Z výzkumu vyplynulo, že se všechny školy potýkají s nějakou formou rizikového jednání u žáků. Neprospělo tomu jistě ani období Covid19, které u žáků prohloubilo množství času, které tráví u sociálních sítích a rozvinulo tak problematiku kyberšikany. S touto rizikovou formou chování se setkávají školy z tohoto výzkumu nejčastěji. Lze také říci, že všechny školy proti

rizikovému chování bojují podobnými způsoby, u některých je možno problém řešit více do hloubky, některé školy používají k tomuto problému pomoci dalších institucí. Všechny školy z výzkumu se však snaží vytvářet vlastní preventivní aktivity, které ukazují dětem problémy a nebezpečné situace, se kterými se mohou setkat a také to, jak tyto situace řešit. Všechny tyto školy se také snaží držet prevenci na takové úrovni, aby se týkala momentálních problémů, které musí ve škole řešit.

ZÁVĚR

Diplomová práce, která nese název *Prevence rizikových forem chování dětí na základních školách v regionu Uherské Hradiště* je rozdělena do dvou částí, do části teoretické a části empirické, tedy výzkumné. Teoretická část práce poskytuje vhled do osobnosti žáka základní školy, z několika úhlů pohledu. Z pohledu vrstevníků, školy a třídy a také z pohledu rodiče. Dále se teoretická část práce zaměřuje na preventivní systém práce na základních školách a složky, které tuto činnost vykonávají, tedy na školního psychologa, speciálního pedagoga, metodika prevence. Teoretická část také představuje školní řád a možnosti individuální ochrany dítěte, které jsou také důležitou částí práce s dítětem trpícím rizikovým chováním. Empirická část práce se věnuje výzkumu nejčastějších rizikových jevů, jejich vyhledávání, řešení a prevenci. Hlavní cíle práce i dílčí cíle práce byly naplněny. V průběhu práce byly dílčí cíle doplněny a opraveny, a to s přibývajícimi informacemi od respondentů, které vložily na práci a výzkum nový náhled. Z výzkumu jsme zjistili, jaké nejčastější rizikové jevy se ve školách vyskytují, jak s nimi pedagogové pracují a také, jaký je celý proces řešení a prevence rizikových jevů. Pozitivním zjištěním jistě je, že základní školy z výzkumu dávají daleko větší důraz na klima ve škole a třídách. Snaží se zde o to, aby se žáci ve škole cítili příjemně a v bezpečném prostředí a v případě problému neměli strach se přijít komukoli svěřit. Zároveň také učitelé dbají na klima ve třídách, pozorování žáků a kolektivu jako celku, což je pravděpodobně dle výzkumu metoda, která při odhalování a práci s rizikovými jevy funguje.

Rizikové jevy na školách jsou dlouhodobým problémem, který se mění s postupem času a s vývinem lidstva a technologie. Je důležité s tímto problémem bojovat a stále hledat nová řešení a také nové způsoby prevence, které by žáky zaujaly. V případě řešení rizikového jednání se často skrývá za chováním větší problém, který školy nejsou schopné samy řešit, přichází tedy na pomoc další složky. Zde se však školy potkávají s nespoluprací ze strany rodičů, kteří obhajují své dítě, nebo učitelé nevěří. Je tedy těžké snažit se pomoci dětem, u kterých není bez souhlasu rodiče možno nic konat, nebo konat jen velmi málo. Je proto důležité, aby i rodiče a opatrovníci vnímali problematiku rizikového jednání u dětí vážně. S přibývajícimi technologiemi a zrychlujícím se vývojem společnosti dochází také k vývoji škodlivých věcí, nebo věcí, na kterých je velmi jednoduché si vybudovat závislost. Nemusí se jednat o drogy, tabák, či cigarety, ale touto závislostí může být třeba mobilní telefon. Prevence rizikových forem chování by měla přicházet nejen ze strany školy, ale také ze strany domova. Každé dítě se v dnešní době může dostat do nebezpečné situace, kterou by mělo umět vyhodnotit a vyřešit. Je proto důležité, aby rodiče i škola dbali na prevenci dítěte ve všech možných momentech,

aby, v případě, že se v takovéto situaci ocitne, reagovalo správně a dokázalo vyhodnotit vše zdravým způsobem.

SEZNAM LITERATURY A ODBORNÝCH ZDROJŮ

- 1) ANTOŠ, Marek, WINTR, Jan. Sociální práva. Praha: Leges, s. r. o. 160 s. 2011. ISBN: 978-80-87576-02-1
- 2) Autorský kolektiv. UHERSKÉ HRADIŠTĚ dějiny města. Brno: Mlok. 630 s. 1981.
- 3) BLINKA, Lukáš. Online závislosti. Praha: Grada Publishing, a. s. s. 200. 2016. ISBN: 978-80-247-5311-9
- 4) CORBIN, Juliet. Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory. United States: SAGE Publications Inc. 400 s. 2015. ISBN: 1412997461
- 5) CORBINOVÁ, Juliet, STRAUSS, Anselm. Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice: ALBERT. 196 s. 1999. ISBN: 80-85834-60-X
- 6) DÁVIDOVÁ, Michaela. Patologické hráčství. Praha: Grada Publishing, a. s. 176 s. 2020. ISBN: 978-80-247-2758-5
- 7) HENDL, Jan, REMR, Jiří. METODY VÝZKUMU A EVALUACE. Praha: Portál. 464 s. 2017. ISBN: 978-262-1192-1
- 8) HENDL, Jan. KVALITATIVNÍ VÝZKUM, Základní teorie, metody a aplikace. Vyd. 2., aktualizované vydání. Praha: Portál. 408 s. 2008. ISBN: 978-80-7367-485-4
- 9) CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, a. s. 256 s. 2016. ISBN: 978-80-247-5326-3
- 10) KLÉGROVÁ, Jarmila, VÁGNEROVÁ, Marie. Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících. Praha: Karolinum. 640 s. 2008. ISBN: 978-80-246-1538-7
- 11) KLÍMA, Jiří, kolektiv autorů. Pediatrie pro nelékařské zdravotnické obory. Praha: Grada Publishing, a. s. 328 s. 2016. ISBN: 978-80-247-5014-9
- 12) KNOTOVÁ, Dana. Školní poradenství. Praha: Grada Publishing, a. s. 2014. 264 s. ISBN: 978-80-247-4502-2
- 13) Kolektiv autorů. PEDIATRIC PRIMARY CARE. USA: Elsevier. 1296 s. 2016. ISBN: 9780323243384
- 14) Kolektiv autorů. Uherské Hradiště královské město na řece Moravě. Zlín: GRASPO CZ, a. s. 429 s. 2007. ISBN 978-80-239-9873-3
- 15) KREJČOVÁ, Lenka. Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících. Praha: Grada Publishing, a. s. 2011. 232 s. ISBN: 978-80-247-3474-3
- 16) KROFTOVÁ, Andrea, MATOUŠEK, Oldřich. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2005. 344 s. ISBN 80-7178-771-X

- 17) KUCHARSKÁ, Anna, MRÁZKOVÁ, Jana, TOMICKÁ, Václava, WOLFOVÁ, Renata. Školní speciální pedagog. Praha: Portál. 224 s. 2013. ISB 978-80-262-0497-8
- 18) LABÁTH, Vladimír, kolektiv autorů. RIZIKOVÁ MLÁDEŽ Možnosti potenciálních zmien. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ. 158 s. 2001. ISBN 80-85850-66-4
- 19) LÁTALOVÁ, Klára, KAMARÁDOVÁ, Dana, PRAŠKO, Jan. Suicidalita u psychických poruch. Praha: Psyché. 216 s. 2015. ISBN: 978-80-247-4305-9
- 20) MARTÍNEK, Zdeněk. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada Publishing, a. s. 192. 2015. ISBN: 978-80-247-5309-6
- 21) MATĚJČEK, Zdeněk. Praxe dětského psychologického poradenství. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 344 s. 1991. ISBN 80-04-24526-9
- 22) MATOUŠEK, Oldřich, PAZLAROVÁ, Hana. Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí. Dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků. Praha: Karolinum. 2016. 168 s. ISBN: 978-80-246-3336-7
- 23) MIKÁČ, Jan, PUŠKINOVÁ, Monika. Vnitřní předpisy, směrnice a řády ve školství. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 239 s. 2011. ISBN 978-80-7357-635-6
- 24) MUDRÁK, Jiří, SLEPIČKA, Pavel, SLEPIČKOVÁ, Irena. Rizikové chování ve sportu dětí a mládeže. Praha: Karolinum. 187 s. 2018. ISBN: 978-80-246-3995-6
- 25) MÜLLEROVÁ, Dana, kolektiv autorů. HYGIENA, PREVENTIVNÍ LÉKAŘSTVÍ a VEŘEJNÉ ZDRAVOTNICTVÍ. Praha: Karolinum. 254 s. 2014. ISBN: 978-80-246-2510-2
- 26) NAKONEČNÝ, Milan. Psychologie osobnosti. Praha: ACADEMIA, 1995. 498 s. ISBN 80-200-0525-0
- 27) NEŠPOR, Karel. Návykové chování a závislost. Současné poznatky a perspektivy léčby. Praha: Portál. 256 s. 2011. ISBN: 978-80-7367-908-8
- 28) PAPEŽOVÁ, Hana. Spektrum poruch příjmu potravy. Interdisciplinární přístup. Praha: Grada Publishing, a. s. 424 s. 2010. ISBN 978-80-247-2425-6
- 29) PAVLOVSKÝ, Pavel, RABOCH, Jiří, kolektiv. Psychiatrie. Praha: Karolinum. 468 s. 2020. ISBN: 978-80-246-4604-6
- 30) PEMOVÁ, Terezie, PTÁČEK, Radek, Zanedbávání dětí. Příčiny, důsledky a možnosti hodnocení. Praha: Grada Publishing, a. s. 2016. 200 s. ISBN: 978-80-247-5695-0
- 31) PRAŠKO, Ján, kolektiv autorů. Poruchy osobnosti. Praha: Portál. 359 s. 2009. ISBN: 978-80-7367-558-5
- 32) ŠTAMPACH, Ivan. Přehled religionistiky. Praha: Portál. 2008. 240 s. ISBN: 978-80-7367-384-0

- 33) TITMANOVÁ, Michaela. Prevence rizikového chování. Praha: Univerzita Karlova. 236 s. 2019. ISBN 978-80-7603-034-3
- 34) VÁGNEROVÁ, Marie, LISÁ, Lidka. Vývojová psychologie dětství a dospívání. Praha: Karolinum. 2021. 542 s. ISBN: 978-80-246-4961-0
- 35) VÁGNEROVÁ, Marie. Psychologie osobnosti. Praha: Karolinum. 467 s. 2010. ISBN 978-80-246-1832-6
- 36) VÁGNEROVÁ, Marie. VÝVOJOVÁ PSYCHOLOGIE I., dětství a dospívání. Praha: Karolinum. 430 s. 2005. ISBN 80-246-0956-8
- 37) WEISS, Petr. Sexuální deviace. Praha: Portál. S. 360. 2008. ISBN: 978-80-7367-419-9
- 38) WEISS, Petr. Sexuální chování v ČR – situace a trendy. Praha: Portál. 159 s. 2001. ISBN 80-7178-588-X

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

- 1) Avoidance of Risky Behaviors. In: The Compositive Model. [online]. Compositive Primary, 2022. [cit. dne 07.06.2022]. Dostupné z: <https://compositive.org/domain/avoidance-of-risky-behaviors/>
- 2) Centrum prevence a léčby závislostí na tabáku u dětí a adolescentů. In: Nemocnice AGEL, Ostrava Vítkovice. [online]. Ostrava: AGEL a. s. 2022. Dostupné z: <https://nemocniceostravavitkovice.agel.cz/pracoviste/oddeleni/detske-oddeleni/informace-pro-pacienty/zavislost-na-tabaku.html>
- 3) Cíle poradenského a konzultačního servisu ŠPP. In: Národní ústav pro vzdělání. [online]. Praha: 2022. Dostupné z: <http://archiv-nuv.npi.cz/projekty/rspp/cile-poradenskeho-a-konzultacniho-servisu-spp.html>
- 4) Co je rizikové chování? In: Pražské centrum primární prevence. Praha: Pražské centrum primární prevence. [online]. 2022. Dostupné z: <http://www.prevence-praha.cz/index.php/rizikove-chovani.html>
- 5) Co je syndrom CAN. In: Pražské centrum primární prevence. [online]. Dostupné z: <http://www.prevence-praha.cz/index.php/syndrom-can.html>
- 6) Demografický vývoj ve Zlínském kraji v 1. čtvrtletí 2020. In: Český statistický úřad [online]. Praha, 2020, 2020 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xz/demograficky-vyvoj-ve-zlinskem-kraji-v-1-ctvrtleti-2020>.
- 7) HUTYROVÁ, Miluše. Dopady rizikového chování ve škole i mimo ni. Studijní text. In: Projekt elektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe. [online]. Dostupné z: http://oldwww.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF/veda-vyzkum-zahr/2016/seminare/Dopady_rizikoveho_chovani_ve_skole_i_mimo_ni.pdf
- 8) Máme se bát šikany? In: Hlasy dětí. [online]. Praha: 2022. Dostupné: <https://www.hlasydeti.cz/2016/11/30/mame-se-bat-sikany/>
- 9) Metodické dokumenty (doporučení a pokyny). In: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [online]. MŠMT, 2022. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>
- 10) Metody a nástroje v SPOD. In: Metody a nástroje. [online]. MPSV, 2013. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/odbornici/metody-a-nastroje/>
- 11) Nekuřácké domovy, prevence kouření Vašich dětí. In: MUNI MED. [online]. Národní program zdraví – projekty podpory zdraví, 2015. Dostupné z: <https://www.med.muni.cz/nekurackedomovy/nekuracke-domovy>

- 12) Preventing Behavioral-Risks Incidence among School Children: The role of School-Based Health Promotion Program. In: Journal of Biosciences and Medicines. [online]. Greensboro, USA, 2021. [cit. dne: 08.06.2022]. Dostupné z: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=111510>
- 13) Rizikové chování dětí a jeho právní dopady. Příručka učitele. In: Klinika adiktologie Lékařská fakulta Univerzita Karlova. [online]. Praha: 2019. Dostupné: <https://www.adiktologie.cz/rizikove-chovani-deti-a-jeho-pravni-dopady--prirucka-ucitele>
- 14) Role of the Special Education Teacher in Primary Chools. In: nese – National Council for Special Education. [online]. National Council for Special Education, 2022.
- 15) Role of the Special Education Teacher in Primary Schools. In: National Council for Special Education. [online]. 2022. Dostupné z: <https://www.sess.ie/special-education-teacher-allocation/primary/role-special-education-teacher-primary-schools>
- 16) SANACE RODINY-MULTIDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE. In: Odborná sdělení – Sekce Děti, mládež a rodina. Věra Bechyňová. Dostupné z: <file:///C:/Users/Po%C4%8D%C3%ADta%C4%8D/Downloads/toba3272,+BECHY%C5%87OV%C3%81,+V.+Sanace+rodiny-multidisciplin%C3%A1m%C3%AD+spolupr%C3%A1ce.pdf>
- 17) SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ, Související dokumenty. In: Zlínský kraj. [online]. Zlín: ESMEDIA, Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/socialne-pravni-ochrana-deti-cl-1850.html>
- 18) Šikana. In: Preventivní informace Policie ČR. [online]. Praha, Policie ČR, 2022. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>
- 19) Školní poradenství: Oblast činností výchovného poradce. In: Metodický portál RVP.CZ. [online]. Národní pedagogický institut České republiky, KNOTOVÁ, Dana, kolektiv autorů, 2014. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/GS/18941/SKOLNI-PORADENSTVI-OBLASTI-CINNOSTI-VYCHOVNEHO-PORADCE.html>
- 20) Školní speciální pedagog. In: Metodický portál RVP.cz. [online]. Národní pedagogický institut České republiky, 2022. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/S/%C5%A0koln%C3%AD_speeci%C3%A1ln%C3%AD_pedagog#N.c3.a1pl.c5.88_.c4.8dinnosti_.c5.a1koln.c3.adho_speci.c3.a1ln.c3.adho_pedagoga
- 21) Školský zákon. [online]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/skolsky-zakon/cast-1-paragraf-30>

- 22) Víte co je KYBERŠIKANANA? In: Policie České republiky – KŘP Královehradeckého kraje [online]. Praha: Policie ČR, 2022. In: <https://www.policie.cz/clanek/vite-co-je-kybersikana.aspx>
- 23) Vliv party a vrstevníků. In: ZŠ Dětská. [online]. ARSYLINE, 2022. Dostupné z: <https://www.zsdetska.cz/cs/vychovny-poradce/neco-o-drogach/dobre-rady/vliv-party-a-vrstevniku/a-39/>
- 24) Vybrané osobnostní rysy a rizikové formy chování u českých žáků a žákyň. DOLEJŠ, Martin, SKOPAL, Ondřej, SUCHÁ, Jaroslava. Olomouc: 2014. Dostupné z: <https://www.ff.upol.cz/fileadmin/userdata/FF/katedry/pch/vyzkum/Vybrane-osobnostni-rysy-a-rizikove-formy-chovani-u-ceskych-zaku-a-zakyn.pdf>
- 25) Vymezení rizikového chování. In: Klinika adiktologie Lékařská fakulta Univerzita Karlova. [online]. Praha, 2022. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/vymezeni-rizikoveho-chovani>
- 26) Vzor pracovní náplně školního psychologa.pdf. In: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [online]. MŠMT, 2010. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/13330>
- 27) Základní informace o městě. In: Uherské Hradiště. [online]. Město Uherské Hradiště, 2022. Dostupné z: <https://www.mesto-uh.cz/zakladni-informace-o-meste>
- 28) Zákon č. 359/1999 Sb., Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. In: Zákony pro lidi. [online]. Praha: AION CS, s. r. o. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359#cast2>

DIPLOMOVÉ PRÁCE

- 1) HUŇKOVÁ, Veronika. Vnější faktory determinující vznik rizikového chování v období dospívání. [online]. Zlín, 2017. Dostupné z: https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/39750/hu%c5%88kov%c3%a1_2017_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- 2) KOZUBÍKOVÁ, Dana. Projevy rizikového chování a jejich prevence. [online]. Zlín, 2011. Dostupné z: https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/17528/kozub%C3%ADkov%C3%A1_2011_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- 3) ŠALAMOUNOVÁ, Zdeňka. Příčiny a důsledky rizikového chování dětí a mládeže na Českokrumlovsku [online]. České Budějovice, 2007. Dostupné z: https://theses.cz/id/ginh6a/downloadPraceContent_adipIdno_6877

ODBORNÉ INTERNETOVÉ ČLÁNKY A LITERATURA

- 1) K etiologii rizikového chování: Aplikovaná psychologie. 7. Terezín: Vysoká škola aplikované psychologie. 2020. ISSN http://www.vsaps.cz/data/2020/06/04/10/aplikovana-psychologie-7_na-web.pdf
- 2) Medicína pro praxi. 2007. Solen, 2007. ISSN 1214-8687.
- 3) Metodický průvodce. In: Bookport – Výkladový slovník z pedagogiky. KOLÁŘ, Zdeněk a kolektiv. [online]. Praha: Grada Publishing, a. s. 2022. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/kniha/vykladovy-slovník-z-pedagogiky-1969/>

LEGISLATIVNÍ OPORA

- 1) ČESKO. § 18 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů – znění od 12.01.2016. In [Zákony pro lidi.cz](https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563#cast1). [online]. AION CS, s. r. o. 2022. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563#cast1>
- 2) ČESKO. § 19a zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů – znění od 12. 01. 2016. In [Zákony pro lidi.cz](https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563#cast1). [online]. AION CS, s. r. o. 2022. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563#cast1>
- 3) ČESKO. Část 3, Hlava č.2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) – znění od 1.2.2022. In: [Zákony pro lidi.cz](https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561?citace=1#cast3), AION CS, s. r. o. 2022. [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561?citace=1#cast3>

SEZNAM ZKRATEK

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
cca	cirka/přibližně
ČR	Česká republika
f.	fakulta
IPOD	Individuální plán ochrany dítěte
konkr.	konkrétně
M (1, 2)	Městská škola
m	muž
MPP	minimální preventivní program
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MU	Masarykova univerzita
OSPOD	Odbor sociálně-právní ochrany dětí
Pdf	Pedagogická fakulta
R	respondent
Spec. ped.	Speciální pedagogika
SŠOU	Střední škola s odborným učilištěm
tzv.	takzvaný/takzvaná
UK	Univerzita Karlova
UP	Univerzita Palackého
V (1,2)	Vesnická škola
vých. poradenství	výchovné poradenství

ZŠ základní škola

ž žena

SEZNAM POUŽITÝCH TABULEK

Tabulka č. 1 – údaje o respondentech.....	52
Tabulka č. 2 – výpovědi respondentů – ředitel, zástupce ředitele.....	54
Tabulka č. 3 – výpovědi respondent – speciální pedagog, školní psycholog.....	57
Tabulka č. 4 – výpovědi respondentů – výchovný poradce, metodik prevence.....	60
Tabulka č. 5 – legenda nejčastějších odpovědí s počtem odpovědí.....	64

SEZNAM POUŽITÝCH GRAFŮ

Graf č. 1 – nejčastější rizikové jevy.....	67
Graf č. 2 – zjišťování rizikových jevů	68
Graf č. 3 – řešení rizikových jevů.....	69
Graf č. 4 – spolupráce rodiny.....	70
Graf č. 5 – spolupráce s institucemi.....	71
Graf č. 6 – role sociálního pedagoga jako zaměstnance školy v problematice řešení rizikových jevů.....	72
Graf č. 7 – preventivní program	73

SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ

Obrázek č.1 – Malý princ a slon v Hroznýši (Dostupné z: https://1url.cz/XreeM).....	4
Obrázek č. 2 – mapa Zlínského kraje (Dostupné z: https://1url.cz/UrJHl , 2006)	44

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Transkripce rozhovorů

ŘEDITEL ŠKOLY

OSOBNÍ DOTAZNÍK:

Jméno: p. ředitelka Věra

Délka praxe: 34 let

Předchozí praxe: učitelka

Studium: PdF UP Olomouc

ROZHOVOR

Setkáváte se ve vaší škole s rizikovým typem chování u dětí?

- „S rizikovým typem chování se setkáváme, ano, ale myslím si, že to nejsou až tak těžké problémy těch dětí, které máme tady, že celkově jsou mnohem rizikovější typy dětí, větší potíže a těžší případy.“

S jakými nejčastějšími typy rizikového chování se setkáváte?

- „Co se týká naší školy, tak poslední dobou byla nějaká taková kyberšikana, takže přes ty mobily si ty děti hodně dovolují a vytváří takové různé skupiny, kde se velice nevhodným způsobem vyjadřují, ale myslím si, že takové, že by se fyzicky napadaly ty děcka, že by tu byly nějaké fyzické útoky, tak to si myslím, že ne, alespoň jsem to neřešila.“

Jakým způsobem je možné odhalit rizikové formy chování u dětí?

- „Vždycky to odhalíme tak, že nám to někdo řekne. Buď jsou to samotné děti, nebo jsou to rodiče, nebo učitelé si něčeho všimnou. Asi to nejde říct úplně jednoznačně, máme schránku důvěry, ale tu až tak moc nikdo nepoužívá. Spíše mají důvěru k třídním učitelům, nebo mají děcka důvěru k těm třídním učitelům, které měly na prvním stupni, teda aspoň děcka z šesté, sedmé třídy. Ti docela dochází za těmi svými učiteli. A potom je tu speciální pedagog, který už začíná řešit. Žádné speciální pomůcky nebo metody na to asi nemáme. Prostě se díváme, všímáme si, že se to děcko chová jinak v té třídě, při té výuce, a třeba tam, kde byl ten problém s tou kyberšikanou v té třídě, tak tam jsme řešili, tam jsem šla suplovat do té třídy a na první dobrou jsem viděla, že tam u té dotyčné slečny to není dobré. Je to spíš o velkém empatickém vnímání učitelů.“

Jakým způsobem postupujete v případě, že odhalíte rizikovou formu chování u žáka?

- *„Já tedy hraju až tu konečnou roli, já nastupuji na scénu v takových těch těžších případech. Takže během roku nemusím vlastně skoro nic řešit, ale mám raporty vždy ve čtvrtletí, máme vždy čtvrtletní porady, pololetní a pak závěrečné porady. Tak tam máme nasdíleny všechny papíry k tomu hodnocení chování a tam mi vždycky před poradou učitelé napíší, co chtějí probrat, nebo co mi není jasné a pak se o tom při poradách bavíme. Ale pokud řeším, tak řeším opravdu málo, třeba jednou za půl roku, jednou za rok. A to jsem opravdu až na tom výstupu, kdy se sejdeme s tím OSPODEM, nebo s těmi rodiči, ale učitelé mi musí připravit pro to podklady. Takže to dělají učitelé, to nedělám já. Dělají to třídní učitelé výchovní poradci a speciální pedagogové. Já se potom snažím se dostat do hloubky věci, třeba i několik let zpátky, tak to si potom opravdu nastuduji, abych tomu rozuměla a svolám teda tu schůzku a pak se snažím, aby ta schůzka dopadla tak, aby ti záškodníci dostali, co proto, a hrozně mě to prostě štve, že někdo něco takového může vymyslet. Taky nám děcka říkají, že když jim dáme například ředitelskou důtku, že na jiných školách by to ani neřešili, ale máme na to jako fakt přísný kalibr.“*

Musela jste se někdy potýkat s problémy při řešení? (např. rodič dítěte, dítě samotné, nedostatečná legislativní podpora apod.)

- *„Ano, potýkala jsem se s rodiči dětí, protože každý si obhájí své dítě. Ať to dítě udělá, co udělá, žádný rodič tomu nevěří. Je málo rodičů osvícených, kteří řeknou no já vím, co mám doma, a ti se vlastně ani ke mně nedostanou, protože když zasáhnou ještě z domu, my zasáhneme ze školy, tak se ty hrany vždycky obrousí. Co se týká legislativy, tak legislativa se mi zdá dobrá. Co se mi zdá nedostatečné tak je to, když sem pozvu někoho ze sociálky tak v podstatě, nám nikdy nijak až tak nepomohli. Oni ty děcka neznají, vždycky nám přeřikají nějaké teorie tady, řeknou že kdykoli tam může kdokoli přijít a tím to skončí. Něco málo, když jsme se předem telefonicky bavili, ale nevyřeší nic ani Policie, prostě každý od toho dává ruce pryč. Legislativa je dobrá, ale já bych velice uvítala větší podporu ze strany tady těch organizací, na které bychom se mohli obrátit. My jsme řešili kyberbezpečnost. My jsme nevěděli, jestli máme volat Policii, OSPOD, nebo sociálku nebo koho, tak jsme zkusili všechny oslovit. Uvítala bych nějakou horkou linku, kam bych zavolala, řekla bych, že tento problém je ve škole a oni by řekli dobře, přijede za vámi ten a ten a ten vám to pomůže probrat. Taková nějaká zprostředkovatelská síť, která by řekla, vyřešíte tento problém, pomůže vám tento člověk a tento,*

kdy máte volno, my vám ho sem doporučíme. I kdyby přišli nejdříve ti odborníci, my bychom to s nimi probrali a pak až ti rodiče.“

Myslíte si, že role sociálního pedagoga (ve škole) by mohla pomoci při řešení problematiky rizikových forem chování u dětí?

- *„No jasně, mohla by pomoci, pokud by ten sociální pedagog mohl zastávat zrovna tu roli, která mi tu chybí. Kdyby měl přehled, tak tady by mohla ta role být. Dokážu si představit, že by to mohl být nějaký sdílený sociální pedagog, třeba pro více škol. Já bych si dovedla představit, že sem pozvu třídního učitele, speciálního pedagoga a výchovného poradce a pak právě toho externího sociálního pedagoga, oni by všechno řekli a nemuseli by pak pátrat, jestli se jedná o kyberšikamu nebo ne, jestli to řeší Policie, kdy to už řeší a podobně.“*

Používáte při řešení rizikových forem chování i preventivní plán MŠMT?

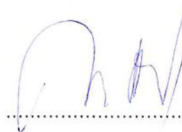
- *„Podle toho se dělá ten náš školní. Já jsem ho osobně nečetla, protože to spadá spíše pod kompetence těch, kteří podle něj dělají krizový plán. Vím kde, co najít, vím, kde to najdu, ale ještě jsem se podle toho neřídila.“*

Jak hodnotíte účinnost preventivního programu v oblasti rizikových forem chování u dětí?

- *„Rozhodně je dobrá věc, když se naplánují jakékoli aktivity pro ty děcka, mimo samotnou výuku se teprve dají koordinovat nějaké ty vztahy, to respektování se mezi žákem a žákem, mezi žákem a učitelem, rodičem a žákem. To všechno je hrozně důležité při té samotné výuce, aby byli všichni v takovém tom klidu, a to se všechno tvoří mimo ty vyučovací hodiny. I tam se samozřejmě dávají nějaká průřezová témata, nějaké ty kompetence, ale myslím si, že největší podíl na tom mají tady ty akce, kdy třída vyjede někam a všichni se najednou krásně poznají.“*

Myslíte si, že by bylo potřeba v plánu MŠMT něco změnit, přidat, odebrat?

- *Přidat konkrétní věci, všechno je dělané hrozně obecně. Na jednu stranu se mi to líbí, že si tam každá škola může přidat co chce, na jedné straně tu fakt cítím tu absenci pomoci těch jiných složek, ale opravdu té pomoci.*

Ředitelka školy

Academic School,
Mateřská škola a základní škola, s.r.o.
Studentůvé náměstí 1531
602 01 Město Brno - Mašovice
Tel.: 570 219 213, IČ: 23349520

SPECIÁLNÍ PEDAGOG

OSOBNÍ DOTAZNÍK:

Jméno: Mgr. Dagmar

Pracovní pozice: pedagog, školní speciální pedagog

Délka praxe: 18 let

Předchozí praxe: MŠ, ZŠ

Studium: Speciální pedagogika

ROZHOVOR

Setkala jste se někdy s rizikovým chováním u dítěte? Pokud ano, o jaké chování se jednalo?

- „Ano, měli jsme děti, které patřily do ohrožených skupin, takže jsme řešili např. různé záškoláctví, a pak jsme řešili ve škole i šikanu. A kdysi jsme řešili marihuanové koláčky, ale to byla spíše taková klukovina a bohužel kluk narazil na to, že jedna paní učitelka to odhalila. Alkohol jsme za mě neřešili a kouření jsme občas řešili, ale ne např. na záchodech, ale v okolí školy. Nejvíce se však setkáváme asi s těmi počátky šikany. Jak mají děti snahu manipulovat s rodiči, tak mají snahu manipulovat s ostatními dětmi, a ne vždy si děti uvědomí, že to už je moc, že to není už to vzájemné nepodmíněné kamarádství, ale že je to to kamarádství typu já velím a ty posloucháš. Takže to bych řekla, že řešíme nejčastěji. A teď i kyberšikamu. Děti dnes mají spoustu možností, které my jsme dříve neměli a asi jsme to měli jednodušší. Ty děti ani nevěděly, že se jednalo o kyberšikamu, ale byla to kyberšikana a ony si to neuvědomovaly a nedokázaly domyslet důsledky“.

Měla jste někdy možnost řešit nějakou formu rizikového chování u dítěte? Jakou úlohu v procesu řešení zastupujete?

- „Já mám nejčastěji úlohu jako moderátor, zapisovatel. Snažíme se vést rozhovor s dítětem a zjistit všechny informace. Když se něco takového děje, tak si vždy voláme rodiče. Samozřejmě nejdříve mluvíme s dítětem, pak s rodiči. Vždycky je potřeba, aby u rozhovoru s dítětem bylo více dospělých a z rozhovoru vytvoříme záznam. Většinou je tam třídní učitelka, pak je tam nějaká jiná učitelka, která problém odhalila a řešila, a pak tam bývám já. Já jsem u rozhovorů jako takový garant, co má na starosti krizové postupy a intervence a já potom komunikuju s dalšími institucemi, například s OSPODEM.“

Máte ve škole nějaké speciální metody, formy, nebo pomůcky na to, jak odhalit rizikové chování? (např. schránka důvěry apod.)

- „Máme dotazníky na sociální klima, ty standardizované. Ale když už cítíme, že se něco děje, nebo že si neumíme poradit s klimatem ve třídě, tak tedy nemáme školní psycholožku, ale máme psycholožku, která nám pomůže situaci rozklíčovat. Potom máme tady docela dobrý plán prevence, takže děti mají různé preventivní aktivity. Třeba dneska zrovna mají přednášku na téma trestní odpovědnost. Takže snažíme se, aby děti byly informované, a i my v rámci prevence, abychom udělali maximum. A v rámci metod bych řekla, že si zakládáme především na empatii a na snaze, aby dítě vědělo, že my to neděláme kvůli tomu, že mu chceme dát nějaké kázeňské opatření, ale že se mu snažíme pomoci. Protože většinou tyto děti, které se do problémů dostanou, volají nějakým způsobem o pomoc. Takže se jim snažíme pomoci, ale ne každý to pochopí, ne každé dítě to vnímá, že je to pro jeho dobro.“

Musíte se potýkat s nějakými problémy při řešení rizikových forem chování? (např. rodiče, samotný žák, nedostatečná legislativní podpora apod.)

- „Největší problém je pro nás vždycky nespolupracující rodič. Když jsme tady odhalili v podstatě manipulující dítě, které dost manipulovalo s rodiči, které bylo skrytým aktérem šikany, které si vždycky našlo nějaké slabší dítě ve třídě a bylo mu prostředkem k tomu, aby ho ovládalo, tak když jsme to odhalili, tak jsme spolupracovali i s OSPODEM a jediný kámen úrazu byli rodiče. My jsme zařídili úplně všechno. Dokonce i OSPOD řekl, že jediné, co je možné je umístění toho dítěte do Domečku ve Zlíně. Bohužel poslední slovo má rodič. My jako škola můžeme vhodný postup doporučit, ale je to na rodičích. A až když rodič nespolupracuje, tak OSPOD může nařídit. Ale to musí projít nějakým soudním řízením a k tomu už jsme se nedostali, protože to bylo dítě v 9. třídě. Bohužel všechno bylo zařízené a rodiče nakonec podleli tlaku dítěte a neumístili ho tam a myslím, že sklizení následků odnesou.“

Používáte zde ve škole preventivní program MŠMT?

- „Ano. Myslím si, že ta hlavní myšlenka je určitě správná. Že by se děti měly seznámit jak ze strany rodičů, tak ze strany školy se všemi riziky, které je čekají a měly by vědět, jak na ně reagovat. A to bych řekla, že je smyslem plánu prevence. A možná by měl být méně závazný ten všeobecný plán a školy by měly mít možnost si více uzpůsobovat podle vlastních potřeb. Třeba škola v Mostě bude mít asi jiné potřeby než škola v Hradišti, nebo tady někde na vesnicích. Nemělo by to být tak striktní a měla by tam být větší možnost volnosti. Ale jinak nám obecně plán nevadí, snažíme se ho splnit, vyhodnocujeme a myslím si, že se nám v rámci školy daří.“

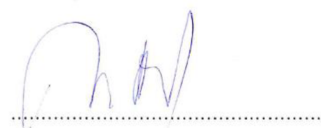
Dle mého se nám daří riziková chování odhalit v počátku a vyřešit. Opravdu to jsou extrémny, kdy se nám to nepodařilo podchytit a pak už byl většinou problém rodič, ale řekla bych, že tu máme bezpečné klima pro děti a že zvládáme všechno vyřešit tak, aby bezpečné zůstalo.“

Kdo u vás na základní škole tvoří minimální preventivní program rizikových forem chování? Čerpáte u práce na minimálním preventivním programu i ze školního preventivního programu, nebo se snažíte vytvořit spíše vlastní, osobní program?

- *„Ten program je taková kostra my si tam pak vkládáme vlastní aktivity. Máme organizace, které s námi spolupracují, například programy proti kyberšikaně. Takže máme programy, které děláme pravidelně každý rok a pak k tomu přidáváme to, co je momentálně potřeba.“*

Myslíte si, že by role sociálního pedagoga mohla pomoci při řešení problematiky rizikových forem chování (ve školách)?

„Určitě ano. Ale bohužel na to ve školách není dostatek financí, protože není prostor platit ani psychology a speciální pedagogy, natož pak ještě sociální pedagogy. Každopádně my tu máme sociální pedagogy ve formě asistentů pedagoga. A právě jedna z našich asistentek pedagoga se podílí ty plánu prevence. Takže u nás, ale pouze jako asistent, protože nejsou finanční možnosti na to mít tu vlastního sociálního pedagoga.“

Ředitelka školy

Academic School,
Gymnázium a střední škola, s.r.o.
Studentův náměstí 1331
602 01 Hlavenky - Malá Strana
Tel.: 576 219 343, IČ: 25346920

VÝCHOVNÝ PORADCE

OSOBNÍ DOTAZNÍK:

Jméno: /

Délka praxe: /

Předchozí studium: /

ROZHOVOR

Setkala jste se někdy s rizikovým typem chování u dítěte?

- „Určitě jsem se setkala s rizikovým chováním u dětí, a s různými typy rizikového chování. Ať je to šikana, kyberšikana, závislost, nebo třeba i poruchy příjmu potravy. I sebepoškození.“

S jakým nejčastějším typem se dnes setkáváte?

- „Po době covidu je to nejčastěji závislost na počítačích, mobilních telefonech, sociálních sítích. A zároveň se vyskytly i obavy a strachy z kolektivu ve třídě. Vrátit se zpět mezi živé osobnosti zpět z toho online světa, mezi normální lidi. Děcka mnohé v té pubertě fakt jako mají a mnoho z nich mělo problém, ta sedmá osmá třída, vejít zpátky do té smečky. Protože tam se obávám, že došlo k tomu, že oni něco jiného v online světě napsali a pak museli dojít osobně, nebo muselo dojít k tomu osobnímu kontaktu a mohlo dojít ke konfrontaci toho, co bylo napsané s realitou. Máme tady dokonce holku, která se po době covidu do své původní školy a třídy nevrátila, protože zažila šikanu na původní škole. Fyzickou i tu online.“

Jakým způsobem je možné odhalit rizikové formy chování?

- „Je to možné odhalit tím, že učitel chce odhalit. Že si všimá, dívá se, dává si do souvislostí, komunikuje s ostatními kolegy. A důležitá je tam role toho třídního učitele, který tu třídu, ty děti i to rodinné zázemí zná a ví, co je ještě normální a co už normální není. Co je přijatelné a co už je za hranou. A potom je možná, nebo dobrá komunikace třídního s těmi rodiči, kdy ta komunikace musí být otevřená, musí tam panovat teda důvěra, a když tam ta důvěra je, tak pak nemá problém třídní zvednout telefon a zeptat se co se u nich doma děje a jestli je to teda vlivem něčeho, nebo je to opravdu nějaká patologie, kterou třeba řeší i doma, nebo se projevovala ve škole.“

Máte nějaké speciální techniky, metody, pomůcky, jak odhalit rizikové formy chování?

- *„Máme schránku důvěry, ale děcka ji nepoužívají, protože si myslím, že u nás ty vztahy jsou jakoby úzké mezi učiteli a děckama, nebo mezi tím třídním a těma děckama, že když už něco prostě tušíme, tak se narovinu zeptáme. Je to o tom, že o pozorování, o našem nějakém pedagogickém taktu, o nějaké vyšší míře naší snahy s nimi více komunikovat, protože celé je to o tom, že když to děcko tráví prostě většinu dne tady ve škole, tak neříkám že nejsme učitel a žák, ale mnohdy už děcka mají tu důvěru, vybudovali jsme si ji za tu dobu. Oni o nás spoustu věcí ví, my o nich spoustu věcí víme a tím, že je to vzájemné, tak nepotřebuju žádnou speciální metodu na to, abych zjistila, co se tam děje. Občas teda použiju třeba SORATH, na to abych si vyklíčovala kdo je kdo v té třídě, když to není jasné, ale myslím, si, že tím, že jsou si ty vztahy tak blízké v celé té tripartitě, tak se dá všechno zatnout, nebo odhalit hned v počátku. Takže teď jako neřešíme nic zásadního, nebo dlouho jsme neřešili nic extrémně zásadního, co by někomu mělo ublížit. A ještě druhá věc toho je, že to neřešíme za ty děcka, ale postavíme ty děcka k té zodpovědnosti za ty své činy a musí si to odžít, prožít si to, i ty špatné emoce, ale s tím, že jim stojíme za zády a provedeme je.“*

Jak postupujete, když zjistíte u žáka rizikovou formu chování?

- *„Tak když je nějaké rizikové chování, asi bych to musela rozdělit na dvě části vlastně, na oběť a na agresora, nebo jak bych to řekla. Tak když je to rizikové chování bez oběti, jakože se to týká jenom toho dítěte, třeba závislost na mobilech, nebo právě anorexie, nebo bulimie nebo něco takového. Je tam vždycky nějaký pohovor toho člověk, který má k tomu děcku, nebo, se člověkem, ke kterému má to dítě důvěru a je to jedno jestli je výchovný poradce, speciální pedagog anebo to bude školní uklízečka. Je to úplně jedno, to my vždycky říkáme děckám, že mají přijít za tím, ke komu mají důvěru. Takže když šesták půjde za svou bývalou třídní z pětky, tak prostě půjde za ní. Takže je tam nějaký osobní pohovor, snaha to dítě přivést, nebo, vyzvědět, jestli to rodiče ví, jestli tuší, že se něco děje. Dost často třeba dáváme dětem šanci to doma říct sami, nebo jsme třeba nápomocni k tomu, aby řekli že se něco stalo, do telefonu. Aby to dítě mělo tu oporu v tom, že v tom není samo a potom, když to třeba pokračuje, tak je tam pohovor s rodiči, co třeba proto můžeme udělat, pro rodiče, co oni mohou udělat. Zdůrazním to, že ta tripartita musí pořád fungovat, musíme komunikovat, že když se něco změní, tak bysme to měli vědět, protože se to projeví v chování toho dítěte. Pak se vždycky tomu dá nějaký čas, jak se nastaví pravidla, nebo jak se něco změní, a pak si dáme schůzku, nebo si zase zavoláme. Jsme v kontaktu, jestli to funguje, nebo to nefunguje. Když je to třeba šikana, tak tam teda u toho*

nikdy nejsme sami. Tam už u toho bývá právě ten speciální pedagog, třídní učitel, nebo třídní učitel a výchovný poradce. Děláme samozřejmě zápisy, kdy už se to týká třeba vyšetřování a první je to snaha přivést to dítě k nějakému nadhledu sama nad sebou, co se děje. Aby řeklo, třeba je v tom zainteresovaný. Nechci říkat výslechy, ale asi to tak je, že se musí obejít ta třída, nebo ty osoby, které to dítě jmenovalo, zase se udělají zápisy, samozřejmě ty děcka si o tom, řeknou, byť je prosíme, aby ne, ale už jenom to, že je o to poprosíme tomu dá tu váhu, že začnou přemýšlet nad tím, co vlastně vypustí z té pusy před ostatními. No a hledá se teda nějaké řešení, které není jen na té oběti a na tom agresorovi, ale v devadesáti devíti procent je to i na kolektivu celé třídy. Takže potom je to zase o práci toho třídního, nebo toho občankáře, který tam dává a zařazuje činnosti, které vedou děcka k tomu, aby pojmenovaly, navázaly spolu zase nějak ty vztahy. No a děláme často i komunitní kruh. Víc teda na prvním stupni, na tom druhém je to až když je potřeba dát slovo opravdu každému.“

Jakou úlohu v procesu řešení hraje výchovný poradce?

- *„Ten výchovný poradce je tam jako ten nestranný. Měla by to být nestranná osoba, která to vidí s nadhledem, která tam není emočně zatížená, má všechny ty kontakty a ty trumfy v rukách, v tom, že ví ten mechanismus toho řešení a drží tu linii. Když je tam ten třídní, nebo to děcko, nebo ten učitel, kterého se to třeba týká, tak jsou v tom emočně zainteresovaní a musí tam být někdo, kdo drží tu linii toho řešení toho problému a hledá ty souvislosti bez těch emocí. A musí dávat potom tu zpětnou vazbu, což je hrozně důležité. Je to ten, kdo nemá tu, není tam emočně zainteresovaný. A snažíme se to tak dělat, že když už je to něco závažnějšího tak se snažíme, aby do toho ten třídní nevstupoval, do toho řešení. Vstupuje až když, potom.“*

Zažíváte nějaké problémy při řešení rizikových forem chování?

- *„Tak máme. Vždycky jsou nějakí rodiče, co nespolupracují. Kterí v tom problém nevidí. Těch je ale minimum. Tam je ale pak jasné, že s tím nic neuděláme. My jenom můžeme už jako říct, toto je za hranou, a možná kontaktovat potom leda tak OSPOD, protože se nám nepodařilo nic vyřešit, nikam to dotáhnout, ale musíme se ty všechny věci snažit vyřešit první ve škole. S legislativou narážíme na to, že teď se vlastně změnil pojem šikana, kyberšikana. Kdy najít tu hranici mezi tím, kdy je to pomlouvání a kdy je to šikana. V uzavřených skupinách třeba. To jsme teďka řešili a mám dva různé výklady od policie. Kde je ta hrana nějakého trestního oznámení, nebo oznámení na policii, že se něco děje. Dost často máme zameškané hodiny, nebo záškoláctví. Na to všechno jako metodické pokyny jsou a asi jasné, ale na tady toto je to horší. Nicméně i ten OSPOD už má prostě lidi, kterým je možné zavolat, aby řekli, jestli je to ještě*

řešitelné na půdě školy, nebo už je potřeba, aby zasáhli oni, nebo kontaktovat policii. Dost často je to potom jako postoupeno nějaké pedagogické radě, nebo užšímu vedení školy, kde my se domluvíme, koho kontaktujeme, koho se zeptáme, jako ty kontakty jsou, a pak se třeba rozhodne dál. My se snažíme, aby k takovým věcem nedošlo. Aby to bylo vyřešené ve škole, aby to bylo vyřešené s rodiči, ale říkám, jsou i případy, kdy se nehme. Když nechce rodič, nemůžeme udělat vůbec nic. Děcko je ovlivnitelnější, děcko si ovlivní i ta třídní, ale ti rodiče, když nechtějí, nepohne s nimi nic.“

Spolupracujete s nějakými organizacemi?

- *„Občas jsme zašli do SVP Help, ale oni nedělali s téma dětma možná nic víc než to, co my. Já, když jsem tam s děčkama byla, tak nedělala ta psychologka s děčkama nic jiného než to, co dělám s děčkama v komunitním kruhu, nebo když to rozvykládáme. Takže nám jako nikdy nikdo nijak extrémně nepomohl. Já, když chci, aby měl někdo ten nestranný pohled, tak si tam někoho pozvu do té třídy, třeba z prvního stupně, kdy tu třídu neučí a není zatížený, ale jinak jako až tak že bychom, co se týče toho chování, nebo vztahů, někoho potřebovali, tak to asi ne. Jako máme psychologku, kterou můžeme kontaktovat, která, když něco potřebujeme, tak je ochotná a přijde, ale to se stane jednou za, teď tu byla naposledy tak před třema rokama. Co se týče té kybernetické sféry, nebo prostě toho online světa, tak mám lidi, kteří přijdou, dělá to pod záštitou paní Krmelová pod záštitou Caliditas. Ta vytvořila několik programů webových, které používají různé ostatní společnosti, ale taky si to asi bych řekla zvládáme sami, protože s téma dětma prostě mluvíme. Taky děcka u nás nemají zakázané telefony, teď teda to mají zakázané o přestávkách, aby si po covidu od nich trochu oddechli, ale jinak je vlastně používají a snažíme je přivést k tomu, že ta technika není jenom ke komunikaci, že mají komunikovat z očí do očí, ale že je to prostředek práce. Ale neříkám, že se nás to netýká, týká se nás to taky. Tento rok jsme řešili. Ale myslím si, že to bylo dané tím covidem. Že psali něco jiného, než byli schopní ustát potom tváří v tvář. Ale v čem je mezera, to jsem zjistila v době covidové, když jsem děčkám domluvila přednášku s právníčkou. Děcka nemají právní povědomí. Co je, nebo co není trestný čin a co není, že třeba i od třinácti už můžou být postihnutelné ty děcka, takže tam je strašné vakuum, a to děcka kvitovaly a hodně měly otázky. Co je, co není, takže jim odpovídala opravdu a mínim to ještě zopakovat. Takže, a vím, že na to reagoval i OSPOD, že děcka neví vlastně, ve třinácti, čtrnácti, patnácti, co je to trestní odpovědnost a že už nějakou mají. Takže i toto by mohlo být, že oni mnohdy dělají něco, myslí si, že je to dobrý, ale ono to dobrý není.“*

Myslíte si, že by role sociálního pedagoga ve školách mohla pomoci při řešení rizikových forem chování?

- *„Nám by se to asi jako by líbilo, protože třeba ve Finsku a ve všech zemích, kde jsme vlastně byli, tak učitel je učitel a vychovatel je vychovatel a na každé škole byl, nebo mají oni prostě psychologa, výchovného poradce, který nedělá nic jiného. U nás se prostě ty funkce spojují a je to hrozně zatěžující, protože samozřejmě pro mě jako člověka je primární, aby to dítě bylo dobrý, jako v pohodě, a pak teprve je to učení, protože když není v pohodě, tak se stejně nic nenaučí. Takže když by byl ve škole někdo, kdo by vlastně byl tři v jednom a dělal by jenom to, to znamená výchovného poradce, speciálního pedagoga a toho koordinátora těch problémů, tak by se odlehčilo učitelům a ten člověk by měl práce až nad hlavu. Takže ano. Ale to by se musela změnit celá legislativa, smýšlení našeho školství, protože u nás je prostě zakázané třeba dítě poslat ven ze třídy, protože bych mu ubírala nárok na vzdělání, ale že trpí zbytek třídy, protože je ve třídě někdo, kdo holt není schopný sedět chvilku, to už jaksi nikoho nezajímá. byt má asistenta, který by ho měl zvládnout, tak jsou případy, kdy to dítě nezvládnou. Takže snaha, a třeba viděla jsem to i v zahraničí, kdy oni ty děcka odvedou do speciální místnosti, kde je prostě ten člověk, který se tomu děcku pověnuje, on ho uklidní, postaví do zpátky do toho řádu, do toho systému, udělá s ním tu práci a pak ho zavede zpátky do té třídy. Ten učitel se tím nemusí zabývat. Myslím si, že to bylo Holandsko. Oni to prostě mají tak, že učitel jenom učí. Teď alespoň máme asistenty. Jako všechno je možné, řešitelné, ale je to zatěžující tenhle proces. Zase na druhou stranu, i ty děcka, jako zbytek společnosti musí vidět, že jsou různí lidé a zároveň ty děcka se nechcou povyšovat, takže se musí najít nějaká zlatá střední cesta.“*

Využíváte při řešení rizikových forem chování i preventivního programu MŠMT?

- *„No škola si má vlastně vytvořit rizikový plán, protože ten preventivní program je tak strašně obsáhlý, jako co mám udělat, když mám drogově závislého ve škole, co mám udělat, když je opilý, co mám udělat, když to, když ono. My se na to podíváme v okamžiku, kdy je tento problém, tak na ten postup se podívám, to ano a tady ten rizikový plán, který my si máme vytvořit, tak ten by měl být heslovitý, abych se v něm vyznala. A v tom, co je v MŠMT se nevyznám, protože je to hrozně dlouhé a je toho hrozně moc. Já vím, co mám udělat, vím, kde to najdu, ano najdu to, to znamená, že když se něco řeší, tak si dokážu představit, že to někdo jiný řeší a řekne, najdi, co máme, jaký je správný postup, když by se to stalo, co máme udělat. Tak jo, dva to budou*

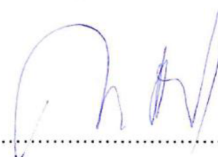
řešit, třetí to vyhledá. Ale není možné, abychom to měli stoprocentně zámknuté. Vím kde to najít. A každá ta situace je stejně úplně jiná.“

Jak hodnotíte program MŠMT v oblasti rizikových forem chování u žáků?

- *„No on je to napůl právní dokument, takže učitel je psycholog, rodinný terapeut, právník, prostě všecko. A pak člověk něco vyřeší, někoho zachrání a pak se doma klepe, jestli to udělal správně, jestli náhodou někdo na něho nemůže, že to udělal špatně.“*

A kdybyste měla možnost něco programu MŠMT přetvořit, nebo změnit, co by to bylo?

- *„Tak ono to asi bez toho právního nejde, protože děcka na základce nejsou plnoletí, zodpovídají za ně rodiče, rodiče tu nejsou, takže se musíme držet nějakého právního rámce. Jako ideální by bylo, aby přišel v ten okamžik, nebo byl ve škole někdo, kdo by to měl všechno zámknuté a ten učitel by to nemusel řešit.“*

Ředitelka školy

Academic School,
Matejův škola a základní škola, s.r.o.
Studentské náměstí 1531
626 01 Uherské Hradiště - Mařatice
Tel.: 576 519 343, IČ: 25346520 -1-

ROZHOVOR – SPECIÁLNÍ PEDAGOG

OSOBNÍ DOTAZNÍK:

Jméno: p. učitelka Ivana

Pracovní pozice: učitelka českého jazyka (poloviční úvazek), školní psycholožka, školní speciální pedagožka

Délka praxe: 10 let

Předchozí praxe: neuvedeno

Studium: VŠ Plzeň – psychologie, učitelství, VŠ UP Olomouc – speciální pedagogika

ROZHOVOR

Setkáváte se zde ve škole s nějakým typem rizikového chování u dětí, popřípadě s jakým nejčastěji?

- „Záškoláctví, nějaké agresivní chování. Ale to jsou jakoby věci, které se ke mně dostanou přes individuální konzultace dětí, které mi zaklepu na dveře, nebo mi zavolá rodič, nebo přijde někdo ze třídy, jako spolužák. Nebo ta schránka důvěry opravdu třeba funguje tímhle způsobem. Nebo velmi rozšířené teďka aktuálně agresivní chování obrácené směrem k tomu dítěti, takže sebepoškozování velmi často. A potom klasicky problémy s vrstevníky, práce se třídou, s třídními kolektivy v rámci nějakého klimatu těch tříd.“

Jakým způsobem nejčastěji odhalujete a pracujete s rizikovými jevy u dětí na této základní škole?

- „Ve chvíli, kdy to zaznamenám nějakou takovou věc, tak záleží na tom, jak se ta informace k mně dostane. Ve chvíli, kdy je to zhroucené dítě, tak pracuju na základě nějaké krizové intervence, kde s tím dítětem vlastně pracuju, po sléze informuju samozřejmě rodiče vždycky. A na základě toho nastavujeme další postup. Když ta situace je hodně vážná, nebo velmi vážná, nezvládnutelná v rámci tady nějakých mých možností, protože ta škola je velká a jsem tady sama, takže je vám jasné, že nemůžu zvládat takové nějaké jako nějakou systematickou péči o jedno dítě, ale zachytíme ten problém, předáváme dál, informujeme rodiče, a předáváme dalším

specializovaným odborníkům. Lékařům, psychiatrům, případně nějakým dalším odborníkům. Potom případně nějakou další péčí a po konzultaci s rodiči mi tedy buď dají souhlas nějaké té další práci v rámci školy, tak to dítě ke mně v rámci souhlasu rodičů začne docházet na nějaké individuální konzultace, kde pracujeme na tom konkrétním problému. Případně ten záchyt může být i od třídního učitele třeba, takže tam potom se domlouváme se třídním učitelem na dalším postupu. Zase ve spolupráci s vedením školy, takže ve chvíli v rámci školního poradenského zařízení, ve chvíli, kdy prostě ta situace je vážná, tak to všechno konzultujeme v rámci celé té skupiny lidí a nastavujeme zase další potup. Věnujme se třeba v rámci třídnických hodin, kterých se teda účastním já, anebo jdeme třeba opravdu do toho SVP do Uherského Hradiště, kde mají programy pro třídy, kdy potřebujeme v podstatě jakoby pomoci i z té druhé strany.“

Musela jste se někdy při řešení problému potýkat s nějakými zádrhly? (Např. rodiče, legislativa...)

- *„Rodiče mají někdy tendenci bagatelizovat, zlehčovat ten problém, takže někdy to trvá nějaký čas, než se dopracujeme k nějaké spolupráci. Ale pochopitelně, pokud je ta situace vážná, řeknu třeba v kombinaci s nějakým sebepoškozováním, n tak je to pro ně jako šok, hlavně ze začátku. Když třeba tady o tom jakoby nemají vůbec tušení. Zase záleží na konkrétním problému, někdy jako mají tendenci to zlehčit, mají pocit, že to zvládnou nějak jakoby sami, nebo chtějí to jako lidově utulnat. Tak žijeme taky na malém městě, takže mají obavy zdá se i tady z toho. Ale často se stává, že se vrací zpátky a chtějí tu pomoc, protože vidí, že je to jako nezvládnutelné. To se týká rodičů. Musím říct, že jsem asi nesetkala s rodičem, který by byl nějaký jako agresivní, nebo nezvládnutelný v té komunikaci. A jinak bych řekla, že jako nenarážíme na moc. OSPOD, i když jsem studovala v Olomouci, tak nám vždycky říkali, že je dobré si nastavit dobré vztahy s OSPOD, takže je to člověk od člověka. Jsou kolegyně, které chtějí vlastně předávat tady ty informace. Chtějí nějaké vyjádření o tom dítěti, zpětnou vazbu nemáme. Jsou kolegyně, se kterými se dá mluvit, takže je to různé.“*

Spolupracujete s nějakými organizacemi v rámci řešení problematiky rizikového chování u dětí?

- *„Jsme ve spolupráci s SVP tady v Uherském Hradišti a školská poradenská zařízení. Takže porady, školská poradenská centra a vlastně co se týká té spolupráce. Já mám potom víc nastavenou tu spolupráci i s OSPOD, nebo i se stane že Policie České republiky, nebo soudy chtějí vyjádření nějaké. K nějakému konkrétnímu dítěti, ale to se potom týká nějakých rodinných záležitostí spojených se školou.“*

Myslíte si, že role sociálního pedagoga (ve škole) by mohla pomoci při řešení problematiky rizikových forem chování u dětí?

- „*To se jako hodí určitě takový člověk. Když ta škola je velká jako ta naše, protože mají tu samozřejmě i děti z cizojazyčného prostředí, máme tady děti s jiným mateřským jazykem, děti romské, takže jako umím si představit, že se tady o tu skupinu dětí stará jako další pedagogická osoba ještě.*“

Používáte při řešení problematiky rizikových forem chování u dětí i plán prevence MŠMT?

- „*Tak mám nějaké konkrétní postupy, tak jak vycházím z toho konkrétního dítěte. Bude-li tady deset dětí, které se budou řezat, tak s každým je potřeba pracovat trochu jinak. Takže samozřejmě všechny ty postupy, v rámci toho, na čem jsme domluvení, ale je to u každého dítěte jinak. Každé to dítě potřebuje jiný čas na vypěstování si důvěry. Ve mně, ale i ke každému tady člověku. Takže někdo je otevřenější, někdo je uzavřenější, někdy to trvá delší dobu, někdy ty vztahy v rodině nejsou ideální, takže trvá dýl, než to dítě přesvědčím.*“

**Základní škola, Staré Město,
okres Uherské Hradiště,
příspěvková organizace**
Komenského 1720
686 03 Staré Město -6-
IČO: 750 22 567

.....
Ředitel školy/zástupce ředitele školy

ROZHOVOR – VÝCHOVNÝ PORADCE**OSOBNÍ DOTAZNÍK:**

Jméno: p. učitelka Šárka

Délka praxe: 15 let

Předchozí praxe: neuvedeno

Studium: filozofická fakulta Univerzity Karlovy Praha

ROZHOVOR**Setkáváte se zde ve škole s rizikovými typy chování a s jakými nejčastěji?**

- „*Tak určitě. Máme tady víc případů, záškoláctví, agresivní chování. Náznaky šikany.*“

Jakým způsobem nejčastěji odhalujete rizikové chování zde ve škole?

- „*Většinou od paní psychologky, za kterou jdou děti, nebo od učitelů, popřípadě schránka důvěry. Máme i schránku důvěry, kterou má na starosti metodik prevence.*“

Jakým způsobem postupujete, když odhalíte rizikovou formu chování? Jaké je řešení?

- „*Tak se třídními učiteli, s paní psychologkou, se třídou.*“

Musíte se někdy potýkat s problémy při řešení rizikových forem chování? (Například rodiče, legislativa...)

- „*Rodiče sem tam nespolupracují, to je jasné. Ale jako legislativně, tam jde o spolupráci i třeba OSPOD, tak tamto možná vážně. Tam nemáme zpětné vazby.*“

Spolupracujete i s jinými organizacemi mimo OSPOD:

- „*Středisko výchovné péče, porady, speciálně-pedagogická centra.*“

Myslíte si, že by role sociálního pedagoga (ve škole) mohla pomoci při řešení problematiky rizikových forem chování?

- „*Tak určitě. Jsme velká škola, takže by určitě nebylo od věci, kdyby tady někdo byl a věnoval se těm děckám a těmto věcem.*“

Používáte preventivního plánu MŠMT? Jak tento plán hodnotíte?

- „Spíš máme vlastní. Jedeme podle primárního preventivního programu, ale máme tady takové své postupy, které máme interně osvědčené.“

**Základní škola, Staré Město,
okres Uherské Hradiště,
příspěvková organizace**
Komenského 1720
686 03 Staré Město -6-
IČO: 750 22 567

.....
Ředitel školy/zástupce ředitele školy

ROZHOVOR – ŘEDITEL ŠKOLY

OSOBNÍ DOTAZNÍK:

Jméno: p. zástupce ředitele Pavel

Délka praxe: 24 let

Předchozí praxe: střední odborná škola a gymnázium Staré Město učitel a zástupce ředitele

Studium: filozofická fakulta Ostravské univerzity – německý jazyk pro střední školy, dějepis pro střední školy

ROZHOVOR

Setkáváte se ve vaší škole s rizikovým typem chování a popřípadě s jakým nejčastěji?

- „Rizikové jevy většinou co se týká podpůrných opatření. Škola je obrovská, cca 750 žáků. Tady na tom druhém stupni máme 450 žáků zhruba a máme tady podpůrná opatření zhruba u 60 žáků. Asistentů pedagoga využíváme 8 na druhém stupni a celkově je jich na škole 14. Tyt rizikové jevy, máme tady některé děti, které mají diagnostikované problémy v chování, takže v podstatě je to taková bych řekl zhoršená kázeň ve výuce i o přestávkách. To je asi zhruba u sedmi dětí. Ale jinak jsme tu zatím nic závažného neřešili, to zatím ne.“

Jakým způsobem je možné odhalit rizikové formy chování u dětí zde ve škole?

- „Nejčastěji mě na to upozorní rovnou vyučující té dané hodiny, nebo třídní vyučující. Máme tady schránku důvěry, takže přes tu schránku se taky řeší nějaké věci, máme výchovnou poradkyni a mimo ni tady pracuje také preventista, který má na starosti tady tyhle záležitosti, plus psychologka, která nás také upozorní na to, že se něco děje. A potom máme čtyřikrát do roka sezení školního poradenského centra, kde vlastně jsou přítomní jak výchovná poradkyně z obou stupňů, i psychologka a oba dva preventisté, oba zástupci ředitele i ředitel. Takže ti lidé si potom řeší jednotlivé děti, vždycky to probíráme ročník po ročníku.“

Jakým způsobem postupujete v případě, že odhalíte rizikovou formu chování u žáka?

- „Problémy konkrétně osobním pohovorem, případně si pozveme rodiče, když je to něco vážnějšího. Pokud je to hodně závažné, tak spolupracujeme s pedagogicko-psychologickou poradnou a s OSPOD. Ta sezení s OSPOD jsou výjimečná, jsou tady tak třikrát čtyřikrát do roka, ale proběhnou. Většinou se jedná o žáky, kteří jsou prospěchově slabí a většinou si najdou nějakou záminku, proč nechodit do školy. Mají navíc podporu u rodičů potom. Opravdu jsou to

většinou děti ze sociálně slabého prostředí, kde v podstatě, jsou to třeba děti, které opakují ročník a vždycky se jedná o například dva tři lidi za ten rok.“

Musel jste se někdy potýkat s problémy při řešení? (Například nedostatečná legislativní podpora, nespolupracující rodiče...)

- *„Co se týká problémů, my jsme se dokázali většinou vždycky nějak domluvit. Je fakt, že v poslední době tady máme po Covidu jednoho chlapce, kde ta záležitost jeho nedocházení do školy je tak zásadní, že si to přebral OSPOD. Tam ale ani ten OSPOD nestačí a bude se to řešit s Policií České republiky, protože tam dochází k zanedbání rodičovské povinnosti. Ten chlapec nedochází na vyučování a údajným problémem je chlapcův psychický stav. Samozřejmě nemáme v rukách nic od lékaře, jen ten OSPOD, takže tam je to bohužel problematické u té maminky, která s námi odmítá spolupracovat. Takže to je za ty čtyři roky asi takový případ, kdy se to v podstatě vyhrotilo až takovým způsobem.“*

Spolupracujete s nějakými organizacemi v prevenci rizikových forem chování?

- *„Spolupracujeme dlouhodobě s Kroměříží, kde je organizace napojená na záležitosti šikany, toho, co se všechno může udát například na sociálních sítích. Má opravdu široký záběr, například program pro sedmáky. Ti dospívají, takže je to program o tom, co je všechno čeká, je to v rámci programu výchovy ke zdraví. Potom spolupracujeme s Policií České republiky, kdy tady zase mluvčí Policie Zlínského kraje paní Zámečnicková jezdí za sedmáky, osmáky, to jsou přednášky o trestní zodpovědnosti. Potom jsou tady pořádány setkání na úřadu práce, kde je těm dětem vysvětleno, co je čeká po základní škole, jakým způsobem se ubírat. A potom tady ještě máme Peer activity, kdy teda nám žáci z vyšších ročníků dochází za spolupráce vyučujících k mladším dětem. Baví se tam otevřeně třeba o klimatu ve třídě, co se, jak má dělat. Potom adaptační pobyty pro děti v šestém ročníku. A mimo to spolupracujeme i s HELPEM, protože momentálně tam máme jednu třídu v šestém ročníku, která ne úplně skvěle si sedla, co se týká povah těch dětí, takže tam se to řeší těma návštěvama toho HELPU. Myslím i, že tyto konkrétní návštěvy jsou opravdu velmi užitečné, dobře se to vysvětluje i rodičům, že nejde o nic závadného.“*

Myslíte si, že roli sociálního pedagoga (ve škole) by mohla pomoci při řešení problematiky rizikových forem chování u dětí?

- *„Já si myslím, že v případě, že by to bylo takto. U nás toto zabezpečuje ten psycholog, protože ten má ještě společně s tím preventistou široký záběr. Určitě v rámci tohoto předpokládám, že*

tam nějaké školení je, nebo se paní psychologka o toto zajímá a samozřejmě i ty výchovné poradkyně tady tohle řeší. Těžko říct, možná jo. Na těch velkých školách by to určitě nebylo do věci, kor třeba na této škole, kdy k nám chodí například i děti z romské komunity a někdy je to takové trošičku složitější je úplně do toho kolektivu stoprocentně začlenit. Na druhou stranu tady máme děti například v šesté třídě, to jsou opravdu velmi šikovné děti, a mají některé jedničky, dvojky, a jen jednu trojku na vysvědčení. Samozřejmě je úspěch, když absolvují těch devět roků, je to pro nás úspěch, ale většinou končí v sedmičkách, osmičkách. Takže tam by to nebylo úplně od věci mít.“

Používáte při řešení rizikových forem chování i preventivní plán MŠMT?

- *„My s ním musíme pracovat. Podle toho vypracováváme náš preventivní plán a každý rok diskutujeme, hlasujeme na pedagogické radě, jestli tam něco nechybí, nebo naopak. V tomto ohledu se mi líbí, že když jsem nastoupil sem, bylo vidět, že se o to tahle škola vážně zajímá. Protože ty základky se snaží zachytit ti problémy u těch dětí v plné šíři, ty střední tam už to tak není, kor na těch výběrových. A to je kolikrát na škodu.“*

Základní škola, Staré Město,
okres Uherské Hradiště,
příspěvková organizace
Komenského 1720
686 03 Staré Město -6-
IČO: 750 22 567

.....
Ředitel školy/zástupce ředitele školy

ROZHOVOR – ŘEDITEL ŠKOLY

OSOBNÍ DOTAZNÍK:

Jméno: p. ředitelka Andrea

Pracovní pozice: ředitelka školy

Délka praxe: 27 let

Předchozí praxe: střední škola s odborným učilištěm, druhý stupeň a první stupeň ZŠ

Studium: pedagogika v Olomouci

ROZHOVOR

Setkáváte se zde ve škole s nějakým typem rizikového chování u dětí a s jakým nejčastěji?

- „*Tak rizikové chování bych řekla, že tu nebylo až tak moc. Byly tu náznaky šikany, a ta drobná šikana, projevila se tady šikana spolužáků. Vesměs to bylo v odpoledních časech, takže se to netýkalo té školy dopolední, nicméně to pak mělo důsledek toho, že ten žák, žákyně nechodili do té školy úplně s radostí, takže se té školy se to pak týkalo a vlastně jsme tuhle situaci začali řešit. A pak jsme tu měli žáka, který měl specifické poruchy a tam opustil školu bez dovolení, takže tam jsme to řešili. Ale vše se vyřešilo ku prospěchu všech stran zúčastněných. No a pak právě je ta kyberšikana. Kdy byly za pět let dva případy. A oba ty případy byly právě v odpoledních hodinách, na sociálních sítích. A jelikož sama učím informatiku a máme tady preventivní programy, tak prostě se setkáváme s tím, že to nestačí. Že ač ti žáci, i když na ně tady působíme, tak se to stane. Naštěstí se o tom brzy dozvíme a s rodiči jsme to mohli řešit. Ještě si vzpomínám, to byly krátkodobé věci, které se pak velice rychle řešily, tak jenom řeknu, že jsem tady měli od rodičů podnět, že žáci používají dnes velmi populární lifty (tabákové polštářky sloužící ke přijímání nikotinu metodou tzv. žvýkání tabáku) ale ve škole jsme to neprokázali. Takže používání jsme tady nezjistili. Ani v odpadkových koších, nic jsme nezjistili. Dále elektronické cigarety že používají, také jsme nezjistili na půdě školy a v rámci té školy nemáme informaci, že by se to používalo. ale sledujeme to.“*

Jakým způsobem zde ve škole nejčastěji odhalujete případy rizikového chování u dětí?

- „*Máme školní psychologku na půl úvazku, takže je tady každý den, máme tu speciální pedagožku a máme tu výchovnou poradkyni, která je sdílná, velmi milá a děti ji mají rády. Takže dozvídáme se o tom a výborně pracují třídní učitelé. Takže dozvídáme se o tom. Buď učitel volá třídnímu,*

nebo to dítě se svěří té psychologce. Zatím je to tak, že ty informace se k nám záhy dostanou a rodiče jsou velmi spolupracující.“

Používáte zde ve škole nějaké speciální pomůcky, nebo metody pro odhalování rizikového chování? (Například schránka důvěry a podobně)

- *„Tak schránku důvěry jsme tady měli, ale v podstatě byla stále prázdná, takže hlavní pomůcka je komunikace. A pak je tady ta psychologka, které se žáci mohou svěřit a mohou za ni přijít. Nebo za tou výchovnou poradkyní. Anebo nám můžou napsat email. My máme všichni emaily i všichni žáci školy, takže můžou napsat email, aniž by o tom kdokoli věděl.“*

Jakým způsobem postupujete v případě, že odhalíte rizikovou formu chování u žáka?

- *„Tak každá škola musí mít zpracovaný plán na řešení těchto problémů, takže postupujeme přesně podle toho plánu. No a ve škole je vlastně speciální pracoviště zřízené, které vedu já jako ředitel, které já zaštiťuju, a to pracoviště se sestává z výchovné poradkyně, z psychologky a ze speciální pedagožky, takže vlastně tady tahle skupina tyhle problémy řeší. Takže já to předám jim, samozřejmě v součinnosti s třídním učitelem a oni podle toho plánu hovoří. Záleží na tom problému. Pokud je to problém malý, který stačí vyřešit v tom kolektivu, tak psychologka naplánuje nějaké aktivity, vstupuje do těch tříd. Jde to nad všechno, kdyby se měla psát písemka z matiky, tak se psát nebude, ta psychologka tam prostě jde, to je prioritní číslo jedna, a pracuje s tím týmem. Pokud se to ani takto nepodaří a přetrvává to, tak do toho vstupuju já, a tak to má tu nadstavbu.“*

Musela jste se někdy potýkat s problémy při řešení rizikové formy chování u žáka? (např. rodič dítěte, dítě samotné, nedostatečná legislativní podpora apod.)

- *„Máme tady asi dvě nebo tři děti, kde je rodina sledována OSPODEM, protože ta rodina není spolupracující, nebo není spolupracující, prostě jsou ty rodiny pod dohledem, takže tam chci říct, že tam to moc nefunguje. Ale tam s tou kolegyní, se kterou spolupracujeme tam je to fajn a když to teda přeroste do té báze, do toho vyššího levelu, tak tam spolupracujeme s tím OSPODEM, a jinak ty metody, jak jsem popsala. Jinak s rodičema to se samozřejmě stane. Čerstvý případ jsme dořešili dnes. Těch případů je tu zatím málo. Je to možná tím místem, tou lokalitou, že se všichni známe, ale samozřejmě my na ty rodiče působíme. My se jim nesnažíme říct, že vaše dítě je nejhorší, vaše dítě to udělalo, ale snažíme se přijít na ty příčiny. Než se s nimi setkáme, tak hledáme i kde mohla přijít ta chyba na té druhé. I ten, kdo je šikanovaný, tak mohl třeba někde tu záminku mít, pro ty žáky, takže snažíme se dopátrat. A samozřejmě vše*

řešíme vždycky zvlášť. My si je sem nevoláme na to, aby si tu vyříkávali účty. Spíš nabízíme pomoc. My nabízíme pomoc i těm, kterých děti byli v té roli těch, co šikanovali. Takže to rodiče přijdou, oni spolupracují. I když nesouhlasí a přinesou si ty svoje argumenty, my si je vyslechneme a snažíme se dobrat toho, že tu situaci chceme řešit. Samozřejmě kdyby tu ta šikana a ta nespoupráce těch rodičů byla, tak samozřejmě potom Policie České republiky. Ředitel je povinen oznámit. Takže zatím se nám poštěstilo, že jsme vyřešili vše ku prospěchu obou stran, protože obě ty strany jsou na tom špatně. Například když dítě v šesté třídě udělá takový kousek, že se spojí na sociálních sítích proti někomu jinému, tak mu to připadá v ten daný okamžik ohromná sranda a vůbec netuší. A my pak musíme zjistit, jestli je to záměr, nebo je to ta hloupost, nebo jak to je.“

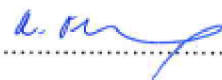
Myslíte si, že role sociálního pedagoga (ve škole) by mohla pomoci při řešení problému rizikového chování u žáků?

- „No já si myslím, že je dobré si vymezit, kdo co dělá. Vzniklo spoustu nových pozic. Na škole se vám objeví psycholog, speciální pedagog, výchovný poradce a preventista. A teď kdo co dělá. Tak je potřeba od té školy a od těch osob řádně rozlišit, kdo do čeho bude vstupovat. Ale vlastně tvoří ten jeden celek, kdy to je to speciálně pedagogické centrum ve škole a psychologická pomoc. Každá škola ho třeba nemá. Speciálního pedagoga třeba každá škola nemá. My ho máme proto, že tu máme žáky s vadami, takže máme i poradnu. Psychologa máme z šablon, protože toho já jsem tady chtěla, a toho tu chci. A sociální pedagog by si jel to svoje. Výchovná poradkyně učí a má tři hodiny týdně na to, aby ještě kariérově radila, aby to všechno ještě zašitřovala, aby to všechno stihla. Speciální pedagog učí speciální potřeby, může do toho vstupovat a preventista, ten nemá ani hodinu volna. Ten to všechno může dělat až po výuce, takže pak určitě kdyby ta pozice tu byla, tak si myslím, že by vzal to s těch oblastí a zašitřoval by to tu ve spolupráci s tou výchovnou poradkyní. Určitě by to bylo fajn, ale nejsem si jistá, zda by a práce byla na celý úvazek, nebo na půl úvazku. Třeba sdíleného psychologa, když si představím, že bych ho měla mít jen dva dny v týdnu a pro víc škol. Když je tu pořád, tak tou školou žije. Kdyby tu měl být pořád, tak si myslím, že ještě tady jsou rezervy v tom našem školském systému. Že chceme práci po lidech, kteří si to například ještě dostudovávají všechno, že kdyby tady v systému řekli, že sociální pedagog bude studovat tohle a tohle, bude preventista, bude umět tady a to, tak to má smysl. Pak tady může na část úvazku, nebo na celý být.“

Používáte při řešení rizikových forem chování i preventivní plán MŠMT?

- „Ten preventivní program je potřeba ušít na míru té škole. Kyberšikana na prvním místě. My už třeba víme, že prevence je na každé škole a na každé hodině nejenom informatiky, ale musí působit každý vyučující. Pak si sem voláme odborníky, a právě hodně spoléháme na psychologku, která si zajistí potřebné informace, připraví se na to a pak do těch hodin jde. Když třeba jsme zjistili o těch liftech (nikotinové polštářky sloužící k metodě příjmu nikotinu metodou tzv. žvýkání tabáku), tak sice jsme neprokázali, že přímo tady v této škole se nepoužívají tady tyto pomůcky, nicméně jsme to nenechali náhodě a dětem jsme zprostředkovali obrázky liftů, otevřeli jsme diskusi, a za pomoci výchovné poradkyně a té psychologky, protože do toho musí jít odborníci, tak jsme udělali takový výukový program. Pak je tu výukový program s Kovym (youtuber), a teď máme v plánu další setkání co má na starost výchovná poradkyně. Někdy je dobré to nechat na nás a někdy zase zavolat odborníka.“

ZAKLADNÍ ŠKOLA, VELEHRAD,
okres Uherské Hradiště
Salašská 300
687 06 VELEHRAD
IČ: 46956735

Ředitelka školy

ROZHOVOR – PSYCHOLOG

OSOBNÍ DOTAZNÍK:

Jméno: /

Délka praxe: /

Předchozí praxe: /

Studium: /

ROZHOVOR

S jakými typy rizikového chování jste se měla možnost na této škole setkat?

- „*Agrese, šikana, kyberšikana, zneužívání návykových látek, sebepoškození.*“

Jakým způsobem nejčastěji odhalujete rizikové chování u žáků na této škole?

- „*Pozorováním (nejčastěji ze strany třídních učitelů), rozhovorem s daným žákem, jeho spolužáky, kteří přijdou na dané rizikové chování upozornit, nebo rozhovorem s rodiči, kterým se dítě svěří doma.*“

Máte ve škole nějaké speciální metody, formy, nebo pomůcky na to, jak odhalit rizikové chování? (např. schránka důvěry apod.)

- „*Ne.*“

Jakým způsobem nejčastěji řešíte problémy s rizikovým chováním u žáků?

- „*Máme MPP, takže v rámci něho děláme pravidelně preventivní programy ve třídách. Pokud už se nějaké rizikové chování vyskytne, řešíme to intervenční a post intervenční prací ve třídách, dále individuálními konzultacemi s žáky, rodiči, učiteli. Případně doporučíme externí odborníky – např. klinický psycholog, psychiatr.*“

Musíte se potýkat s nějakými problémy při řešení rizikových forem chování? (např. rodiče, samotný žák, nedostatečná legislativní podpora apod.)

- „*Někteří nespolupracující rodiče.*“

Spolupracujete s nějakými organizacemi v oblasti prevence a řešení rizikových forem chování?

- „SVP Uherské Hradiště, P-centrum Olomouc, Aero films, spolupráce s Policií ČR a HSZ.“

Využíváte při procesu řešení i preventivní program MŠMT?

- „Ne.“

Čerpáte i z jiných zdrojů, než z programu MŠMT?

- „Ne.“

Myslíte si, že by role sociálního pedagoga mohla pomoci při řešení problematiky rizikových forem chování (ve školách)?

- „Ne. Aktuálně máme dostatečné personální zabezpečení – výchovný poradce, metodik prevence, školní psycholog.“

ZÁKLADNÍ ŠKOLA, VELEHRAD,
okres Uherské Hradiště
Salašská 300 ©
687 06 VELEHRAD
IČ: 46956735

Ředitelka školy

ROZHOVOR – VÝCHOVNÁ PORADKYNĚ

OSOBNÍ DOTAZNÍK:

Jméno: p. učitelka Tereza

Pracovní pozice: učitelka druhý stupeň, výchovná poradkyně, metodik prevence

Délka praxe: 21 let

Studium: učitelství český jazyk a křesťanská výchova UP Olomouc, učitelství dějepisu MU Brno, výchovné poradenství MU Brno, studium speciální pedagogiky MU Brno

Pracovní zkušenosti: základní škola Velehrad

ROZHOVOR:

Setkáváte se na této škole s nějakými typy rizikového chování u dětí a s jakými nejčastěji?

- „Určitě jsme se potkali, nebo jsem se potkala s rizikovým chováním. Konkrétně se teda jednalo o užívání návykových látek, jednalo se o marihuanu, ale i o nějaké tvrdé drogy plus alkohol, samozřejmě teda taky s užíváním cigaret. A co se týká rizikového chování, určitě jsme tedy zaznamenali nějakou kyberšikanu. Asi v tomto směru to bude všechno, i když musím teda říct, že v současné době jsme nedávno řešili nějaké poruchy příjmu potravy.“

Jakým způsobem nejčastěji odhalujete na této škole rizikové formy chování?

- „Někdy nás upozorní rodiče. Buď to jsou rodiče těch žáků, kterých se to přímo týká, takže kteří jsou třeba šikanováni, nebo naopak rodiče, nechci říct spolupachatelů, ale spíše svědků, kteří si všimnou, že třeba na sociálních sítích probíhá nějaká komunikace, která se jim třeba nepozdává. Takže nás upozorní a dost často se ty informace k nám dostanou od těch samotných žáků.“

Máte nějaké speciální techniky, metody, nebo pomůcky na to, jak odhalit rizikové formy chování u žáků? (např. schránka důvěry apod.)

- „Myslím si, že nemáme momentálně, aspoň o ní nevím. Osobně si myslím ale že není moc potřeba protože tady pracuje paní psychologka ještě, a myslím si, že je to velice fajn, protože pracuje s celými kolektivy, na což teda musím říct, že jako metodik prevence a výchovný poradce vůbec nemám čas při plném úvazku. Děti jí opravdu hodně důvěřují a když má některé nějakou potíž tak opravdu chodí pro pomoc.“

Jakým způsobem obvykle řešíte problém s žákem, či žáky, u kterých se projevuje riziková forma chování?

- „Záleží samozřejmě na jeho rozsahu, na tom, v jakém stádiu ten problém je. Řešíme ho jednak s konkrétním dítětem, ale snažíme se jakoby být otevření a pojmenovat ten problém. V rámci samozřejmě nějaké ochrany osobních dat a zachování práva na soukromí se snažíme pracovat s celou třídou, s celým kolektivem a upozornit na to třeba, že to chování není v pořádku, proč, aby třída věděla, co se stalo, ale aby měli vůči sobě vazby takové přátelské. Aby ten, co se ho to týká, tak toho třeba nevyčlenili potom a tak.“

Musíte se potýkat s nějakými problémy při procesu řešení rizikových forem chování? (např. rodiče žáka, žák samotný, nedostatečná legislativní podpora apod.)

- „První problémy, se kterými se potýkáme, tak jsou problémy časové, protože je to přesně tak jak jsem říkala. Vzhledem k tomu, že mám plný úvazek a učím, tak ve chvíli, kdy řeším nějaký aktuální problém, který vyvstane, tak to znamená, že někdo musí učit za mě, často nevím, jak dlouho to bude trvat, takže se shání zástupy narychlo a je to docela komplikované. To je asi první problém. Druhý, se kterým jsme se měli možnost potkat při řešení vlastně té situace při zneužívání návykových látek, tak bylo to, že instituce, které by nám měl pomoci s řešením, přímo teda toho chlapce k nějakému akutnímu léčení, nebo aspoň pobytu, než se ten akutní problém vyřeší, nebo alespoň pojmenuje, tak tyhle instituce v podstatě nespolupracují. Konkrétně se jednalo o psychiatrické léčebny, které toho patnácti letého hochu nebyly ochotné přijmout, a to ani v té akutní fázi problému. My jsme potom dohledávali, jestli není nějaká jiná pobytová služba, kam by mohl nastoupit, takže tohle je podle mě systémově nedořešené. A co se týká rodičů, musím říct, že jsme se zatím moc nesešli s rodičema, kteří by nespolupracovali. Až teda na jeden případ, kde to chování, teda nejedná se tam o žádné zneužívání látek, nebo něco podobného, jednalo se tam o chování k dospělým, a tam ta spolupráce třeba není ideální, ti nechtějí spolupracovat ani s psychologkou. Ale ve většině případů přistupují rodiče na stu spolupráci a my nemáme žádné problémy.“

Spolupracujete s nějakými organizacemi v oblasti prevence a řešení rizikových forem chování u žáka?

- „Spolupracujeme samozřejmě s pedagogicko-psychologickou poradnou a s metodikem prevence. Oni nabízejí celou řadu preventivních programů, ale jinak jsme spolupracovali s P-Centrum v Olomouci, pak vlastně s platformou Aerofilms, která poskytuje a distribuuje filmy s následnými diskusemi, konkrétně jsme měli pak film V sítí s následnou diskusí s režisérem.“

Pak jsme měli zprostředkovanou besedu s Kovým (youtuber), která se týkala nějakých témat ohledně kyberšikany. A spoustu projektů si děláme i sami. Spolupracujeme s policií, s hasičema, se zdravotníky v rámci první pomoci. Opravdu spoustu věcí si děláme samy, jsme na to dvě.“

Myslíte si, že by role sociálního pedagoga (ve škole) mohla pomoci při řešení problematiky rizikových forem chování?

- *„V tom smyslu, že by třeba komunikoval s rodiči a že by řešil, domlouval schůzky, dělal takového supervizora nebo něco podobného. Myslím si že ano. Že by to mohl být člověk, který by byl vnímán jako nestranný, z té strany rodičů. Ale otázkou je, jestli by takhle byl třeba rodičema vnímán i kdyby byl zaměstnanec školy. Pokud by byl zaměstnanec jiné instituce, tak by takhle fungovat mohl, jako takový prostředník, ale nevím jistě, jestli, pokud by byl zaměstnanec školy, jestli by ho ti rodiče nevnímali zase jako jednoho z pedagogů, jako posilu pro pedagogický sbor. To si netroufnu úplně odhadnout.“*

Používáte při řešení rizikových forem chování preventivní program MŠMT?

- *„Máme vlastní plán a děláme si ho sami. Máme ho rozvržený do různých ročníků a ten program na sebe uceleně navazuje. Cílem je osobnostní rozvoj. Máme tam témata jak z prevence, tak třeba prevence zneužívání návykových látek, prevence zdravého životního stylu, první pomoc, ale i třeba teď budeme mít v červnu dvě besedy, které se budou týkat hodnot, takových těch dlouhodobých, trvalých. Máme to domluvené s místním farářem. Já jsem se částečně inspirovala místním gymnáziem, oni mají výborný program. Myslím si, že je důležité tyto hodnoty budovat, a nejenom od střední školy ale už od mladšího věku, přinejmenším už ten druhý stupeň. Je potřeba na tom pracovat a jestli je něco, co by si dítě mělo ze školy odnést, tak je to tohle. Ty strategie toho, jak poznat sám sebe, své slabé a silné stránky. To, jak pracovat na obou, eliminace svých špatných stránek, které v sobě má. Proto jsem se velice snažila, když jsme dělaly ten preventivní program a já jsem ho sestavovala, tak z tohoto i vycházet.“*

ZÁKLADNÍ ŠKOLA, VELEHRAD,
okres Uherské Hradiště
Salašská 300 ©
687 06 VELEHRAD
IČ: 46956735

.....
Ředitelka školy

ROZHOVOR – SPECIÁLNÍ EPDAGOG, ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE**OSOBNÍ DOTAZNÍK:****Jméno:** Ing. Bc. Marie**Délka praxe:** 9 let**Předchozí praxe:** 20 let u kriminální policie PČR, vyšetřování tr. činů spáchaných na dětech nebo trestných činů spáchaných dětmi**Studium:** TU Liberec, pedagogická fakulta, obor Sociální pedagogika – sociální péče**ROZHOVOR****S jakými typy rizikového chování jste se měla možnost na této škole setkat?**

- *„Konzumace návykových látek, hlavně alkohol a tabákové výrobky, šikana, kyberšikana, krádeže, záškoláctví, poruchy příjmu potravy, extrémní projevy agrese (ublížení na zdraví), sebepoškozování, úrazy.“*

Jakým způsobem nejčastěji odhalujete rizikové chování u žáků na této škole?

- *„Monitorováním prostředí, vzkazem ve schránce důvěry, či jiným oznámením od ostatních osob, či oznámením přímo svědka či oběti.“*

Máte ve škole nějaké speciální metody, formy, nebo pomůcky na to, jak odhalit rizikové chování? (např. schránka důvěry apod.)

- *„Schránka důvěry, komunitní kruhy, vlastní přednášky metodika prevence, fungující školní poradenské pracoviště – žákům k dispozici každý pracovní den.“*

Jakým způsobem nejčastěji řešíte problémy s rizikovým chováním u žáků?

- *„Podle závažnosti problému, projedná se s žákem, třídním učitelem, vedením školy a zákonnými zástupci, následuje trest dle sankčního řádu naší školy. V případech závažnější sankce, rozhoduje celá pedagogická rada.“*

Musíte se potýkat s nějakými problémy při řešení rizikových forem chování? (např. rodiče, samotný žák, nedostatečná legislativní podpora apod.)

- *„V několika případech je to neochota rodičů spolupracovat, či neochota přiznat, že právě jejich syn, dcera porušil, nebo porušila školní řád. Legislativní stránka a školou vytvořené dokumenty*

(Sankční řád, Krizový plán školy, Minimální preventivní program, Plán činnosti školního poradenského pracoviště) považujeme za postačující. “

Spolupracujete s nějakými organizacemi v oblasti prevence a řešení rizikových forem chování?

- *„V některých případech SVP HELP, či OSPOD Uherský Brod a Policie České republiky. “*

Využíváte při procesu řešení i preventivní program MŠMT?

- *„Každopádně, neboť součástí našeho preventivního programu je tzv. Krizový plán školy, tedy jakási kuchařka, jak a kdo v konkrétních případech výskytu rizikového chování koná. “*

Čerpáte i z jiných zdrojů, než z programu MŠMT?

- *„Internet, setkání s jinými metodiky prevence, krizový plán, sankční řád, vše dle konkrétní situace, jednáme operativně a stejně tak získáváme i další informace k daným problémům. “*

Myslíte si, že by role sociálního pedagoga mohla pomoci při řešení problematiky rizikových forem chování (ve školách)?

- *„O tom jsem naprosto přesvědčená. Na každé škole by určitě měl být jeden sociální pedagog, který by byl členem školního poradenského pracoviště, které musí mít každá škola. Prevence, a především intervence by se tak značně zjednodušily a urychlily. Sociální pedagog, potažmo sociální pracovník, ví, jak pracovat s problematickými klienty, zná, jak celý sociální systém v ČR funguje a jaké jsou možnosti tohoto systému při pomoci žákům či jejich zákonným zástupcům, pedagogům, a jiným osobám, a to ať by šlo o pomoc od vládních či nevládních organizací. A vzhledem k jeho sociálnímu vzdělání, může v případě potřeby pracovat nejen s žákem, ale i s jeho pedagogem a rodinou, což by velmi pomohlo již tak značně přetíženým pracovníkům na OSPOD. “*

**Mgr. Libor
Trtek**

Digitálně podepsal Mgr. Libor Trtek
DN: c=CZ, 2.5.4.97=NTRCZ-75022672,
o=Základní škola a Mateřská škola Vlčnov,
příspěvková organizace, ou=1, cn=Mgr.
Libor Trtek, sn=Trtek, givenName=Libor,
serialNumber=P814316
Datum: 2022.06.17 14:19:46 +02'00'

ROZHOVOR – ŘEDITEL ŠKOLY

OSOBNÍ DOTAZNÍK

Jméno: p. ředitel Libor

Délka praxe: 7 let

Předchozí praxe: volnočasové aktivity s dětmi, tábory

Studium: fakulta sportovních studií MU Brno, pdf. MU Brno – geografie

ROZHOVOR

Setkáváte se ve vaší škole s rizikovým typem chování a s jakým nejčastěji?

- „Ano, setkáváme se. Byla tu, nebo řešili jsme takovou lehkou formu šikany, v těch minulých letech. Řeší se tu občas nějaká kyberšikana, taková lehčí forma. Ty děti si to občas ani neuvědomují, ale když to překročí takovou tu zdravou mez, tak už se to dá považovat za kyberšikamu. Takže asi tady tyto formy.“

Jakým způsobem nejčastěji odhalujete rizikové chování u dětí?

- „Těch cest, jak se k nám ty informace dostanou je několik. Buď je to od rodičů, nebo ty děti si samy můžou ztěžovat, nebo my si toho všimneme. Třeba na sociálních sítích. Ti učitelé taky mají třeba účet na Instagramu, nebo na Facebooku, takže si všimnou, že se třeba děje něco, co úplně není v pořádku.“

Jakým způsobem nejčastěji řešíte problematiku rizikového chování?

- „V ten moment to dostává na starost výchovná poradkyně, případně preventista. Diváme se do našeho sankčního řádu, kde máme prostě za jednotlivé pochybení dané postihy a máme tam i postup, jak postupovat v těchto věcech. Řeší se to individuálně a záleží případ od případu. Pokud je to nějaká opravdu hloupost, nebo lehčí forma, tak se to řeší jen s žáky, pokud je to těžší forma, tak už si voláme i rodiče. A to se potom řeší i s rodiči. A měli jsme tu případ, kdy se jednou přizvala i Policie.“

Musel jste se někdy potýkat s nějakými problémy při řešení? (např. rodič, legislativa...)

- „Stává se nám docela často, že rodiče při té návštěvě, pro které to řešíme, tak slíbí, že budou spolupracovat, že si na to dají pozor, že to dítě poučí a tak dále, že už se to nebude opakovat a pak to tak není. Tak to je asi takový nejčastější problém, se kterým se tady potýkáme. Že rodič

naslibuje hory doly a pak to tak není. Jo s tím dítětem si často dokážeme poradit nějak, ale pokud je tam opravdu potřeba součinnost rodiče, což někdy je, tak ne vždy to funguje. Samozřejmě u některých rodičů je spolupráce fajn a všechno se to vyřeší, ale u některých víme, že je tu máme ty děcka už po několikáté, třeba i se stejným problémem a rodič slíbí, že to napravi a že si dají pozor, aby to to dítě už nedělalo, ale pak to tak není.“

Spolupracujete s nějakými organizacemi?

- *„Spolupracujeme s HELPEM v Hradišti, s OSPODEM v Brodě a s dalšími organizacemi. Co teda ale máme negativní, nebo horší zkušenost, tak jsou poradny. Ten papír z poradny je vesměs jeden formulář, pořád stejný. A snažíme se, tedy na naší škole, ale myslím, že kolegové to mají podobně, snažíme se těm poradnám vyhýbat. K ničemu to moc nevede ty návštěvy poraden.“*

Pracujete v rámci primární a sekundární prevence s preventivním programem MŠMT?

- *„Máme tady preventistku, ta má svůj seznam přednášek, má jich desítky, má svůj program. Určitě zná i program MŠMT, ví o něm, ale nemůžu říct, kolik z toho by používala. Takže má svůj vytvořený program a je možné že reflektuje i program MŠMT, ale jestli ano, nebo ne, to nedokážu říct.“*

Myslíte, že by role sociálního pedagoga, jako zaměstnance školy pomohla k řešení problematiky rizikových forem chování?

- *„Není to pozice, kterou bych nutně potřeboval. Možná by pomohla, ale není to přesně to, co bych akutně řešil, co bych akutně vyžadoval na školách.“*

**Mgr. Libor
Trtek**

Digitálně podepsal Mgr. Libor Trtek
DN: c=CZ, 2.5.4.97=NTRCZ-75022672,
o=Základní škola a Mateřská škola Vlčnov,
příspěvková organizace, ou=1, cn=Mgr.
Libor Trtek, sn=Trtek, givenName=Libor,
serialNumber=P814316
Datum: 2022.06.17 14:19:46 +02'00'